

Jalava Tiina

Minä haluan olla maailman ainoa minä –
Monikkosisarusten yksilökokemus elämän eri vaiheissa

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustiede
2020
(14.4.2020)

University of Oulu

Faculty of Education

Minä haluan olla maailman ainoa minä – Monikkosisarusten yksilökokemus elämän eri vaiheissa [I want to be the only me in the world: The individual experience of multiple-birth siblings in different stages of life] (Tiina Jalava)

Narrative study, 100 pages, 1 attachment

April 2020

The objective of this narrative study is to describe from the perspective of multiple-birth siblings and based on their experience what kinds of support multiple birth siblings receive for the development of their own individuality in different stages of their lives, and how they perceive their role as multiple-birth siblings in contrast to single-birth individuals. The material of the study consists of biographical narratives and reflections, which are analyzed using a narrative-based analysis method, narrative analysis, and the actantial model developed by semiotician Julien Greimas. Greimas' actantial analysis is used to identify actors, objectives and means in the material: the stories of multiple-birth siblings are analyzed for actors and counteractors, in other words elements that either support or undermine their individuality. These processes are used to identify themes that are prevalent in the material: being born as a multiple-birth child, the development of identity, the significance of being a multiple-birth sibling, growing into an individual, and the problems of being perceived as a twin/tripled/quadruplet instead of individual. Principal themes are the topics and the subjects highlighted by the stories and found to be important by multiple-birth siblings.

The results describe multiple-birth identities: how they are formed, how they develop and how they are reconstructed at different stages of life. In early multiple-birth childhood, a key factor is the attitude of the parents towards the multiple-birth siblings either as individuals or highlighting and adoring their role as twins/triplets/quadruplets. Certain situations were found to frequently cause conflict. During childhood, multiple-birth siblings often long for personal time, space and friends; during youth, individuality and peace for discovering one's own identity; during adulthood, balancing of life's challenges. It was found that the ways of encountering and supporting multiple-birth siblings in kindergartens and schools were not sufficient. Analyzing the development of multiple-birth identities using the narrative methods makes it possible to understand the development of the multiple-birth identity in a comprehensive way.

Suggestions for development are related to the availability of information relevant to the immediate communities around multiple-birth siblings (family, friends, day care, school, even professional life) and how multiple-birth siblings should be regarded as individuals instead of twins/triplets/quintuplets. Potential avenues for further study include the development of support and follow-up models for supporting the individuality of multiple-birth siblings. Education curriculums should also be reworked to enable comprehensive support of individuality and the fulfilment of personal attention and sharing needs of multiple-birth sisters both at home and in the training system.

Keywords: identity, individual development, individuality, multiple-birth siblings, self-regard, sense of self, socialization.

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Minä haluan olla maailman ainoa minä – Monikkosisarusten yksilökokemus elämän eri vaiheissa (Tiina Jalava)

Narratiivinen tutkimus, 100 sivua, 1 liitesivua

Huhtikuu 2020

Tämän narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata monikkosisarusten näkökulmasta heidän kertomien kokemusten ja näkemysten pohjalta, minkälaista tukea omaan yksilöllisyyteensä he olivat saaneet elämänsä eri vaiheissa ja miten he kokivat oman monikkosisaruutensa normaaliin yksöisyyteen nähden. Aineisto muodostui kirjallisista elämäkerrallisista tuotoksista. Aineisto analysoitiin narratiivisella analyysimenetelmällä ja osaksi narratiivien analyysiä ja siihen kuuluvaa Greimasin aktanttimalleja hyödyntäen. Greimasin aktanttianalyysissä aineistosta etsittiin erilaisia toimijoita, tavoitteita ja keinoja. Monikkosisarusten tarinoista hahmotettiin erilaisia toimijoita ja vastatoimijoita toisin sanoen yksilöllisyyttä tukevia ja ei tukevia asioita. Näiden prosessien kautta löytyivät aineistossa esiintyvät teemat. Aineiston keskeiset teemat olivat: monikkosisarukseksi syntyminen, identiteetin rakentuminen, monikkosisaruuden merkitys, yksilöksi kasvaminen ja kaksoistamisen ongelma. Teemoiksi nousivat aihepiirit, jotka olivat saaneet kertomuksissa paljon tilaa, ja jotka monikkosisarukset olivat kokeneet merkittäviksi. Tuloksissa kuvattiin monikkosisarusten identiteettiä, sen muodostumista, rakentumista ja uudelleen konstruointia elämän eri aikoina. Varhaislapsuudessa monikkosisaruudessa korostui vanhempien suhtautuminen lapsiin joko yksilöllisesti huomioiden tai monikkoutta korostaen ja ihaillen. Tilanteet toivat mukanaan ristiriitoja. Monikkosisarukset kaipaivat lapsuudessa omaa aikaa, tilaa ja kavereita. Nuoruudessa yksilöllisyyttä ja rauhaa löytää oma identiteetti. Aikuisuudessa tasapainoa elämän tuomiin haasteisiin. Päiväkodin ja koulun tavat käsitellä ja kohdata monikkosisaruutta ja tukea heidän yksilöllisyytään eivät ole olleet riittävät. Narratiivinen analyysimenetelmä monikkosisarusten identiteetin rakentumisessa mahdollisti identiteetin rakentumisen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen saavuttamisen.

Kehittämisehdotukset liittyvät monikkosisarusten yhteisöihin (perhe, ystävät, kaverit, perhepäivähoito, päiväkotit, koulu ja ehkä työpaikkakin) kohdentuvan tiedon saavuttamiseen, tapaan suhtautua ja kohdata yksilönä eikä toisena kaksosista tai yhtenä kolmosista/nelosista. Jatko-tutkimushaasteena ovat monikkosisaruksiin kohdistuvan yksilöllisyyden tukemisen mallin ja seurannan kehittäminen. Myös koulutusta tulisi kehittää huomioimalla yksilöllisyyden monipuolinen tukeminen ja mahdollistamalla henkilökohtaisen kuuntelemisen ja jakamisen tarve monikkosisaruksen kohdalla niin kotona kuin koulussa.

Avainsanat: identiteetti, itsetunto, minäkäsitys, monikkosisarukset, sosialisatio, yksilökehitys, yksilöllisyys.

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Teoreettisia ja metodologisia lähtökohtia	8
2.1	Monikkosisaruus ilmiönä.....	10
2.1.1	<i>Monikkosisaruus historian saatossa</i>	<i>10</i>
2.1.2	<i>Stereotyyppinen ja myyttinen suhde</i>	<i>12</i>
2.2	Yksilöllisyyden määrittelyä	16
2.2.1	<i>Yksilökäsityksen muodostuminen</i>	<i>18</i>
2.2.2	<i>Yksilöksi kasvaminen Eriksonin kehitysteorian valossa</i>	<i>20</i>
2.3	Yhteisöllisyyteen kasvaminen	24
2.3.1	<i>Vanhemmuus ja kasvatustehtävä.....</i>	<i>27</i>
2.3.2	<i>Koulu yksilöiden kasvattajana.....</i>	<i>30</i>
2.4	Narratiivisuus tutkimuksessani	35
3	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	40
4	Aineisto ja menetelmä	42
4.1	Aineiston keruu ja esittely	43
4.2	Aineiston käsittely ja analysointi	45
5	Tutkimushavainnot	49
5.1	Monikkosisaruus tyyppitarinoina.....	50
5.2	Vanhemmat ja yhteisö yksilökokemuksen mahdollistajina	66
5.3	Instituutiot identiteetin muovaajina	71
6	Tutkimustulokset.....	80
7	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	86
8	Pohdinta	90
	Lähteet	94

Liite

1 Johdanto

”Onko sinua kaksi? Oletteko kaksosia? Te olette aivan samannäköisiä! Saitteko te koulussa aina samoja numeroita? Päättättekö te toisen aloittaman lauseen? Ovatko teidän vanhempanne vähän jääneet kiinni aikoinaan tehdessään ’sitä’, kun syntyi kolmoset? Onko teillä telepaattinen yhteys lukea toistenne ajatukset? Juksasitteko te opettajia kouluaikana?” Nämä ovat yleisimpiä kysymyksiä ja oletuksia monikkosisarusten kohdalla, joita ihmiset ajattelelemattomuuttaan esittävät kohdatessaan monikoita. Silmiini piirtyy kuva, kuinka alakoulun opettajani kirjoitti taululle kolmen muun luokkakaverin nimet ja lopuksi 3:set halutessaan informoida seuraavat hammaslääkəriin menijät. Minä ja kaksi siskoani olimme nuo kyseiset kolmoset, joiden nimiä opettaja ei viitseliäisyyttään tai aikaa säästääkseen jaksanut kirjoittaa erikseen yksilöityinä ylös, kuten muiden. Tai koulua vaihtaessamme opettaja ratkaisi erottautumisongelman laittamalla suuret nimikirjaimet hakaneulalla rintaamme kiinni, jotta muut oppisivat tuntemaan meidät. Ehkä reilumpaa olisi ollut laputtaa myös muut luokkakaverit, sillä emmehän mekään heitä tunteneet. Olen koko elämäni ajan saanut taistella oman yksilöllisyyteni puolesta ja halusta olla minä omana persoonana. Siksi mielenkiintoni aiheetta kohtaan, miten muut monikkosisarukset ovat kokeneet oman yksilöllisyytensä elämän eri vaiheissa, kasvoi niin suureksi, että päätin tutkia asiaa tarkemmin ja selvittää mitä kokemuksia muilla on aiheesta.

Häkkisen ja Kumpulán (2005, s. 5) mukaan monikkolapset ovat sisaruksia, jolloin perheeseen syntyy useampi kuin yksi lapsi kerralla. Kyseessä ovat siis kaksoset, kolmoset tai neloset. Monikkosisarukset joutuvat kohtaamaan monenlaisia haasteita elämänsä aikana. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää monikkosisarusten yksilökokemuksia ja yhteisön suhtautumista monikkosisaruuteen monikkosisarusten kertoman ja kokeman kautta. Tutkimukseni kohdistuu yli 20-vuotiaisiin kaksosiin ja kolmosiin. Tutkimusmenetelmäksi valitsin narratiivisen lähestymistavan, jonka perusta on laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimusaineistoni koostuu kahdestakymmenestä kirjallisesta elämänkerrallisesta tuotoksesta. Kertomusten pohjalta kuvaan, miten monikkosisarukset kokevat oman yksilöllisyytensä ja yhteisön suhtautumisen.

Monikkosisaruus tutkimuskohteena on hyvin mielenkiintoinen. Kasvatustieteen näkökulmasta sitä on tutkittu vielä varsin vähän. Muilla tieteenaloilla kaksostutkimusta on puolestaan tehty runsaasti. Valtaosa kaksostutkimuksesta on tehty lääketieteen, psykiatrian ja psykologian piirissä. Tutkijana olin kuitenkin pettynyt siihen tapaan tai näkökulmaan, kuinka lukemissani

tutkimuksissa kaksosia ja kaksosuuteen sidoksissa olevia asioita tai ilmiöitä käsiteltiin. Vaikuttaa siltä, että valtaosalle tutkijoista monikkosisarukset tai monikkosisaruus ovat vain väline tutkimuksen tekoon, eivät niinkään tutkimuksen aihe. Aihetta tutkiessani kävi myös ilmi, että monikkosisaruuteen liittyvä tutkimustieto on hyvin hajallaan ja osittain vaikeasti tavoitettavissa. Myös tiedon yhteen kokoaminen ja kokonaiskuvan saaminen monikkosisarustutkimuksesta on puutteellista ja yksipuolista. Aiheesta puuttui kokonaan suomenkielinen yleisteos, joka olisi suunnattu kaikille aiheesta kiinnostuneille, ei vain tieto-oppaaksi vanhemmille ja oheiskasvattajille. Tähän tuli kuitenkin vuodenvaihteessa kaivattu muutos Ulla Kumpulan toimittamana.

Wrightin (1998) mukaan kaksostutkimukset pääsääntöisesti keskittyvät tutkimaan sitä missä suhteessa perimä ja ympäristö vaikuttavat yksilöllisten ihmisluonteiden muotoutumiseen. Hän tuo myös esille monia identtisiin kaksosiin kohdistettuja tutkimuksia, joita nykyaikana ei olisi edes mahdollista toteuttaa johtuen niiden välinpitämättömistä ja julmista suhtautumistavoista ihmiskohtaloihin, kuten New Yorkin yliopiston psykoanalyttisen instituutin psykiatri ja Freudin arkiston johtaja tohtori Peter Neubauerin lukuisat identtisiin kaksosiin kohdistuvat tutkimukset 1960-luvulla, joissa perimältään identtiset kaksoset sijoitettiin erilaisiin kasvuympäristöihin ja perhedynaamisiin kokoonpanoihin täysin tietämättöminä toistensa olemassaolosta. Wrightin näkemyksen mukaan kaksosia käytettiin todistamaan käsitystä, ettei yksilö tule sellaiseksi kuin hän on, vaan hän on sellainen. Hän kertoo teoksessaan jopa vähän provosoiden tapahtumasta, jossa tutkimukseen tietämättään osallistuneiden kolmospoikien yhden adoptiovanhemman kysyessä kaksikymmentä vuotta myöhemmin tutkimusryhmään kuuluvalta psykologilta, kun pojat sattumalta löysivät toisensa aikuisina, miksi tämä oli antanut poikien kasvaa tietämättä mitään toisistaan pitäen niin suuren salaisuuden omana tietonaan? ”Olen tutkija”, psykologi vastasi, ”miten olisin voinut kieltäytyä?” (Wright 1998).

Tehdessäni koulukiusaamisesta yhteisöllisyyden näkökulmasta tarkasteltuna liittyvää kandidaatin työtä jäin pohtimaan omaa koulukiusaamistani monikkosisaruuteni takia ja yhteisön ja yhteiskunnan vastuuta ja roolia tukea monikkosisarusten yksilöllisyyttä. Kyetäkseen arvioimaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa vaaditun asetuksen mukaan oikeudenmukaisesti oppilastaan, oppilaan omaa yksilöllisyyttä ja ainutlaatuisuutta tukien, vaaditaan opettajalta jokaisen oppilaan henkilökohtaista tuntemista. Monesti ratkaisuna esitetään vain yksipuolisesti luokkasijoittelua tai menemistä eri luokille, mutta eikö nykyajan yhä laajentuvaan ongelmaan koululaisten heterogeenisyydestä ja nykyisen perusopetussuunnitelman pää-

tavoitteiden mukaan tuettu yksilöllinen kasvu ja kehitys haasta myös oheiskasvattajia paljon enempään.

Yksilöityminen on jo sinänsä haastava prosessi nuoren elämässä ja kun rasitteena on vielä irtautuminen ja erottuminen sisaruksestaan omana persoonana, voi vääränlainen yhteisön asennoituminen ja kohtelu olla vahingollista ja jopa kohtalokasta normaalille elämäntilulle, suunnitelmille ja unelmille. Luultavasti moni muukin monikkosisarus on miettinyt, minkälais- ta olisi olla yksönen, minkälainen identiteetti minulla olisi? Olisinko erilainen ja olisinko teh- nyt jotain elämässäni toisin ilman monikkosisaruseni tukea? Meillä kaikilla on tietty käsitys ja oletamus kaksosista ja kolmosista, ja väitän, että monilla siitä on vääränlainen kuva, jopa sellainen, joka loukkaa syvästi yksilöä, joka haluaa tulla kohdelluksi omana itsenään ja per- soonanaan ilman yhteisön asettamaa kloonin leimaa.

Tässä tutkimuksessa käsittelen monikkosisaruuden yksilökokemuksia, joita tarkastelen ker- tomusten kautta. Siksi tutkimusotteekseni valikoitui narratiivisuus, jonka esittelen heti tutki- mukseni alussa metodologisena lähtökohtana teoreettisten lähtökohtien jälkeen luvussa kaksi. Käsittelen tutkimuksessani seuraavaksi myös teoreettiseen viitekehykseen valikoituja aihee- seen nähden loogisia teoreettisia näkökulmia: yksilöllisyys, sosialisatio, kasvatus ja koulu kasvattajana. Teoreettista osaa täydentämään ja yksilökehitystä ja elämäntilajatu- sta selkiyt- tämään olen tarkastellussa ottanut mukaan Eriksonin (1982) kehitysteorian, jota vasten tarkas- telen myös monikkosisaruuteen kasvamista ja kasvattamista. Esittelen lyhyesti myös Bron- fenbrennerin (1979) sosiaalistumisteorian yhteisöllisyyttä käsittelevässä luvun kaksi alaluvus- sa hahmotellessani yhteisöllisyyteen kasvamisen rakentumista.

2 Teoreettisia ja metodologisia lähtökohtia

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni keskeisimmät käsitteet. Aluksi tuon esille monikkosisaruuden käsitteen ja monikkosisaruuden yleisyyden, geneettisen taustan ja biologian. Tuon tarkoituksella ensimmäisessä alaluvussa monikkosisaruuden määrittelyn jälkeen esille monikkosisaruuteen historian saatossa tehtyjä kaksostutkimuksia, joiden esimerkkien kautta haluan korostaa monikkosisaruksiin liittyvää vertailua, kiinnostusta ja oikeutta omaan yksilöllisyyteen ilman että sitä jatkuvasti ulkopuolelta kyseenalaistetaan, jopa kauhistuttavin keinoin ja teoin. Koska monikkosisaruuteen liitetään tiettyjä myyttejä ja uskomuksia ja heidän keskinäinen suhteensa koetaan mielenkiintoiseksi, on syytä ottaa nämä teemat myös tässä tutkimuksessa erikseen tarkasteluun toisessa alaluvussa. Monikkosisaruus on monitasoinen ilmiö ja sitä on myös siksi syytä tarkastella sekä historiallisessa että kulttuurisessa kehyksessä.

Tämän jälkeen kolmannessa alaluvussa nostan esille yksilöllisyyden määrittelyn ja kokemuksen. Yksilön kehitystä tarkastelen Eriksonin (1982) kehitysteorian kautta ja aivan lopuksi määrittelen yhteisöllisyyteen kasvamisen käsitteen, sosialisatian, jota havainnollistamaan olen ottanut Bronfenbrennerin (1979), ks. myös Bronfenbrenner (2002, s. 221–288), teorian, joka käsittelee ihmisen kehittymistä yhteiskunnan kokonaisvaltaiseen jäsenyyteen. Vaikka kasvatuksen ja sosialisatian suhde ei ole aivan yksiselitteinen, asetan työssäni kuitenkin tietoisesti kasvatuksen ikään kuin sosialisatian alakäsitteeksi tarkastellessani viimeisenä vanhemmuuden kasvatustehtävää ja aivan lopuksi koulun roolia ja uutta opetussuunnitelmaa suhteessa yksilöksi kasvattamiseen ja kasvamiseen. Tämä asettelu ei tietenkään ole kasvatustutkimuksen ja pedagogisen teorianmuodostuksen kannalta täysin ongelmaton eikä tyydyttävä ratkaisu, mutta tutkimukseni tarkoitus ei olekaan ottaa kantaa tähän dilemmaan. Lopuksi neljännessä alaluvussa esittelen tutkimukseni metodologisen puolen laadulliseen tutkimukseen kuuluvan tutkimusotteekseni valikoituneen narratiivisuuden, tai ehkä paremman ymmärrettävyyden vuoksi voidaan puhua myös kerronnallisuudesta tai kertomuksen tutkimuksesta. Tutkimukseni nivoutuu kertomuksista, joiden kautta tarkastelen teoriaa vasten valitsemiani teemoja, jotka nousivat eniten kirjoituksista esille.

Häkkisen ja Kumpulan (2005, s. 5) mukaan monikkolapsilla tarkoitetaan perheeseen samanaikaisesti syntyviä lapsia, toisin sanoen kaksosia, kolmosia ja niin edelleen. Tässä tutkimuksessa käytän ilmaisua monikkosisarukset tutkimuksen liittyessä myös varhaisaikuisuuteen ja aikuisuuteen. Wright (1998) toteaa teoksessaan monikkosisarusten aiheuttaneen hämmennystä

ihmiskunnan alusta saakka ja yhä edelleen monikkosisaruuteen liitetään mystiikkaa ja harhailu-
luuloja, joita on vaikea muuttaa. Hän kuvaa, kuinka monikkosisaruus tuntuu horjuttavan tun-
nettamme siitä, että olemme yksilöllisiä ja ainutlaatuisia maailmassa. Hän toteaa kaksostutki-
muksen lisääntyneen valtavasti 2000-luvulle tultaessa, mutta siitä huolimatta tieteen olevan
kaksosten edessä neuvoton. Miten ja miksi kaksosia syntyy, on Wrightin mukaan edelleen
arvoitus. Hän puhuu jopa suurenmoisesta sikiön kehityshäiriöstä, johon monet tutkijat usko-
vat.

Alkion (2007) mukaan monikkosisarusten esiintymistiheys vaihtelee maailmanlaajuisesti
huomattavasti. Euroopassa kaksosraskauksia on 10–15 tuhatta raskautta kohden (Pison &
D'Addato, 2006). Alkio jatkaa, että Suomessa noin 1,5 prosenttia synnytyksistä on kaksos-
synnytyksiä. Wrightin (1988, s. 14) mukaan identtisten kaksosten esiintymistiheys on neljä
synnytystä tuhannesta, mikä on samalla sattumanvarainen, että kaikkialla maailmassa hyvin
vakiintunut luku. Kaprion ja Marttilan (2005) teoksesta käy ilmi, että koko 2000-luvun Suo-
messä on syntynyt vuosittain noin 830–850 kaksosparia. Heidän mukaansa monikkoraskaudet
ovat kuitenkin vähentyneet 2000-luvun alusta lähtien, mikä johtuu suurelta osin hedelmälli-
syyshoitojen kehittymisestä. Kumpulan, Kaprion, Lavikaisen ja Moilasen (2020, s. 68) mu-
kaan vuonna 2018 synnytyksiä oli Suomessa 47 275, joista monikkosynnytyksiä oli 633 eli 13
tuhannesta synnytyksestä. Alkion (2007, s. 7–8) ja Häkkisen ja Kumpulan (2005, s. 6; ks.
myös Kelahaara, Perttula, Kolsi & Raatikainen, 2000, s. 7) monikkolapsista noin 20–30 pro-
senttia saa alkunsa hedelmöityshoitojen tuloksena. Nykyisin Alkion ja Häkkisen ja Kumpulan
mukaan Suomessa syntyy kolmoset noin 10–15 perheeseen vuosittain. Neloset syntyivät Al-
kion (2007, s. 8) mukaan Suomessa viimeksi vuonna 1994 ja viitoset vuonna 1977.

Häkkisen ja Kumpulan (2005) teoksesta käy ilmi, että monikkosisarukset voivat olla perimäl-
tään kahdenlaisia, joko identtisiä tai epäidenttisiä. Heidän mukaansa monisikiöisessä raskau-
dessa pyritään jo varhaisessa vaiheessa selvittämään sikiöiden tsygositeetti. Kumpulan ja kol-
legoiden (2020, s. 72–76, ks. myös Reina, Saure, Kokko, Matala & Katajamäki ym., 2004, s.
6–7) mukaan tsygositeetillä kuvataan sitä, kuinka munasolu on hedelmöittynyt. He kuvailevat
kuinka ditsygootteja eli epäidenttisiä monikkoja syntyy, kun kaksi tai useampi munasolu he-
delmöittyy samanaikaisesti. He muistuttavat, samoin kuin Wright (1998), etteivät teoriassa
ditsygoottiset eli erimunaiset monikot ole sen enempää perimältään toistensa kaltaisia kuin
tavalliset sisarukset. Häkkisen ja Kumpulan (2005) mukaan monotsygootit eli perimältään
identtiset monikot ovat aina samaa sukupuolta. Wrightin (1998) mukaan monotsygoottien
kaksosten arvellaan syntyvän, kun yksi hedelmöittynyt munasolu eli tsygootti jakautuu kahtia.

Hän kuvaa kuinka samanmunaisilla kaksosilla on samat geenit eli he ovat toistensa klooneja. Kumpula kollegoineen (2020) ja Häkkinen ja Kumpula (2005) kuitenkin muistuttavat, että identtisyys on vain perimässä, joten lapset eivät koskaan ole täysin samanlaisia ja voivat poiketa toisistaan fyysisesti ja käytökseltään monin eri tavoin. Kumpulan ja kollegoiden (2020, s. 75) mukaan viimeaikaisissa tutkimuksissa on löydetty myös harvinaisempia kaksospareja, jotka ovat osoittautuneet kimeereiksi eli heillä osa kudoksista on geneettisesti samanlaisia ja osa erilaisia. He jatkavat vielä, että on olemassa myös niin sanottuja peilikuvakaksosia, joilla jotkin ominaisuudet tai rakenteet näkyvät toisella käänteisesti. Häkkisen ja Kumpulan (2005) mukaan monikkovanhemmat haluavat usein tietää lastensa identtisyyden. He toteavat tiedon voivan auttaa sekä vanhempia että opettajia suhtautumaan paremmin lasten ominaisuuksiin, kuten samankaltaisuuksiin ja eroavaisuuksiin ja kiinnittämään huomioita lasten yksilölliseen kohteluun. He tähdentävät vielä, että lapselle itselleen identtisyyden tietämisellä voi olla merkitystä minäkuvan kehittämisessä ja identiteetin vahvistumisessa. Kumpulan ja kollegoiden (2020, s. 16) mukaan mielikuvat monikkoudesta ovat usein rakentuneet identtisyyden ympärille, vaikka kaksosistakin vain kolmasosa on perimältään toistensa kaltaisia.

2.1 Monikkosisaruus ilmiönä

Keskeisimpien käsitteiden ja niiden määrittelyjen jälkeen tuon monikkosisaruuden esille ilmiönä. Ensimmäisessä alaluvussa käyn läpi monikkosisaruutta historian saatossa ja toisessa alaluvussa tuon esille monikkosisaruuteen liitettäviä uskomuksia ja stereotypioita ja erilaisia identiteettityyppejä, joihin monikkosisarusten käsitykset omasta identiteetistään voidaan tämän perusteella luokitella.

2.1.1 Monikkosisaruus historian saatossa

Törrösen (1997, s. 38, ks. myös Kumpula ym., 2020, s. 33) kirjoituksesta käy ilmi, kuinka aikojen saatossa monikkosisaruksiin on suhtauduttu hyvin vaihtelevasti eri kulttuureissa, raa'an brutaalista äärimmäiseen ihannointiin ja palvontaan. Wright (1998) käsittelee aihetta hyvin yksityiskohtaisesti. Hänen teoksessaan kuvataan kolmekymmentäluvun kommunismin ja fasismin ristiriitaisten ihmiskäsitysten vaikutuksista kaksostutkimuksiin poliittisen luonteen tullessa ilmi äärimmäisellä tavalla. Hänen mukaansa marxismin ihanne oli ihmisten luonnostaan oleva samankaltaisuus ja että yksilöiden väliset erot aiheutuvat heidän elinympäristöstään, mikä oli ristiriidassa kaksostutkimuksista saatujen tulosten kanssa. Teoksessa kerrotaan

natsien kauhistuttavista rotuhygieniatutkimuksista sattumanvaraisesti valituista perheistä ja kaksosista, jotta saataisiin selville mitkä vajavuudet ovat perinnöllisiä sekä missä yhteydessä sairaudet, rotutyypit ja rotujen sekoittuminen ovat keskenään. Teoksesta käy ilmi, kuinka Auschwitzissa tehtiin 3000 kaksosparille lukuisia kokeita, testejä, röntgenkuvia, verensiirtoja ja päivittäisiä verikokeita. Kaksosilta värjättiin silmiä erilaisin kemiallisin ainein, steriloiitiin naispuolisia ja kastroidiin miespuolisia kaksosia tarkoituksena vaihtaa kaksosten sukupuoli. Kaksosia pidettiin eristyksissä, tehtiin hirvittäviä leikkauksia ilman puudutusta. Toisia pidettiin nälässä ja joihinkin tartutettiin tahallaan kulkutauteja. Yksi pari myrkytettiin ja seurattiin, kauanko he pysyivät hengissä, jotta nähtäisiin, onko sietokyvyssä eroja. Wright toteaa useamman kaksosen kokeneen surullisen kohtalon patologisessa laboratoriossa, jossa heidät tapettiin kloroformiruiskeella suoraan sydämeen heidän maatessaan ruumiinavauspöydällä. Tämän jälkeen alkoi vielä yksityiskohtaisen tarkka elimien vertailu. Wrightin tekstistä voi päätellä kaiken tarkoituksena olleen vain vertailla monikoihin liitettävää samankaltaisuutta ja mahdollisia eroavaisuuksia (Wright, 1998, s. 18–23).

Wrightin (1998) teoksesta käy ilmi, kuinka identtisten monikkosisaruksien eroja on tutkittu kuusikymmenluvun puolivälissä myös Yhdysvalloissa kyseenalaisin keinoin. Tuolloin kirjan mukaan sisarukset on adoptoitu heti syntymän jälkeen eri perheisiin ilman, että heille tai adoptiovanhemmille on koskaan kerrottu muiden sisarusten olemassa olosta. Heidät sitoutettiin osallistumaan lasten kehitystä koskevaan tutkimukseen. Kirjassa kerrotaan, kuinka tämä tutkimusohjelmaan osallistuminen oli ikään kuin adoption ehto, jossa sama tutkimusryhmä haastatteli, testasi ja tarkkaili monikkosisarusten kehitystä varhaislapsuudesta nuoruusikään saakka, niin että kukaan ei paljastanut monikkosisarukselle tai adoptiovanhemmille tutkineensa vain hetki sitten toista hänen monikkosisarustaan samassa tilassa tai toisessa talossa. Vain parin tämän kaltaisiin tutkimuksiin osallistuneiden monikkosisarusten tiedetään Wrightin mukaan löytäneen toisensa aivan sattumalta vasta aikuisina.

Alkuperäiskansojen keskuudessa Watsonin (1982, s. 79–84) mukaan tavat ovat olleet yhtä julmia. Hän kuvaa kuinka usein reaktio on ollut surmata molemmat lapset tai ainakin toinen heistä ja sulkea äiti yhteisön ulkopuolelle tai surmata myös hänet. Hänen mukaansa myös varhaisista ajoista lähtien miesten tiedetään leikanneen pois toisen kiveksensä siinä toivossa, etteivät voisi enää siittää kaksosia. Wrightin (1998, s. 9–10, ks. myös Kumpula ym., 2020, 40–42) mukaan kulttuuriset tavat suhtautua monikkosisaruuteen eroavat edelleen paljon toisistaan. Hän kirjoittaa, kuinka toisissa kulttuureissa monikkosisaruksia palvotaan taivaan lahjana; esimerkiksi Länsi-Afrikan ja Haitin voodooharjoittajat jumaloivat monikkosisaruksia

yliluonnollisina olentoina, joilla on yhteinen sielu ja joita tulee kunnioittaa ja pelätä. Hän jatkaa vielä, kuinka amerikkalaisessa kulttuurissa on tapana ihailla monikkosisaruksia ja kohottaa heidän erityislaatuista myyttiselle tasolle televisio-ohjelmissa, joissa kaksosista tehdään kummajaisia ja samalla ihmetellään kaksosuuden mystisyyttä. Suomessa monikkosisaruksiin suhtaudutaan Sandin ja Ekremin (1994, s. 141–146) mukaan tavallisten ihmisten tapaan, mutta heihin yhdistetään meidänkin kulttuurissamme joitakin yliluonnollisia piirteitä, kuten vastakkaisuuksia, jolloin toinen on onnellinen ja toinen ei tai vain toinen on hedelmällinen ja toinen steriili. Myös elämänkulkujen samankaltaisuus ja yliluonnollinen monikkosisarusten välinen telepatia ovat heidän mukaansa yleisiä uskomuksia.

2.1.2 Stereotyyppinen ja myyttinen suhde

Arkisuudestaan huolimatta harvinaiset monikot herättävät uteliaisuutta ja ruokkivat mielikuvitustamme, mutta nämä oletukset antavat vääristyneen kuvan monikkosisaruudesta, ja tämä konstruktio nostetaan määrittäväksi mielikuvaksi puhuttaessa monikoista. Olen törmännyt lukuisia kertoja myös kirjallisuudessa kaksosuuteen ja kolmosuuteen, jossa persoonallisuutta ei eritellä ja yksilöidä, vaan hahmot esitellään yhtenä kokonaisuutena ja usein myös jostain syystä ilkeinä. Kuten esimerkiksi Laila Hirvisaaren uusimmassa kirjassa esiintyvät kolmostytöt esitellään vain sukunimellä ja heidät kaikki kuvataan persoonaltaan samanlaisiksi ilkimyksiksi ja kurittomiksi. Lastensarja *The Littlest Petshopissa* olevat kaksostytöt ovat samannäköisiä, hemmoteltuja ja ilkeitä. Ylen esittämässä Pikkukakkosen *Touhulan arvoituksissa* seikkailevat kaksospossut Juupas ja Eipäs puhuvat yhteen ääneen samat sanat ja ovat jatkuvasti eri mieltä asioista. S-ryhmän tuplabonusmainoksessa telttaretkellä esiintyvät kaksostytöt on puettu samanlaisiin vaatteisiin, istuvat samanlailla ja puhuvat täysin saman pitkän repliikin yhteen ääneen. Jopa uudessa *Aapiskirjassa* seikkailevat kaksoset kuvataan samanlaisiksi ja kiusaajiksi ja myös esi- ja alkuopetuksen *Oppi & Ilo*-materiaaleissa kaksosuutta tuodaan esille kyseenalaisesti pupukaksosten muodossa tehtävän antona etsiä erilaisten pupujen joukosta keskenään täysin samanlaiset kaksospuput. Näillä esimerkeillä haluan tuoda esille sen, kuinka näitä mielikuvia pidetään yllä ja kuinka tiukassa valtaväestöllä ovat mielikuvat monikoista ja kuinka heihin halutaan väkisin liittää jotain myyttistä kopiota toisesta samanlaisesta. Monikot ajatellaan usein suhteessa toisiinsa, ei niinkään yksittäisinä persoonina. Siksi haluankin nostaa esille tällä tutkimuksellani jokaisen yksilön oikeuden omaan persoonaansa ja kuinka *minua on vain yksi*. Sanna Karjalainen (2014, ks. myös Kumpula & kollegat 2002, s. 34–35), nostaa myös omassa gradussaan esille mielenkiintoisia kysymyksiä, joissa ikään kuin monik-

kosisarusten luonnollinen oikeus omaan olemassaoloon kyseenalaistetaan ja jätetään yhteisön hyväksyttäväksi. Hän pohtii, kuinka useissa yhteisöissä monikkosisarus herättää kysymyksiä kahden tai useamman yhtä aikaa syntyneen ihmisen identiteetistä, sekä paikasta yhteisössä ja sen maailmanjärjestyksestä. Miten heihin pitäisi suhtautua? Toivotetaanko heidät tervetulleeksi vai pitäisikö heidät torjua? Toimivatko he kuin muut yksilöt, ja mikä on heidän paikansa yhteisössä?

Laineen (2005, s. 91–92) mukaan ihmiset muodostavat usein toisesta ennakkokäsityksen jo ennen ensitapaamistaan. Tällöin hänen mukaansa ennakkokäsitys saattaa muodostua ihmisten puheiden perusteella. Hän jatkaa, että ennakkoluulo taas määrittellään asenteeksi, joka saa ihmisen jo ennakolta ajattelemaan, tuntemaan ja ymmärtämään jonkin ryhmän tai sen jäsenen ominaisuudet ja teot joko myönteisellä tai epäsuotuisalla tavalla. Hänen mukaansa tavallisesti ennakkoluulot ymmärretään negatiivisiksi. Hän kuvaa, kuinka ennakkoluulot ohjaavat henkilöhavaintoja ja tulkintoja, joilla on suora vaikutus ihmisten välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Laine muistuttaa, että näistä muodostuva asenne ja henkilökäsitykset määrittelevät myös käyttäytymisen ja suhtautumisen luonteen. Laineen mukaan sosiaalisissa stereotyyppioissa on kysymys jonkin ihmisjoukon piirissä syntyneestä sosiaalisesta luokittelusta, jossa toiseen ihmisryhmään liitetään kärjistetty ja yksinkertaistettu kaavamainen kuvitelma näiden ihmisten ominaisuuksista tai liioitellaan ryhmän sisäistä samanlaisuutta, joka johtaa usein virheellisiin käsityksiin. Hän huomauttaa, että lapset oppivat ennakkoluuloja ja stereotyyppioita tarkkailemalla aikuisten mielipiteitä, käyttäytymistä ja asenteita. Malleja tarjoutuu myös hänen mukaansa televisiosta, elokuvista, lehdistä ja kirjallisuudesta.

Reina kollegoineen (2004, s. 70, ks. myös Kumpula ym., 2020, s. 15–16) toteavat, että monikkosisarusten ja erityisesti kaksosten keskinäinen suhde kiehtoo ihmisiä. Suhteessa askarruttaa heidän mukaansa se menettääkö monikkosisarus yksilöllisyytensä ja toisaalta onko suhteessa jotain yliluonnollista. Heidän mukaansa monikkosisarusten väitettyjä telepaattisia kykyjä on pyritty tutkimaan, mutta nykyisen tietämyksen mukaan monikkosisarukset eivät ole sen telepaattisempia kuin muutkaan. Monikkosisarusten elämän keskinäiset yhteensattumat ja valintojen samanaikaisuus on selitetty heidän mielestään johtuvan enemmänkin geeneistä ja taipumuksesta tehdä samoja valintoja samanaikaisesti. He toteavat, että ihmisillä on usein tietynlainen käsitys siitä, millainen monikkosisaruksen täytyy olla.

Sandin ja Ekremin (1994, s. 148–150) mukaan Suomessa esiintyy uskomuksia, joiden mukaan kaksosilla on eräänlainen kehollisesti ilmenevä henkinen riippuvuussuhde toisiinsa, jonka

vuoksi kaksosten uskottiin esimerkiksi sairastuvan samaan aikaan samaan tautiin. He kertovat myös, kuinka heidän saatettiin uskoa kuolevan täysin yhtä aikaa, tai ainakin pian toisensa jälkeen. Ehkä tätä uskoa lujittaa tieto, että kaksoset Heinosen (2013, s. 15) mukaan jakavat kokemuksensa, vanhempien sylin ja huomion sekä ovat lähellä toisiaan lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisuudessa usein läpi koko elämän. Vaikkakin kaksonen on Moilasan (2007) teoksen mukaan toisilleen pysyvin ihminen, joskaan ei aina henkisesti läheisin. Tästä on kuitenkin monia eri näkemyksiä. Lipposen ja kollegoiden (2010) teoksesta käy ilmi, että monikkolasten välinen side on yleensä tiiviimpi kuin eri-ikäisten sisarusten välinen suhde riippumatta siitä, ovatko lapset ulkonäöltään, persoonallisuudeltaan ja saavutuksiltaan samanlaisia vai erilaisia. Reina kollegoineen kuitenkin muistuttavat, etteivät monikkosisarukset koskaan ole keskenään täysin samanlaisia. He muistuttavat kuinka jo kohdussakin on havaittavissa samanmunaisissa kaksosissa omia, erityisiä käyttäytymispiirteitä, jotka vahvistuvat syntymän jälkeen.

Törrösen (1997, s. 25) mukaan monikkosisaruksilla on erityinen elämäntilanne siinä mielessä, että heidän sosiaalinen verkostonsa on rikas ja ainutlaatuisella tavalla monimuotoinen. Hän tähdentää, kuinka vauvat ovat tietoisia myös toisistaan ja luovat oman keskinäisen suhteensa, joka on merkityksellinen ja tärkeä aivan alusta lähtien. Keskinäisessä suhteessa on oleellista Reinan ja kollegoiden (2004, s. 71) mielestä se, että lapsella on aina saatavilla toinen samanikäinen monikkosisarus. Heidän mukaansa henkinen tuki voidaan nähdä niin myönteisenä kuin kielteisenäkin asiana. He kuitenkin muistuttavat, että viimeaikainen kaksostutkimus tukee kuitenkin sitä näkemystä, että kaksosuuudesta on hyötyä sosiaalisen kehityksen kannalta.

Kaksosten keskinäistä suhdetta Heinosen (2013, s. 13) mukaan luonnehtivat kilpailu äidin tai isän, vanhemman sylistä, samaistuminen, keskinäinen riippuvuus sekä johtaja–alistaja-suhde. Heinosen (2013) ja Reinan ja kollegoiden (2004, s. 71) mukaan kaksosilla kehittyy erilaisia keskinäisiä rooleja. Reinan ja kollegoiden mukaan roolit voi olla vanhempien asettamia tai ne voivat perustua lasten erilaisiin taitoihin tai kykyihin. Heinosen tutkimuksen mukaan roolit vaikeuttavat lapsen kokonaiskehitystä. Heinosen tutkimuksesta käy ilmi, että kaksosten keskinäiseen samaistumiseen vaikuttavat neljä tekijää, jotka ovat yhteisön asenne, vanhempien asenne, fyysinen samankaltaisuus ja sosioekonomiset tekijät. Yhteisön asenne tukee hänen tutkimuksensa mukaan yleensä keskinäisen samaistumisen myönteisiä puolia. Identtisten kaksosten välinen suhde vaikuttaa Penninkilampi-Kerolan (2006) tutkimuksen mukaan olevan kiinteämpi ja johtaa herkemmin syvempään keskinäiseen samaistumiseen kuin epäidenttisten. Moilasan (2007, s. 28) mukaan myönteisinä asioina monikkosisarusten keskinäisessä suhteessa voidaan pitää muun muassa ystävyyttä, läpi elämän pysyvää ihmissuhdetta, eri sukupuolen

ymmärtämistä ja maailmaan tutustumista, huomionosoitusten saamista ja keskinäistä kilpailua, joka motivoi yrittämään enemmän. Kielteisinä asioina hänen mukaansa ovat jatkuva jakaminen, vanhempien taholta tuleva vertailu ja yhteisvastuun kantaminen. Hänen tutkimuksessaan monikkosisarus nähtiin myös uhkana omalle itsenäistymiselle ja julkisuus saatettiin kokea vaikeana.

Heinonen (2013) taas kuvaa tutkimuksessaan kaksosten välistä suhdetta monien muiden tutkijoiden tapaan sidoksena, jossa hän erittelee kuusi eri muotoa, joissa kokemus yksilöllisyydestä vaihtelee. Tämä kaksossidoksen voimakkuutta ja identiteetin kehittymistä kuvaavan mallin alkuperä on Schaven ja Ciriellon (1983) tutkimuksesta. Heidän mukaansa kaksossidos voi olla tietoinen tai tiedostamaton ja sidoksia voi olla useampia. Erittelen seuraavaksi eri kaksossidokset kuitenkin Kumpulan ja kollegoiden (2020, s. 173–180) mallin mukaan kuvailtuina:

Kuusi erilaista kaksossuhdetta

1. *Yksikköidentiteetti*. Voimakas keskinäinen riippuvuus ja turvallisuus samaistaa liikaa. Yksilöllinen kehitys ja itsenäistyminen vaikeutuvat. Toimivat kuin yksi yksikkö.
2. *Toisistaan riippuvainen identiteetti*. Voimakas myönteinen keskinäinen tunnesidos. Hyväksyy toisen kaksosen yksilönä, mutta erossa oleminen vaikeaa. Itsenäisten päätöksenteon vaikeus.
3. *Jakautunut identiteetti*. Vastakkaiset minäkäsitykset, toisiaan täydentävät vaikutukset. Hyvä lapsi–huono lapsi -asetelma.
4. *Ihannoitu identiteetti*. Kaksosuuden korostaminen, persoonallisuus unohtuu.
5. *Kilpaileva identiteetti*. Voittoa ja syyllisyyden tunteet.
6. *Sisarsuhde*. Myönteinen asia; läheinen, etäinen, vieraantunut.

Heinonen (2013, s. 18) näkee, että monikkosisarus on hyvin läheinen sisarsuhde, joka on hyvin erilainen kuin eri-ikäisten sisarsuhde. Hänen mielestään kaksosen samaistuminen samalla kehitystasolla olevaan ei ole niin kehitystä suosivaa kuin samaistuminen vanhempaan sisarukseen. Kaksossuhde voi olla hänen mukaansa myös liian kiinteä ja tukahduttaa yksilöllistä kehitystä ja yksilöllisen identiteetin muodostumista, siksi monikkosisarusien yksilöllisen tukeminen on alusta asti tärkeää, jossa vanhempien apu korostuu. Myös puheenoppimisessa voi olla Heinosen mukaan haasteita. Kumpula ja kollegat (2020, s. 180) näkevät länsimaissa korostuvan nykyään yksilöllisyys ja itsenäisyys, mutta muistuttavat, että kaikkia ei ole silti pakko normittaa ja pakottaa samaan muottiin, jolloin yksikköidentiteetin ja toisistaan riippuvaisen identiteetin kielteiset puolet nostettaisiin pelkästään esiin.

Yhteenvedon voidaan todeta, että monikkosisaruuden harvinaisuudesta huolimatta, se kuitenkin koetaan hyvin tavallisena, mistä johtuen monikkosisarukset herättävät paljon huomiota, kiinnostusta ja mielipiteitä. Monikkosisarusten ja varsinkin identtisten kaksosten eroavaisuudet kiehtovat. Kaksostutkimuksilla on pyritty löytämään vastauksia tiedettä askarruttaviin kysymyksiin muun muassa perimän ja ympäristön vaikutuksista yksilön kehitykseen jopa kohtuuttomin keinoin. Erilaisien myyttien ja stereotyyppien liittäminen monikkosisaruksiin kertoo myös osaltaan yhteisöjen hämmennyksestä suhtautua ilmiöön. Monikkosisaruksena kasvamiseen liittyy läheisesti suhteet omiin monikkosisaruksiin, mikä on erilainen kuin suhde eri-ikäiseen sisarukseen ja voi ilmetä erityyppisinä sidoksina ja tuo myös kehityksellisiä haasteita. Seuraavaksi avaan tutkimuksessani enemmän juuri tuota ihmisen persoonallisuutta, joka on ihmisen psyykkisten toimintojen ainutkertainen kokonaisuus, johon yksilöllisyys kuuluu minuuden ja identiteetin ohella.

2.2 Yksilöllisyyden määrittelyä

Dunderfeltin, Laakson, Peltolan, Vidjeskogin ja Niemen (1993, s. 14) mukaan teemme jatkuvasti huomioita sekä omasta että toisten ihmisten persoonallisuudesta. Heidän mukaansa erotamme toisistamme erilaisia ominaispiirteitä ja tyyppejä. He kuitenkin korostavat, ettei ole olemassa kahta täysin samanlaista ihmistä, vaikka heillä olisikin samanlaiset piirteet. He ovat erilaisia ainutlaatuisia yksilöitä, joiden persoonallisuuden piirteiden ja kykyjen voimakkuutta voidaan mitata. Häkkinen ja Kumpula (2005, s. 5) nostavat esille sen, kuinka länsimainen yhteiskunta korostaa yksilöllisyyttä ja jokaisen lapsen oman persoonallisen identiteetin kehitys koetaan tärkeäksi. Dunderfeltin ja kollegoiden mukaan persoonallisuuden kehitys jatkuu koko elämänkulun ajan. Dunderfelt (2012, s. 13–18) muistuttaa persoonallisuuden olevan erittäin laaja termi, jolla tarkoitetaan ihmisen fyysistä, sosiaalista, psyykkistä ja henkistä kokonaisuutta. Hän jakaa persoonallisuuden vielä eri ulottuvuuksiin, jotka ovat fyysinen minä, rooliminä, kulttuuri minä, kasvatettu minä, temperamentti ja ydinminä. Nämä ulottuvuudet toimivat Dunderfeltin mukaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Laineen (2005, s. 21) mukaan yksilön minään liittyvä käsitteistö on melko sekava ja tutkijat ovat eri mieltä käsitteiden sisällöstä. Dunderfeltin ja kollegoiden (1993) mukaan yksilöitymisellä tarkoitetaan ihmisen minä-tunteen ja persoonallisen identiteetin kehittymistä. Heidän kirjassaan kuvataan, kuinka persoonallisuus on kokoava käsite, joka viittaa ihmisen psyykkisten toimintojen kokonaisuuteen. Identiteettiä ja minuutta käytetään synonyymeinä merkitse-

mään ihmisen ydinolemusta tai ydinminää, siis jokaisen ainutlaatuisuutta. Keltikangas-Järvisen (2008) teoksesta käy ilmi, kuinka yksilöllisyydestä tai yksilöstä puhutaan silloin, kun halutaan painottaa ihmisen vastuuta oman elämänsä päämäärien asettajana ja toteuttajana. Teoksessa tähdennetään, kuinka jokaisella lapsella on oma ominaislaatunsa, joka säilyy yli kehityskausien. Laine (2005 s. 11) muistuttaa, että tiedot muuttuvat ja taidot vanhenevat, mutta ihmisen minää, käsitystä itsestään on vaikea muuttaa.

Keltikangas-Järvisen (2008) teoksen mukaan ihmisen yksilöllisyys ilmenee paitsi ulkonäössä, myös esimerkiksi suhtautumisessa toiseen ihmiseen ja ympäristöön, aktiivisuudessa, rytmisyydessä, puhetavassa ja sormenjäljissä. Hän tähdentää teoksessaan, että synnynnäistä erilaisuutta, joka tekee jokaisesta ihmisestä yksilön, kutsutaan temperamentiksi. Hän muistuttaa, että temperamentti ilmenee sangen varhain ja on kohtalaisen pysyvä. Hän kertoo, että jotkin piirteet säilyvät sellaisinaan, jotkin säilyvät, mutta muuttavat ilmaisuun, ja jotkin piirteet häviävät iän ja kasvatuksen vaikutuksesta.

Identiteetti on käsitys itsestä ja omasta paikasta maailmassa (Aarnio, Autio, Jämsä, Paavilainen & Suomalainen ym., 2017, s. 30). Määritelmän mukaan identiteetti on yhtenäinen käsitys itsestä, joka pitää sisällään fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet sekä aseman ja tavoitteet yhteiskunnassa. (Aarnio ym., 2017, s. 30). Identiteetti tarkoittaa sitä ihmisen kokemusta itsestään, joka pysyy kutakuinkin samana, vaikka hän vuosien mittaan kohtaa uusia ihmisiä ja tilanteita, joissa hän toimii erilaisissa rooleissa (Dunderfelt ym., 1993, s. 14). Kuntaas Kumpula ja kollegat (2020, s. 267) huomauttavat, että monet monikkosisarukset kokevat jännitteitä samanlaisuuden ja yksilöllisyyden välillä, jolloin heidän identiteettiinsä kuluu sekä yksilöllinen identiteetti että monikkoidentiteetti, joiden välillä osa tasapainoilee jopa läpi koko elämänsä. Identiteetti antaa yksilön psyykkiselle olemassaololle elämyksen jatkuvuudesta, samuudesta ja eheydestä, ja sen avulla yksilö vaihtuvissakin tilanteissa tuntee kuka, millainen ja mitä hän on (Lehtinen & Kuusinen, 2001, s. 31). Aarnion ja kollegoiden (2017, s. 27–29) mukaan itsetunto puolestaan on arvio minäkäsitykseen kuuluvista ominaisuuksista ja sen määrittelee se, kuinka arvokkaaksi itsensä tuntee. He jatkavat, että itsetunnolla on synnynnäinen pohja, mutta ympäristöllä on siihen merkittävä vaikutus, johon vaikuttaa voimakkaasti yksilölle tärkeiden ihmisten osoittama arvostus ja hyväksyntä. Keltikangas-Järvisen (1995, s. 18–22) mukaan itsetunto on tunnetta, että on hyvä ja yksilö kykenee tunnistamaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja hyväksyy ne. Hänen mukaansa hyvän itsetunnon omaava yksilö arvostaa itseään ja muita ihmisiä ja tällainen henkilö näkee oman elämänsä arvokkaana ja ainutkertaisena ja kykenee myös itsenäisiin ratkaisuihin ja mielipiteisiin.

2.2.1 Yksilökäsityksen muodostuminen

Varhainen vuorovaikutussuhde kehittyy vanhemman ja lapsen välille hoitamalla lasta ja olemalla aidosti läsnä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa lapsen kanssa (Heinonen, 2013). Toistuva vuorovaikutus vahvistuu vähitellen elämänaikaiseksi kiintymyssuhteeksi, jonka merkitys on lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle tärkeä (Mäntymaa & Tamminen, 1999). Kiintymyssuhteen muodostuminen useampaan saman ikäiseen lapseen jo raskauden aikana on hyvin monimutkainen prosessi (Damato, 2004). Äiti muodostaa Heinosen mukaan kiintymys- ja vuorovaikutussuhdetta samanaikaisesti sekä sikiöihin kaksosena tai kolmosena, että yksilönä yhteen sikiöön. Äidit pyrkivät tunnistamaan sikiöiden välisiä eroja esimerkiksi liikkumisen ja sydänäänten perusteella (Heinonen, 2017; Theroux, 1989; Van der Zalm, 1995). Edellisten mukaan suhde sikiöihin rakentuu sekä vanhemman mielikuvien, että vauvojen ja vanhempien vuorovaikutuksen kautta. Vanhemmilla on jo usein ennen syntymää käsitys lapsistaan (Hakulinen-Viitanen ym., 2011).

Lasten syntymän jälkeen äidit yksilöivät lapset kiinnittämällä huomiota fyysisiin piirteisiin: kasvojen ilmeisiin, pään muotoon, painoon, luuston- ja ruumiinrakenteeseen tai syntymämerkkeihin ja persoonallisiin piirteisiin: lapsen luonteeseen, temperamenttiin, käyttäytymiseen ja itku- ja jокelteluääneen (Anderson & Anderson, 1987, 1990, 1999b; Heinonen, 2004; Robin, Josse & Tourette, 1988; Rutter & Redshaw, 1991). Reina ja kollegat (2004, s. 36–37) toteavat monikkoperheissä tutustumisen ja kiintymisprosessin vauvoihin tapahtuvan hieman eri tavalla kuin yhden vauvan synnyttyä, sillä muodostettavia ihmissuhteita on enemmän. He jatkavat, että, kun vauvoja on useampi, vanhempien mielessä vauvoihin liittyy oletuksia ja tulkintoja heidän käyttäytymisestään, mutta myös vauvojen vuorovaikutustaidot ovat erilaisia. Heidän mukaansa myös jokainen vauva on erilaisessa vuorovaikutussuhteessa vanhempiinsa.

Äiti-lapsisuhteen muodostuminen on kokonaisvaltaista, ja siihen liittyvät lapsen erottaminen, lapsen tunnistaminen ja yksilöiminen, sekä tunne äidillisen huomion tasapuolisesta jakamisesta (Anderson & Anderson, 1990, 1999a; Goshen-Gottstein, 1980; Robin, Josse & Tourette, 1988; Holditch-Davis, Roberts & Sandelowski, 1999). Merkityksellistä on myös suhteen kahdenkeskisyys ja tuen saaminen (Anderson & Anderson, 1990, 1999a). Andersonin ja Andersonin (1990) tutkimuksen mukaan äidit etsivät vastasyntyneistä monikkosisaruksista eroja ja vasta myöhemmin lapsen ollessa noin vuoden ikäinen keskinäistä samankaltaisuutta. Heidän mielestään yksilöiminen onnistuu vasta, kun äiti on oppinut tuntemaan kaikki lapsensa, lapsen ollessa neljän kuukauden ikäinen. Lasten keskinäistä vertaamista voidaan pitää edellytyksenä

lapsen oman identiteetin erottamisessa (Anderson & Anderson, 1990, 1999a), vaikka se tuo mukanaan vanhemmille ristiriitaisia tunteita (Anderson & Anderson, 1990; Robin, Josse & Tourette, 1988). Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen on siis tärkeää jo vauvasta alkaen (Hakulinen-Viitanen ym., 2011; Lipponen, Moilanen, Ylitolva & Kumpula, 2010). Vanhemmat saattavat ratkaista vaikeat tilanteet tavalla, jotka vaikeuttavat lapsen tervettä yksilökehitystä esimerkiksi ylikorostamalla monikkoutta silloin kun se ei ole lapsen yksilökehityksen kannalta toivottavaa, äärimmäisen tasapuolisuuden korostaminen mielipahan välttämiseksi (Reina ym., 2004, s. 27). Keltikangas-Järvinen (2008) muistuttaakin teoksessaan ihmisen persoonallisuuden kehittyvän synnynnäisen ominaislaadun ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Hänen mukaansa kehittymisen suunta määräytyy paljolti sen mukaan, miten hyvin ympäristö ymmärtää ja tukee yksilön vahvuuksia.

Aarnion ja kollegoiden (2017, s. 13) mukaan jokainen ihminen on ainutlaatuinen yksilö, joka eroaa ominaisuuksiensa suhteen kaikista muista. He tähdentävät, ettei kenelläkään ole täsmälleen samaa tavoitteiden, tunteiden, kykyjen, uskomuksien ja persoonallisuuden piirteiden kokonaisuutta kuin joillain toisella ihmisellä. Lehtisen ja Kuusisen (2001, s. 32) mukaan yksilö kehittyy koko elämänsä ajan. He jatkavat, että yksilön kehitys tapahtuu tietyssä historiallisena ajankohtana tietyssä sosiokulttuurisessa kontekstissa.

Almqvist (2000a, 2000b) käsittelee julkaisuissaan sitä, kuinka kehityspsykologi Erik H. Erikson on luonut ihmisen kehitystä ja elämänkaarta koskevan psykologisen kehitysteorian ja miten Erikson on yhdistänyt teoriassaan kokonaisuudeksi eri kehitysvaiheiden biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset osa-alueet. Almqvist, samoin kuin Pollari ja Koppinen (2010), tuovat julkaisuissaan esille sen, kuinka vauva- ja lapsuusiän kehityskriisien käsittelyllä on suora vaikutus myöhempien kehityskriisien kohtaamiseen. Teoksissa käsitellään sitä, kuinka aiempien kehitysvaiheiden onnistunut käsittely auttaa myöhemmissä kehityskriiseissä ja vastaavasti epäonnistuminen vaikeuttaa suoriutumista uusista kehitystehtävistä. Pollari ja Koppinen kuvaavat teoksessaan ihmisyyteen kuuluvasta turvallisuuden tarpeesta, joka voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen. Sisäinen turvallisuuden kehittyminen on koko elämänkaaren kestävä tapahtuma, jonka Erikson kuvaa kahdeksanvaiheisena tapahtumasarjana. Lehtinen ja Kuusinen (2001) tuovat kirjassaan esille sen, kuinka Eriksonin teoriaa on kritisoitu siitä, että se heijastaa voimakkaasti tiettyjä kulttuurisia arvoja: identiteetin saavuttaminen ja identiteettikriisi näkyvät konteksteissa, joissa yksilöillä on mahdollisuus ammatillisiin, elämäntarkoituksellisiin ja muihin valintoihin. He myös huomauttavat, että vallitseviin arvoihin, normeihin ja tapoihin suhtaudutaan Eriksonin teoriassa korostuneen myönteisesti.

Ihmisen olemassaolo on suhdetta maailmaan (Turunen 2005, s. 15). Aalbergin ja Siimeksen (1999, s. 55) mukaan ensimmäinen yksilöitymisvaihe on lapsen kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen oppiessa tekemään eron itsen ja ei-itsen välillä. He jatkavat, että toinen yksilöitymisvaihe on lapsuuden ja aikuisuuden väliin sijoittuvassa nuoruusiässä 12–22-vuotiaana. Heidän mukaansa fyysinen kasvu ja sen psykologiset seuraukset vaativat itsen uudelleen määrittelyä. He muistuttavat, että ennen kuin nuori kykenee löytämään uuden identiteetin, hänen on irrottauduttava lapsuudesta. Kehityksellisenä päämääränä on heidän mukaansa saavuttaa itse hankittu autonomia. Myös Montessori (1967) painottaa teoksessaan ihmisen kehityksessä tämän ensimmäisiä elinvuosia, joiden aikana ihmisen henkisen hyvinvoinnin kehityksen perusta rakentuu. Kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen mieli on Montessorin sanoin tiedostamaton, ympäristöstä jatkuvasti itseensä vaikutteita omaksuva niin sanottu *absorboiva mieli*, joka käynnistyy heti syntymässä ja imee itseensä siitä eteenpäin erilaisia ajatuksia ja tapahtumia lapsen sitä itse tajuamatta tai tahtomatta. Näillä ajatuksilla ja tapahtumilla on hänen mukaansa valtava merkitys lapsen myöhemmälle elämälle. Tarkastelen seuraavassa Eriksonin (1982) kehitysteorian kautta yksilöksi kasvamisen elämänkaarta.

2.2.2 Yksilöksi kasvaminen Eriksonin kehitysteorian valossa

Koska tutkimukseni tarkastelee yksilöllisyyttä ja yksilökokemuksia, tuon vielä tässä erikseen eriteltynä Eriksonin kehitysteorian eri vaiheet. Yksilöksi kasvamisen vaiheet Eriksonin (1982) mukaan:

1) Pollarin ja Koppisen (2010, s. 93–94) mukaan *perusluottamus elämään ja ihmisiin* syntyy lapsen yksilöllisiä tarpeita herkästi havaitsevan ja sisäisesti turvalliseksi itsensä tuntevan aikuisen hoidossa: lapsen on voitava kokea lujasti ja selkeästi turvan johdonmukainen jatkuvuus. Eriksonin (1982, s. 239–242; ks. myös Almqvist, 2000a; Lehtinen & Kuusinen 2001, s. 30) mukaan tämä perusluottamus on perustana identiteetintunteelle, joka mahdollistaa omana itsenä olemisen ja ympäröivän todellisuuden kunnossa olemisen kokemuksen. Hänen mukaansa kehitysvaiheen onnistunut läpikäyminen synnyttää lapsessa toivon tunteen ja uskon tulevaisuuteen. Tällöin lapsen on Eriksonin mielestä esimerkiksi helpompi sietää myöhemmin eteen tulevia pettymyksiä ja vastoinkäymisiä.

2) Jos perusluottamusta ei Erikson (1982, s. 242–245) mukaan synny, epäluottamus kuluttaa ja sitoo kasvun ja kehittymisen voimavaroja, eikä seuraava kehitysvaihe eli *itsenäisyyteen kasvaminen* mahdollistu. Erikson jatkaa, että perusluottamuksensa varassa lapsi tutkii ympäröivää todellisuutta turvaten aikuiseen, jonka kannustamana ja rohkaisemana ympäristön tutkiminen ja

kokeileminen mahdollistuu, ilman pelkoa perusluottamuksen menettämisestä. Myös Mahlerin (1963) teoriassa todetaan samansuuntainen kehityskulku: lapsi irrottautuu äidin ja itsen välisestä symbioosista ja lähtee tutkimaan ympäristöään tehden jatkuvasti ”turvallisuustankkauksia” palaamalla tarkistamaan, että äiti on tallessa. Toisen kehitysvaiheen keskeinen teema on yksilön itsesäätelyn ja oman tahdon syntymisen haaste (Lehtinen & Kuusinen 2001, s. 30). Pollarin ja Koppisen (2010, s. 94) mukaan vanhempien on oltava lujia ja rohkaisevia. Jos itsenäistymishetimit estyy, heidän mielestään lapsi alkaa epäillä omia kykyjään ja kokea ympäröivän todellisuuden uhkaavaksi. He jatkavat, että uteliaisuus vaihtuu pelokkuudeksi, ja turvallisuuden tilalle tulee takertuminen niihin asioihin, jotka lapsi tai nuori kokee turvan lähteiksi.

3) Eriksonin (1982, s. 245–247) mukaan jos perusitsenäisyyden saavuttaminen mahdollistuu, mahdollistuu myös *oma-aloitteisuuteen* kasvaminen: rohkeasti maailmaa tutkiessaan lapsi harjoittelee oma-aloitteisesti monenlaisia toimintoja, taitoja ja tunteita sekä kokeilee rajojaan. Lehtinen ja Kuusinen (2001, s. 31), samoin kuin Erikson, muistuttavat, että tämä vaihe vaatii aikuiselta itsensä tuntemusta ja hyvää itsetuntoa, jotta välttyttäisiin valtataisteluilta. He näkevät, että tämän vaiheen epäonnistuessa lapsi kokee syyllisyyttä, ahdistuneisuutta ja alistuu kohtaloonsa. Pollarin ja Koppisen (2010, s. 94–95) mukaan turvallisen aikuisen tukemana lapsi oppii vähitellen asettamaan rajoja itselleen ja kasvaa itsesäätelyyn. Lapsi on sisäisesti motivoitunut ja haluaa saada aikaan jotain tärkeäksi ja arvokkaaksi koettua.

4) Pollarin ja Koppisen (2010, s. 95–96) mukaan jos oma-aloitteisuuteen kasvaminen estyy, seuraa syyllisyydentunteita oma-aloitteisuudesta sekä masennuksen ja lamaantumisen tunteita. Nämä tunteet voivat pahimmillaan ehkäistä heidän mukaansa lapsen luontaisen, terveen toiminnan. He jatkavat, että lisäksi seuraavaan kehitysvaiheeseen *Ahkeruuteen ja osallistumiseen* siirtyminen vaikeutuu. Erikson (1982, s. 248) kertoo, kuinka lapsi alkaa tunnistaa ympäristönsä vaatimukset ja mitä hän voisi siinä tuottavasti tehdä. Hänen mukaansa tässä kehitysvaiheessa vaarana on alemmuuden- ja riittämättömyydentunne, jos ei voi harjoitella kehitysvaiheen mukaisia taitoja ja saada haltuunsa oppimisen ja työn hallinnan välineitä.

5) Pollari ja Koppinen (2010, s. 96–97) kertovat, kuinka ilo lapsen taitojen harjaantumisesta ja tarpeettomilta alemmuudentunnilta välttyminen takaavat seuraavaan kehitysvaiheeseen eli *identiteetin selkiytymiseen* siirtymisen. Eriksonin (1982, s. 249–250) mukaan nuoruusiässä oman identiteetin selkiyttäminen on erityisen tärkeä kehitystehtävä. Pollari ja Koppinen kuvaavat, tälle vaiheelle olevan tyypillistä epäilyä kaikesta ja olemassaolon ristiriitaisuus. Eriksonin mukaan nuori on hämmentynyt omasta identiteetistään ja elämänsä tarkoituksesta kyseenalaistaen kaikki ennen uskomansa jäsentäen yksin ja kavereidensa kanssa saamiaan tietoja ja käsityksiä itselleen soveltuvaan muotoon. Pollarin ja Koppisen mukaan nuori etsii minuuttaan auktoriteettien, oppien ja ryhmien yhdenmukaisuuden paineessa. Eriksonin mukaan nuori vakiinnuttaa omaa persoonallisuuttaan ja kasvaa kohti erilaisia rooleja. Tämän kehitysvaiheen vaarana on heidän mu-

kaansa roolien hajaantuminen, epäily omien mahdollisuuksien toteutumisesta ja oman identiteetin kadottamisesta.

6) Eriksonin (1982, s. 250–251) mukaan päästyään eroon identiteettitaisteluistaan nuori on valmis *kasvamaan läheisyyteen*. Pollari ja Koppinen (2010, s. 97) näkevät, että hänellä on kyky ottaa vastuu toisesta ihmisestä ja kyky rakastaa toista. Pollari ja Koppinen muistuttavat, että tämä on myös vaihe, jolloin käsitykset työstä, ystävistä ja perheestä selkiytyvät. Haasteena Eriksonin (ks. myös Almqvist 2000b) mukaan on minän menettämisen pelko, joka voi johtaa syvään eriytymisen tunteeseen ja tästä johtuvaan omaan itseen syventymiseen.

7) Pollari ja Koppisen (2010, s. 98) mukaan riittävän läheisyyden myötä nuori on valmis siirtymään seuraavaan eli *luovuuden* vaiheeseen, jolloin tuotetaan ja opastetaan uutta sukupolvea, sekä kyetään toimimaan kulttuurin eri tehtävissä ja töissä. Eriksonin (1982, s. 253) mukaan tämän kehitysvaiheen vaarana on lamaantuminen, luovien voimavarojen käyttämättä jääminen sekä valeläheisyyteen ja kaavamaiseen vieraantuneeseen elämään ajautuminen.

8) Lehtisen ja Kuusinen (2001, s. 43) mukaan *minän eheytyminen* merkitsee täyttä varmuutta siitä, että yksilön ainutkertaisen elämän tarkoitus on mahdollista saavuttaa. Eriksonin (1982, s. 254) mukaan eheytyvä ihminen hyväksyy ainutkertaisen elämänsä ja elämisen tarkoituksensa. Pollari ja Koppinen (2010), samoin kuin Almqvist (2000b), kuvaavat teoksessaan sitä, kuinka suhde vanhempiin muuttuu ja kulttuuria ja menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaa tarkastellaan nyt eri näkökulmasta tiedostaen oman elämänsä rajallisuuden ja pohditaan omassa elämässä onnistumista. Eriksonin mukaan loppuelämän perusvoimaksi nousee mielekkyys ja elämisen merkityksen kokemus.

Lehtisen ja Kuusisen (2001) teoksesta käy ilmi, kuinka kriisit ovat osa yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Ne ovat heidän mukaansa väistämättömiä ja jokaisen yksilön kohdattavia. Teorian mukaan kriiseistä selvittää: oleellisia ovat hallintakeinot ja kriisien käsittelytavat. Eriksonin teoriasta tekee heidän mielestään merkittävän se, että se on ensimmäinen yli koko ihmisen elämänkaaren ulottuva kehitysteoria. Teorian perusajatus heidän näkemyksensä mukaan on, että ihminen on valmis kohtaamaan elämänsä seuraava kriisin psyykkisesti vahvana, jos edellisen kriisin ratkaiseminen ja sen aiheuttamat haasteet on pystytty käsittelemään positiivisesti. Jos kriisin käsittely on jäänyt kesken, se heijastuu myös tuleviin elämänvaiheisiin.

Moilanen (2007) muistuttaa kirjoituksessaan, että nuoruusiän kehitys edellyttää monikkosisarusilta toistakin itsenäistymistapahtumaa. Törrösen (1997, s. 42) mukaan vasta tultuaan itsenäisiksi suhteessa toisiinsa monikkosisarusukset ovat kypsiä astumaan aikuisten maailmaan yksilöinä. Aalberg ja Siimes (1999, s. 55) tuovat esille sen, kuinka nuoruusiän tapahtu-

maketju muuttaa persoonallisuutta ratkaisevalla ja lopullisella tavalla. Tähän yhtenä vaikuttavana tekijänä heidän mielestään on nuoren ja ympäristön vuorovaikutus sekä lisäksi aikaisemmat kehitysvaiheet, jokaisen synnynnäisen kasvun ja kehityksen voima ja pyrkimys kohti aikuisuutta.

Heikinheimo (2007, s. 15) tähdentää, että kouluiässä monikkosisarusten omien yksilöllisten persoonalluuksien sekä itsenäisyyden ja yhteisyyden rajojen huomioiminen korostuu ja ne tuovat haasteita niin kouluhenkilökunnalle kuin vanhemmillekin. Hänen mukaansa myös vahvuudet, kehittämistarpeet ja mielenkiinnonkohteet voivat sisaruksilla erota toisistaan. Häkkinen ja Kumpula (2005) muistuttavat teoksessaan haasteena olevan opettajilla kuin vanhemmillakin tukea jokaista lasta yksilöllisesti omassa kehityskaarensa, sekä välttää vertailua monikkosisarusten kesken.

Aarnion ja kollegoiden (2017, s. 23) mukaan minäkäsitys on suhteellisen pysyvä käsitys itsestä objektina. Tämä tarkoittaa heidän mielestään sitä, millaisena itse näkee itsensä ja millaisena yksilö tulkitsee toisten näkevän hänet. He jatkavat, että minäkäsitys on yksilön laaja skeema, sisäiset mallit, siitä, millainen hän on. Itsetunto on heidän mielestään sitä, kuinka arvokkaaksi itsensä tuntee. Ihminen, jolla on hyvä itsetunto, arvostaa niitä ominaisuuksia, joita hänen minäkäsitykseensä kuuluu (Aarnio ym., 2017, s. 27).

Heinosen, Hermansonin, Kumpulaan, Moilasen ja Penninkilampi-Kerolan (2014, s. 7) mukaan valtaosalla monikkosisaruksista ei ole sen enempää vaikeuksia kasvaessaan kohti aikuisuutta kuin yksösinä syntyneillä. Heidän mielestään monikkosisaruksilla voi olla jopa helpompaa kohdata yhdessä aikuistumisen haasteet jakaessaan samat tunteet ja ajatukset. Törrönen (1997, s. 41) muistuttaakin, että monikkosisarusten kehitys etenee samoin kuin muidenkin saman ikäisten lasten. Liian läheinen kaksossuhde ja samaistuminen samalla kehitystasolla olevaan kaksospariin ei suosi yksilöllistä kehitystä ja voi aiheuttaa kaksosille tunne-elämän häiriöitä ja psykosomaattisia oireita (Moilanen, 2007; Penninkilampi-Kerola, 2006; Suomalainen, 2013). Kaksosen yksilöllisyyden huomioiminen ja itsenäisyyteen kannustaminen on erittäin tärkeää (Hakulinen-Viitanen ym., 2011; Lipponen, 2010; Moilanen, 2007), mutta vanhemmilla ei välttämättä ole riittävästi tietoa kaksosuuden erityispiirteistä, yksilöllisestä kasvattamisesta tai henkilökohtaisen ajan antamisen merkityksestä kaksoslapselle (Lipponen, 2010). Heinosen (2013, s. 87) mukaan ammattihenkilöiltä odotetaan laajasti perusteltua tietoa vuorovaikutuksen rakentamisen haasteellisuudesta, monikkosisaruksena kasvamisesta ja yksilöllisyyden tukemisen tärkeydestä. Hän muistuttaa, että monikkosisaruksen yksilöllisyyden

tukemiseen liittyvistä asioista tulisi keskustella vanhempien kanssa kasvun ja kehityksen eri vaiheissa jo lapsen tulevia kehitysvaiheita ennakoiden. Reinan ja kollegoiden (2004, s. 68) mukaan monikkosisarusten kasvattamisessa on kuitenkin vallalla näkemys kasvattaa yksilöllisesti, heidän omien lahjojensa ja temperamenttinsa perusteella, ja että he eivät saisi jäädä toisistaan kovin riippuvaisiksi selviytyäkseen myöhemmissä yksilön kehityshaasteissaan.

Yhteenvetona edellisistä voidaan todeta, että yksilöitymisellä tarkoitetaan ihmisen persoonallisuuden kehittymistä. Varhaisen vuorovaikutussuhteen muodostaminen kaikkiin lapsiin ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden tunnistaminen tuovat monikkosisarusten vanhemmuuteen omia erityispiirteitä. Äidin ja lasten vuorovaikutussuhde kehittyy pikkuhiljaa jo ennen lasten syntymää. Äiti muodostaa kiintymyssuhteensa jokaiseen lapseen jo odotusaikana ja pyrkii yksilöimään ja erottamaan persoonallisuuksia jo sikiövaiheessa. Äiti-lapsisuhteen muodostaminen on kokonaisvaltaista ja monikkosisaruuden tuoma samanaikainen monen suuntainen vuorovaikutus tuovat haasteita yksilöllisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Yksilöksi kasvaminen todentuu Eriksonin mukaan kahdeksan vaiheisena kehitysprosessina, joissa kasvatettava käy läpi erilaiset haasteet, jotka hänen täytyy ratkaista ennen kuin on valmis kohtaamaan seuraavan kehitysvaiheen. Monikkosisarusten tasapuolinen ja yksilöllinen kohtelu ovat merkittäviä lapsen terveen kehityksen kannalta, josta jokaisen kasvattajan ja kasvatustehävään osallistuvan olisi syytä olla tietoinen, jotta tasapainoinen yhteisöllisyyteen kasvaminen mahdollistuisi, jota käsittelen lisää seuraavassa luvussa.

2.3 Yhteisöllisyyteen kasvaminen

Antikaisen (1993) teoksen mukaan sosialisatiolla ymmärretään yksilön kehittyminen ympärillä vallitsevan yhteiskunnan jäseneksi. Hänen mukaansa on kuitenkin huomattava, että tämä prosessi ei koskaan tule valmiiksi, vaan jatkuu koko yksilön elämän ajan. Antikainen jatkaa, että tärkeä osa tätä kehitysprosessia on sosiaalinen vuorovaikutus. Hän tähdentää, että myös yksilön oman minäkuvan (identiteetin) muodostuminen voidaan katsoa sosialisatioon kuuluvaksi kuten myös yksilön vaikuttaminen yhteiskunnan kehitykseen. Jokaisen yksilön matka yhteisöllisyyteen on yksilöllinen ja vaatii oman aikansa (Pollari & Koppinen, 2010, s. 104). Siljander (1997) muistuttaa teoksessaan, etteivät yksilöllisyys ja yhteisöllisyys ole toistensa vastakohtia, vaan etenevät prosesseina rinnakkain. Hänen mukaansa sosialisatiolla tarkoitetaan muihin liittymistä ja sitä kautta yksilön integroitumista yhteiskuntaan, joka kohdistuu toimintaan ja vuorovaikutukseen.

Kasvatukseen ja sosialisatioon on liitetty aina tiettyjä näkemyseroja ja pedagogisen teorian ja sosiaalteorian väliset suhteet eivät ole ongelmattomia. Yhtenä mahdollisena tapana erottaa sosialisatio kasvatuksesta on Siljanderin (1997, s. 10) mukaan se, miten tietoisina prosesseina ne ymmärretään. Tällöin hänen mukaansa sosialisatiolla tarkoitetaan laajassa merkityksessä kokonaisvaltaista yhteiskunnallistumis- ja oppimisprosessia, jossa yksilö – vuorovaikutuksessa materiaalsen, kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa – kehittyy yhteiskunnallisesti toimintakykyiseksi subjektiksi riippumatta siitä, kuinka tietoisia ja suunniteltuja nämä prosessit ovat.

Sosialisatio kuitenkin muokkaa elämää, joten sosialisatiota voidaan tarkastella Urie Bronfenbrennerin (1979) kehittämän ekologisen sosiaalistumisteorian avulla. Bronfenbrennerin mukaan kehitykseen ja sosiaalistumiseen vaikuttavat ympäristön erilaajuiset kehät, joiden kanssa yksilö on aktiivisessa vuorovaikutuksessa. Tämä sisältää Saarisen, Ruoppilan ja Korkiakankaan (1994, s. 88) mukaan Bronfenbrenneria mukaillen kolme merkittävää oletusta: 1) yksilö nähdään aktiivisena ja ympäristöön vaikuttavana, 2) ympäristön nähdään vaativan yksilöä mukautumaan sen ehtoihin ja edellytyksiin ja 3) ympäristön käsitetään koostuvan erilaajuisista sisäkkäisistä kokonaisuuksista sekä niiden keskinäisistä suhteista, mikro-, meso-, ekso- ja makrojärjestelmistä.

Mikrosysteemin muodostaa yksilön välitön lähiympäristö (Saarinen ym., 1994, s. 88–89). Saarinen ja työryhmä selittävät mesojärjestelmää sanoen, että mesosysteemi koostuu niistä suhteista, joita lapsen ja nuoren mikroympäristöillä on keskenään. Tärkeitä suhteita ovat heidän mukaansa erityisesti kodin ja neuvolan, kodin ja päivähoidon samoin kuin kodin ja koulun keskinäiset vuorovaikutukset. He jatkavat, samoin kuin Bronfenbrenner (2002, s. 264–265), että mesosysteemi koostuu suhteista, joita yksilön mikroympäristöillä on keskenään. Tällaista voi Saarisen ja kollegoiden mukaan olla esimerkiksi kodin ja koulun välinen vuorovaikutus. Bronfenbrennerin mukaan olennaista yksilön sosiaalistumiselle on se, tukevatko eri mikrosysteemit toisiaan vai ovatko ne ristiriidassa keskenään ja vastaavatko niiden käyttäytymisodotukset ja vaatimukset toisiaan.

Saarisen ja kollegoiden (1994, s. 88–90) mukaan eksosysteemillä tarkoitetaan niitä ympäristöjä, joiden kanssa kehittyvä yksilö ei ole suorassa vuorovaikutuksessa. Heidän mukaansa ne ovat merkityksellisiä sillä tavoin, että ne ja niiden tapahtumat vaikuttavat ympäristöön, jossa yksilö kasvaa. He jatkavat, että nuoruusiässä eksosysteemiin tulee lisää erilaisia oheiskasvat-tajia, jotka osaltaan vaikuttavat nuoren sosiaalistumiseen. Makrosysteemillä tarkoitetaan hei-

dän mukaansa yhteiskunnan ideologisia ja aineellisia järjestelmiä, jotka turvaavat yksilön kehitysedellytykset, kuten lainsäädäntö, terveys-, sosiaali-, koulutus, ja kulttuuripalvelut. Makrosysteemiin voisi ajatella kuuluvaksi myös yhteiskunnassa vallitsevat lapsiin ja nuoriin kohdistuvat arvostukset ja asenteet sekä sosiaalistumista ohjaavat kirjoittamattomat normit.

Bronfenbrennerin sosiaalistumisteoria on tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen. Yleensä eri-ikäisiin yksilöihin kohdistuu sosiaalisesti erilaisia odotuksia, joiden noudattamista valvotaan sosiaalisin sanktioin. Ikäkausiin kohdistuvien odotusten olennainen merkitys on siinä, että kehitystä ohjataan suunnitelmallisesti ikäkausittain etenevän ohjelman mukaan ja näin varmistetaan yksilön kehittyminen tavoitteiden mukaisesti. Entä, kun yksilöllisyyttä ei tueta yhteisössä tai kodin ja koulun tavat tukea yksilöllisyyttä muodostavat ristiriidan? Jokaisen yksilön pitäisi eri ikävaiheissaan olla velvollinen omalla käytöksellään takaamaan sosiaalisen yhteisönsä jatkumisen. Tässä vaiheessa esiyymmärrykseni ei riitä selvittämään, kuinka monikkosisarusten sosiaalistuminen on tapahtunut heidän yhteisesti jakamassaan elinympäristössä ja kuinka he kokevat erityisyytensä aikuisiässä.

Eskolan (1984) teos tuo esille sen, kuinka kokonaisuutena sosialisatioteoria tuo esiin sen, miten ihmisestä tulee ihminen vain ihmisyhteisön jäsenenä. Hän muistuttaa kirjassaan, ettei inhimillisyys sijaitse ihmisessä itsessään, vaan ihmisten välillä. Siljanderin (1997) mukaan biologiset valmiutemme eivät kerro, miten meidän tulisi selviytyä arkipäiväisistä asioista, vaan jokainen uusi sukupolvi syntyy ihmisten toimesta ”valmiiksi rakennettuun” maailmaan. Hän huomauttaa kuinka sosialisatiossa havainnollistuu se paradoksi, että yhteiskunta on ihmisten tuottama, mutta samalla yhteiskunta tuottaa yksilöt. Myös Berger ja Luckmann (1995, s. 72) tuovat esille saman sosiaalisen dialektiikan. He kuvaavat, kuinka kaikki instituutiot ilmenevät samalla tavoin, valmiina, muuttumattomina ja itsestään selvinä.

Kivelä (2009) puolestaan kuvaa kirjassaan yksilön oppimista vuorovaikutuksessa hakeutessaan opiskelemaan ja institutionalisoituu. Teoksessa tuodaan esille se, kuinka sivistyksellisyys muotoutuu, määrittyy ja mahdollistuu aina ja yhä uudelleen jännitteisessä ja produktiivisessa pedagogisessa interaktiossa. Siljanderin (1997, s. 40) mukaan sosiaalistuessaan yksilö saavuttaa tietyn sosiaalisen aseman ja se, minkälaisen sosiaalisen aseman yksilö kykenee saavuttamaan, on seurausta hänen kyvystään hankkia ja käsitellä tietoa, ja taitoa soveltaa sitä käytäntöön. Myös tämä kyky hänen mukaansa määrittelee yksilön vaikutusvaltaisemman roolin institutionaalisessa kontekstissa. Hän jatkaa, että lapsuudessa opituilla arvoilla ja valinnoilla on vaikutusta näihin rooleihin. Laineen (2005, s. 115) mielestä ihmisen moraalisen ajattelustaan

riippuu, minkälaisia yhteiskunnan arvoja, normeja ja asenteita hän on omaksunut sekä miten hän suhtautuu velvollisuuksiin, vastuuseen ja toisten ihmisten perusoikeuksien kunnioittamiseen.

Sosiaaliset instituutiot ovat yhteisten, toistuvien toimintojen vakiintunut malli (Berger & Luckmann, 1995, s. 65). Montessorin (1967, s. 78) mukaan yhteisölliset suhteet pitävät meitä moraalisisessa tasapainossa. Olemme hänen mukaansa jatkuvasti toisen tarkkailun ja arvostelun kohteena, jolloin pyrimme käyttäytymään niin, miten on oikein ja odotettavaa. Sosialisointin ydinongelmaksi Siljander (1997, s. 44, 46–47) nostaa kuitenkin sen, kuinka yhteiskuntamalli pitäisi välittää niin, että lapsi sisäistää sen persoonallisuutensa, mutta miten vältettäisiin samalla rajoittamasta yksilön mahdollisuuksia havaita ja ilmaista tämän sosiaalisen todellisuuden ristiriitaisuuksia ja negatiivisia piirteitä ja olla siten osaltaan mukana muuttamassa sitä.

Reinan ja kollegoiden (2004, s. 67–68) mukaan yhteiskunnassamme ollaan yksilökeskeisempiä kuin kulttuureissa, joissa suku ja yhteiskunnallinen asema määrittävät yksilön tulevaisuuden aikuisena. He korostavat kuinka länsimainen yhteiskuntamme edellyttää yksilöltä kykyä tehdä itsenäisiä valintoja elämän suhteen. Niinpä heidän mielestään jo kasvatuksessamme joudumme korostamaan yksilöllisyyttä ja rohkeutta toteuttaa itseään. Kasvatuksesta vanhemmuuden näkökulmasta kerron seuraavassa alaluvussa tarkemmin.

2.3.1 Vanhemmuus ja kasvatustehtävä

Huttusen (1997, s. 51) mukaan ihmiset kohtaavat elämänsä aikana erilaisia siirtymäjaksoja, jotka liittyvät kehityksellisiin, tilannesidonnaisiin ja terveydentilan muutoksiin, ja jotka edellyttävät sopeutumista ja uusia ratkaisuja. Vanhemmaksi tuleminen hän nostaa yhdeksi näistä siirtymistä tai kriiseistä, jonka läpikäyminen kasvattaa vastuullisuuteen ja valmistaa ottamaan vastuun toisesta ihmisestä. Schumacherin ja Meleisin (1994) artikkelin mukaan lapsen odotus ja syntymä merkitsevät vanhemmille perheeseen liittyvää siirtymävaihetta. Heinonen (2013) kuvaa väitöskirjassaan, kuinka monille vanhemmille tieto usean sikiön raskaudesta eli monikoraskaudesta tuottaa iloa ja osa vanhemmista kokee sen myös siunauksena. Hän kertoo myös, kuinka tieto usean sikiön raskaudesta on myös yllätys, joka tuo mukanaan hämmennystä, pelkoa ja ahdistusta, kielteisiä ja myönteisiä tunteita ja fyysistä stressiä. Reinan ja kollegoiden (2004, s. 21) näkemyksen mukaan useamman kuin yhden saman ikäisen lapsen vanhemmuuteen siirtymisessä vaaditaan vanhemmilta enemmän sopeutumista ja aikaa kuin erikikäisten lasten vanhemmuudessa. Siirtymä merkitsee Hakulinen-Viitasen ja kollegoiden

(2011, s. 14) mukaan kasvamista monikkovanhemmuuteen ja sopeutumista riskiraskauteen. ”Siinähan se kaksi lasta hoituu kuin yksikin” ei vastaa Reinan ja kollegoiden mielestä monikkosisarusten vanhempien käsitystä monikkoperheen arjesta.

Helminen (2001, s. 3) näkee vanhemmuuden olevan koko elämän mittainen vuorovaikutteinen rooli, joka syntyy suhteessa lapseen ja johon jokainen vanhempi on saanut mallin omasta lapsuuden perheestään ja kasvuympäristöstään. Alasuutari (2003, s. 14) kuvaa sitä, kuinka geneettisesti määräytyvän toiminnan lisäksi vanhemmuuden toteuttamiselle täytyy antaa mieli ja merkitys. Vanhemmuus toteutuu hänen mielestään aina monitasoisissa tiettyyn aikaan ja paikkaan sidoksissa olevina vuorovaikutussuhteissa sosiaalisena prosessina, jota ei voida erottaa kulttuurisista arvoista tai yhteiskunnan rakenteellisista realiteeteista. Varhaisen vuorovaikutussuhteen muodostaminen kaikkiin lapsiin ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden tunnistaminen tuovat vanhemmuuteen monikkoperheessä omia erityispiirteitä (Heinonen, 2013, s. 15). Hoiva on Sihvolan (2006, s. 103) mukaan vanhemmuuden ydinosa, johon sisältyy hoitoa ja huolenpitoa, suojan ja turvan antamista sekä hellyyttä ja välittämistä; rakkautta, joka kestää koko ihmisen elämänsäkaaren.

Vanhemmuuden keskeisimmistä tehtävistä on turvallisuuden tunteen luominen (Värri, 2000 s. 110–111) ja vastavuoroisen kiintymyssuhteen muodostuminen lapsen ja aikuisen välille (Tamminen, 2004, s. 74, 76). Molemmissa teoksissa painotetaan sitä, että lapsen on voitava luottaa pienestä pitäen vanhempiensa läsnäoloon tarvitessaan heidän apuaan, hoivaa ja lohdutusta. Näin lapsi voi Värriin ja Tammisen mukaan rauhassa tutustua ympäröivään maailmaan, hankkia uusia kokemuksia ja oppia niistä. Silvénin ja Kouvon (2008, s. 98–99) mukaan lapsen itsenäistymisen ja itseksi tulemisen kannalta kasvatussuhteessa kokema luottamus on tärkeää, jolloin lapsi kokee olevansa arvokas ja hyväksytty.

Hautamäen (2008, s. 127) mukaan vanhempien kasvatustehtävä muodostuu lapsen hoidosta ja ohjaamisesta. Hän jatkaa, että hoitoon sisältyy elämän perusasioista huolehtimien, kuten ruoka, puhtaus, terveys, vaatehuolto ja tunne-elämän tukeminen. Hän jatkaa edelleen, että lapsen ohjaamiseen puolestaan sisältyy neuvojen, ohjeiden ja käskyjen antaminen, sekä sääntöjen ja rajojen asettaminen, jotka tuovat lapselle turvaa, järjestystä ja ennakoitavuutta. Hirsjärvi ja Laurinen (2004, s. 16) muistuttavat vanhempien kasvatustehtävän olevan myös sosiaalistamistehtävä. Hurmeen (1998, s. 150) mukaan kasvatus on olennaisesti sosiaalistamista yhteisön jäseneksi, johon kuuluu vanhemman sallivuus. Hurme tähdentää, kuinka vanhemmat opettavat lapselleen elämisen ja ihmissuhdetaitoja omalla esimerkillään, käyttäytymisellään ja

puheillaan. Hirsjärvi ja Laurinen puolestaan jatkavat, että kasvatus on tutustumista aikuisen asettamiin normeihin ja näiden normien esittämistä, joihin kasvatettava mukautuu palkitsemisen ja rankaisemisen kautta. Hurme jatkaa, että, kun vanhemmat onnistuvat tehtävässään riittävän hyvin, lapselle muodostuu vahva perusturvallisuus, joka mahdollistaa psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen. Hän korostaa vielä vahvan identiteetin muodostumiseen lapsen tarvitsevan pysyvyyttä ja sitoutumista, perusturvallisuutta ja toistoja. Siljanderin (1997) teoksessa kasvatus nähdään tietoisena, intentionaalisena ja normatiivisesti orientoituneena toimintana, joka tähtää tiettyjen sivistysihanteiden toteuttamiseen sekä näiden toteuttamiselle välttämättömien toimintavalmiuksien hankkimiseen. Hyväluoman (2010, s. 48) mukaan monikkoperheissä vanhemmuus koetaan vaativampana ja kärsivällisyyttä kasvatuksessa tarvitaan paljon lasten samanaikaisen tarpeiden tyydyttämisen ja yksilöllisen, tasapuolisen huomion jakamisen vuoksi.

Heinosen (2013, s. 18–19) mukaan ennen vanhemmuus on ollut kovin isä- ja äitikeskeistä vanhempien vallankäyttöä. Nykyään hänen mielestään lapsen oikeudet ja lapsen kuunteleminen ja aikuisen velvollisuudet lasta kohtaan ovat esillä paljon enemmän. Heinonen jatkaa, että ruumiillisen kurittamisen sijaan tänä päivänä korostetaan rauhallisuuden ja asioiden selvittämisen merkitystä. Hirsjärven ja Laurisen (2004, s. 83) mukaan nykyvanhemmuudessa korostuvat itsensä toteuttaminen ja oman identiteetin etsiminen, jolloin yksilöt itse määrittävät oman vanhemmuutensa ja kasvavat vanhemmuuteen pikkuhiljaa, jolloin myös siihen kuuluvat käsitykset rooleista ja velvollisuuksista luodaan itse. Muun muassa Törrönen (1997, s. 30) kertoo vanhemmuuden kokemuksien useamman saman ikäisen lapsen vanhempana tuovan mukanaan henkilökohtaisten valmiuksien kehittymistä, myönteistä elämänasennetta, tilannehuumoria ja myönteisiä tulevaisuuden ajatuksia, mutta usean saman ikäisen lapsen hoitaminen on vanhemmille myös kuormittavaa.

Goshen-Gottstein (1980), samoin kuin Heinonen (2013) tuovat teoksissaan esille sen, kuinka moni monikkosisarusten vanhempi kokee ambivalenssia kasvatuskäytännöistään ja huomion jakamisesta sisarusten välillä. Muun muassa Robin, Josse ja Tourette (1988), samoin kuin Heinonen, kertovat julkaisussaan monikkosisarusten kohdalla vanhempien käyttävän enemmän aikaa lapsiin liittyvään toimintaan yhdessä kuin kuhunkin lapseen erikseen. Robin ja kollegat (1988) jakavat vanhemmat teoksessaan kahteen eri ryhmään: differentiaatio-orientoituneisiin ja kaksosorientoituneisiin. Differentiaatio-orientoituneet vanhemmat yrittävät heidän mukaansa aktiivisesti luoda yksilöllisen suhteen kuhunkin lapseen ja korostavat eriytyneisyyttä kasvatuskäytännöissään, kun taas kaksosorientoituneet kiintyvät lastensa mo-

nikkouteen ja pyrkivät korostamaan lastensa samankaltaisuutta ja kohtelevaan heitä yhtenä yksikkönä. He jatkavat, että tähän jaotteluun vaikuttivat vanhempien sosioekonominen status ja koulutus. Ne, jotka ovat korkeammin koulutettuja ja omaavat korkeamman sosioekonomisen statuksen, kohtelevat myös monikkosisaruksia yksilöinä eli differentiaatio-orientoituneesti. Myös muista tutkimuksista (Ainzlie, 1988; Zazzo, 1989) tulee esille vanhempien taipumus idealisoida monikkosisaruutta ja taipumusta vahvistaa monikkosisaruutta nimeämällä tai pukemalla samalla tavalla tai viittaamalla kaksosina tai kolmosina vanhempien sosioekonomisen aseman ollessa heikompi. Heinonen kuitenkin muistuttaa, että suurin osa vanhemmista suhtautuu kaksosiin differentiaatio-orientoituneesti.

Harrisin (2000, s. 79) mukaan samassa perheessä kasvavat lapset tulevat helposti perheenjäsenten eri tavoin tyypittelemiksi tai leimaamiksi, usein keskenään vastakkaisilla tavoilla. Hän muistuttaa kuitenkin, että yleensä nämä roolit jäävät kotoa lähtiessä. Hänen mukaansa sen sijaan monikkosisarukset voivat säilyttää kotonaan saamansa leimat myös kodin ulkopuolella. Hän jatkaa, että he luovat toisilleen sosiaalisen kontekstin sekä kotona että sen ulkopuolella. Ja, että heidän keskinäisissä suhteissaan väistämättä ilmenevä epäsymmetria seuraa heitä kaikkialle. Häkkinen ja Kumpula (2005, s. 27) näkevät, että on tärkeää, että monikkosisarukset saavat hyviä kokemuksia erillään olosta jo ennen kouluikää. Heidän mukaansa yksi lapsista voi esimerkiksi tehdä kotona jotain mukavaa äidin kanssa muiden lasten ollessa isän tai isovanhempien kanssa jossain muualla. Heidän mielestään lapsen yksilönä kohtelemista tukevat myös erilliset keskusteluajat jokaisen lapsen asioissa ja erilliset tiedotteet jokaiselle lapselle. Koulussa yksilönä kohtelemisen haasteet tulevat erityisesti esille, mistä näkökulmasta käsin tarkastelen aihetta seuraavaksi.

2.3.2 Koulu yksilöiden kasvattajana

Kivelän (2009) teoksesta käy ilmi, että moderni koulutus syntyi 1400- ja 1500-luvuilla ja on sen jälkeen jatkuvasti muovautunut eri konteksteissa. Arvojen ja käytänteiden monipuolisuus synnytti hänen kuvaamana pedagogisen hajaannuksen (diaspora), joka virallistui kansallisten koulutusjärjestelmien synnyn myötä. Koulun perinteisiksi tehtäviksi on luettu aikoinaan kulttuurien jatkaminen ja sosialisatio. Kivisen, Rinteen ja Aholan (1989, s. 13) mukaan ideologioiden välittäjänä koulu on saanut kirkon aseman – ihmiset sitoutuvat sen kautta kansaansa, oppivat ammatin ja tottuvat arkiseen. Heidän mukaansa koulut tuottavat kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista pääomaa, tietoja, tyylejä ja vaurautta. Kuurme (2004, s. 96) näkee koulun

suuntautuneen yhtäikaa tulevaisuuteen ja traditioon. Kuurmeen mukaan koulun avulla ikään kuin halutaan hallita tulevaisuuden mahdollisia haasteita, koska koulua on vuosisatoja pidetty sivistyslaitoksena. Hän näkee, että viime aikoina koulu on näyttänyt olevan yhteiskunnan riskitiriitaisten ilmiöiden ja paradoksien kohtaamispaikka. Hänen mukaansa keskenään törmäävät monet eritasoiset intressit, jotka jaetaan useimmiten yhteiskunnallisiksi ja yksilöllisiksi.

Kouluiässä monikkosisarusten yksilöksi tukemisen tärkeys korostuu. Ennen kouluikää on monikkosisarusten kohdalla ratkaistava se laittaako sisarukset samalle vai eri luokalle. Tämä päätös pohjautuu Häkkisen ja Kumpulan (2005, s. 9) mukaan niihin havaintoihin, joita vanhempi tai hoitaja on tehneet monikkosisaruksista jo ennen kouluikää. Tällöin on tärkeää huomioida heidän mielestään aiemmat erillään olon kokemukset. He huomauttavat, että ollessaan ajoittain erillään toisistaan, he ovat saaneet omia kokemuksia ja elämyksiä, jotka ovat antaneet tunteen omasta minästä. Toisaalta heidän mukaansa ilman erillään olokokemusta voi koulun aloitus eri luokassa tuntua pelottavalta. He muistuttavat, että joskus myös lasten erityisen voimakas kilpailutilanne voi olla eri luokille sijoittamisen perusteltu syy. Häkkinen ja Kumpula painottavatkin, että ratkaisu tehdään aina monesta näkökulmasta käsin ja lapsen etu huomioiden. Eri toimintaryhmiin eriyttäminen tai vuorottelu päiväkodissa eri päivinä vahvistaa itsekseen pärjäämisen kokemusta. Yhteistyökäytännöt ammattihenkilöstön ja vanhempien välillä vahvistavat, rohkaisevat ja tuovat varmuutta kouluvaiheeseen. Häkkisen ja Kumpulan mukaan vertailun ja ihmettelyn välttäminen, yksilönä kohteileminen, oman persoonan vahvistaminen, tasapuolisuuden korostaminen muiden luokkatovereiden kanssa, tehtävien eriyttäminen, lapsen tukeminen omaan kaveriporukkaan ja yhteisön ennakkokäsitykset tuovat haasteita monikkosisarusten koulunkäyntiin (Häkkinen & Kumpula, 2005, s. 9–10, 25, 27–34).

Ikosen ja Virtasen (2003, s. 75) mukaan 1970-luvulla Suomen koululaitosta uudistettiin siirtymällä peruskouluun, jonka ideologiana ja tavoitteena on oppilaan koko persoonallisuuden kehittäminen. Heidän mukaansa peruskoulun opetussuunnitelman pääajatuksena on oppilaiden yksilöllisyyden huomioiminen. He tähdentävät, että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ei käytetä enää vanhaa termiä ”mukauttaminen” vaan nyt terminä on ”yksilöllistäminen”. Suomen perustuslain (2019, 6§) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Yksilöllistäminen on pedagogisia opetusjärjestelyjä, oppimisympäristöjä ja/tai oppimäärää koskeva toimenpide, jonka avulla suunnitellaan ja toteutetaan oppilaan opettamisen henkilökohtainen prosessi (Ikonen & Virtanen, 2003, s. 144). Suomen perustuslaissa mainitaan myös, että kasvatuksen ja muun sosiaalisen ympäristön tulisi voida edistää työskennellyn identiteettistä-

tuksen saavuttamista ja koulutusjärjestelmän avoimuuden, ammatinvalinnan, ohjauksen ja neuvonnan avulla tarjota identiteettiään muokkaavalle nuorelle mahdollisuuksia sekä ideologisten arvojen että konkreettisten vaihtoehtojen tutkimiseen ja kokeilemiseen eri elämänalueilla.

Siljanderin, Kontion ja Pikkaraisen (2017, s. 1) mukaan koulujen toiminta ei ole muuttunut kovinkaan paljon uusista opetussuunnitelmista ja laajasta täydennyskoulutuksesta huolimatta. Heidän mukaansa parissa vuosikymmenessä kasvatuksen trendit ovat muuttuneet, mikä on asettanut erityisiä haasteita kehittää koulujärjestelmää ja tarvetta arvioida uudelleen pedagoginen rooli kouluissa. Opetuksen muuttaminen edellyttää Hyytiäisen (2003) tutkimuksen mukaan muutosta opettajien ja oppilaiden vuorovaikutus- ja valtasuhteissa. Uudenlaisessa näemyksessä koulut nähdään ”oppivana yhteisönä” tai ”oppivana organisaationa” (Siljander ym. 2017, s. 67). Ikonen ja Virtanen (2003, s. 117), samoin kuin Pollari ja Koppinen (2010, s. 147), muistuttavatkin, että emme voi tarkastella oppijoita enää pelkästään luokassa olevana ryhmänä vaan yksilöinä, joilla on omat oppimisstrategiansa ja -tyylinsä. Lehtinen ja Kuusinen (2001) ja Linnankylä ja Välijärvi (2005) painottavat julkaisuissaan, että uudet opetukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet edellyttävät muutosta perinteiseen opetustapaan ja opettajuus nähdäänkin tulevaisuudessa enemmän tiimityönä ja oppilaat yksilöinä. Linnankylän ja Välijärven (2005) kirjoituksen mukaan yksilökeskeisyyden lisäksi myös yhteisöllisyyden lisäämisestä on tullut koulujen kehittämisessä jälleen merkittävä tavoite. Kuurme (2004, s. 11) kuitenkin muistuttaa, että yksilön status on entiseen tapaan ulkoapäin ohjautuva ja arvioinnille alistuva kasvatettava. Hän näkee myös, että nykyisen kaltaisen yhteiskunnan ylläpitäminen ja kehittäminen asettavat erityisiä haasteita nuoren identiteettiprosessin tukemiselle.

Opettajan toiminnan perusta on suhde ihmiseen: omaan itseen ja oppilaaseen (Pollari & Koppinen, 2010, s. 13; Hyytiäinen, 2003). Pollarin ja Koppisen mukaan jokaisella oppijalla on oma persoonansa ja historiansa, joka vaikuttaa hänen kykyynsä oppijana. He muistuttavat, että myös opettajalla on oma persoonansa ja kasvuhistoriansa, joista käsin hän työskentelee. Oppilas reagoi, vastaa ja määrittyy suhteessa opettajan tekoon ja habitukseen (Kuurme, 2004, s. 105). Kuurme näkee, että toimivista ja hyvistä ihmissuhteista rakentuu hyvä oppimisyhteisö, jossa jokainen jäsen tuntee olevansa hyväksytty ja tarpeellinen. Ikonen ja Virtanen (2003, s. 144) muistuttavatkin, että oppilaiden huomioiminen yksilönä ryhmätilanteissa vaatii opettajalta hyvää oppilaantuntemusta ja aluksi paljon aikaa, opettelua sekä kenties huomattaviakin muutoksia aikaisempiin työskentelytapoihin ja -menetelmiin. Opettajat näkevät kuitenkin huolena sen, että nykyiset pedagogiset ja didaktiset menetelmät ovat puutteellisia vastaamaan

heterogeenisen oppilasjoukon oppimisprosessin tukemiseen (Ikonen & Viitanen, 2007, s. 197). Ikosen ja Viitanen mukaan hyvä opettaja näkee oppilaittensa taipumukset ja asettaa heidän oppimiselleen sopivat päämäärät yhdessä oppilaiden kanssa keskustellen. He jatkavat, että viisaan ohjauksen ja oppimisen tukemisen perusta on ohjattavan yksilöllisyyden tunteminen ja hyväksyminen. Ikonen ja Viitanen (2007, s. 200) kuitenkin muistuttavat pedagogisen suhteen monimutkaisuudesta: pedagogiseen suhteeseen ei voi pakottaa. Pollarin ja Koppisen ja Laursenin (2006, s. 58) mukaan opettajilla on valtaa ja vastuuta ja he voivat vaikuttaa koko ryhmän asenteisiin ja käyttäytymiseen, mutta tällöin Ikosen ja Virtasen esittämä opettajan kyky suunnata oppilaiden motivaatiota on keskiössä. Pollari ja Koppinen, samoin Harris (2000), kertovat teoksessaan opettajan käyttävän vaikutusvaltaansa kodin ulkopuolisessa maailmassa, jossa lapset myöhemmin viettävät koko aikuisikänsä. Näkisin, että opettajalla on luonnollisesti suuri vastuu toimiessaan yhtenä oheiskasvattajana ja hänen sanoillaan ja teoillaan voi olla merkittäviä vaikutuksia yksilön myöhemmissä kehityshaasteissaan joko negatiivisessa tai positiivisessa merkityksessä hänen konstruoidessaan elämäänsä ja selviytymistään siinä.

Opetussuunnitelman tarkoitus on kulttuuriteknologioiden legitiimi käyttö: kykenevyys normien seuraamiseen, toimintakyky yhteiskunnassa ja osallistumiskyky kulttuurissa (Kuurme, 2004, s. 96–97; Ikonen & Virtanen, 2003, s. 71–72). Opetussuunnitelma on yksittäisen oppijan opiskelua ja oppimistavoitteita koskeva suunnitelma, jonka tarkoituksena on tukea oppilaan kasvua ja kehittymistä oppijana (Ikonen & Virtanen, 2003, s. 118). Opetussuunnitelmaa uudistettiin 2014. Opetushallituksen (2018) mukaan uudet perusopetuksen opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2016 alkaen kaikissa kouluissa vuosiluokilla 1–6. Perusopetuksen ylemmät vuosiluokat ottavat opetussuunnitelmat käyttöön porrastetusti: 7. vuosiluokat ottavat uudet opetussuunnitelmat käyttöön 1.8.2017, 8. vuosiluokat 2018 ja 9. vuosiluokat 2019. Opetushallitus antoi kansalliset opetussuunnitelman perusteet vuonna 2014 ja opetuksen järjestäjät ovat laatineet paikalliset opetussuunnitelmansa niiden pohjalta. Uudistuksen keskeisinä tavoitteina on Opetushallituksen mukaan:

vahvistaa oppilaan aktiivisuutta, lisätä opiskelun merkityksellisyyttä ja mahdollistaa onnistumisen kokemukset jokaiselle oppilaalle. Lapsia ja nuoria ohjataan ottamaan vastuuta opiskelustaan ja jokaista oppilasta tuetaan opinnoissaan. Oppilas asettaa tavoitteita, ratkaisee ongelmia ja arvioi oppimistaan tavoitteiden pohjalta. Oppilaan kokemukset, tunteet, kiinnostuksen kohteet ja vuorovaikutus toisten kanssa luovat pohjaa oppimiselle. Opettajan tehtävänä on opettaa ja ohjata oppilaita elinikäisiksi oppijoiksi ottamalla huomioon oppilaiden yksilölliset tavat oppia.

Perusopetuslain mukaan oppilaan arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti. Nämä tehtävät ovat perusopetuksen arviointikulttuurin kehittämisen lähtökohta. Painopiste on oppimista edistävässä arvioinnissa. Koulu vaikuttaa merkittävästi siihen, minkälaisen käsityksen oppilaat muodostavat itsestään oppijana ja ihmisenä. Erityisen suuri merkitys on opettajien antamalla palautteella. Monipuolinen arviointi ja siihen perustuvan ohjaavan palautteen antaminen ovat opettajien keskeisiä pedagogisia keinoja oppilaiden koko kehityksen ja oppimisen tukemiseen. oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 46)

Usein koulun tehtäviä yksilön kehityksen kannalta on Kuurmeen (2004 s. 97, 106) mukaan kuvattu humanistisessa käsitteistössä, etusijalla varttuvan ihmisen kokonaiskehitys sekä muut jalot kasvatukselliset tehtävät. Hän jatkaa, että kuitenkin jo Herbartin ajoista sekä reformipedagogiikan kouluun kohdistetusta kritiikistä asti on voinut todeta, että lapsesta, inhimillisestä oppimisesta ja yksilöllisyydestä käsin koulu on toiminut aivan selvästi vajavaisesti. Kuurme muistuttaa, että avoimissa oppimisympäristöissä oppilaan asema muuttuu. Siinä heijastuu yhteiskunnallinen murros kohti yksilöllisyyttä. Myös koululaisten eroavaisuudet saavat enemmän jalansijaa ja oppilaat enemmän ilmaisumahdollisuuksia. Hän jatkaa, että tulevaisuudessa valinnanvapaus ja yksilöllisyys lisääntyvät ja oppilaiden luovuus korostuu.

Yhteenvedona voidaan todeta, että sosialisaaion kautta yksilö kehittyy yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Yhteiskunta todentuu tapoina, tottumuksina, rutiineina ja keinoina ilmentää kulttuuria ja sosialisaaiota, sitä tietoisuutta, jossa elämme vuorovaikutuksessa toisiimme, yhteiskuntaan ja kulttuurimme nähden. Vanhemmuus on elämän mittainen vuorovaikutteinen rooli. Tavanomaisten vanhemmuuden haasteiden lisäksi monikkosisarusten vanhemmat työstävät jatkuvasti lasten keskinäiseen suhteeseen ja yksilöllisyyden tukemiseen liittyviä erityistilanteita. Monikkosisarusten vanhemmuus tuo iloa ja voimavaroja, mutta myös haasteita ja pelkoa arjen sujumisesta. Kasvatustehtävä muodostuu lapsen hoitamisesta ja ohjaamisesta. Vanhemmat suhtautuvat monikkosisaruksiin eri tavoilla, mutta pääsääntöisesti huomioiden yksilöllisesti. Koululla on monta tehtävää, joista juontuu yhteiskuntaan erilaisia jännitteitä. Nykypäivänä opetuksessa korostuvat yksilöllisyys ja yksilökeskeisyys, johon koululla on haasteita vastata oppilaitten heterogeenisyyden vuoksi, opetusmuotojen ja -tapojen moninaisuudessa ja muuttuessa samalla, kun koulutusjärjestelmät muuttuvat kuitenkin hitaasti. Seuraavaksi teoreettisten lähtökohtien läpikäytyäni tuon viimeisessä alaluvussa ennen siirtymistäni

kolmanteen päälukuun tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymyksiin esille tutkimusotteeni ja metodologian valintaan johtaneita syitä.

2.4 Narratiivisuus tutkimuksessani

Kuten edellä jo kerroin, teoreettisten lähtökohtien toteamisen jälkeen esittelen lopuksi tutkimusotteeni ja niitä syitä, joiden vuoksi päädyin juuri tämän metodologian valintaan. Narratiivi tarkoittaa kertomusta. Narratiivinen analyysi on Heikkisen (2001, s. 118–126) mukaan laadullinen menetelmä, jonka avulla pyritään hahmottamaan, millaisia kertomuksia tutkittavasta kohteesta kerrotaan tai miten tutkittavan ilmiön olemus hahmottuu kertomuksen kaltaisena rakenteena. Heikkisen (2002, s. 116) mukaan ihminen käsittelee elämäänsä tarinana, jonka ympärille identiteetti rakentuu. Narratiivisuuden käsitettä on Heikkisen (2001) mukaan myös käytetty usealla eri tavalla tieteellisessä keskustelussa. Sillä voidaan hänen mukaansa viitata tiedonprosessiin sinänsä, tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, jolloin narratiivisuus on liittynyt konstruktivistiseen tiedonkäsitykseen. Narratiivisuudella voidaan tarkoittaa myös kertomusmuotoista kielenkäyttöä tai sitten narratiivisuus käsitteenä saa käytännöllisen merkityksen, jolloin se liitetään ammatilliseen työtapaan. Tässä tutkimuksessa narratiivisuuden käsitteen keskeinen merkitys on sen käyttö analyysitapana eli tutkimusaineiston käsittelytapana. Polkinghorne (1995, s. 12) jakaa vielä narratiivisuuden aineiston käsittelytapana narratiivien analyysiin ja narratiiviseen analyysiin. Hänen mukaansa narratiivisessa analyysissä tuotetaan aineiston perusteella uusi kertomus ja se perustuu narratiiviseen tietämisen tapaan. Hän jatkaa, että narratiivien analyysissä taas kertomuksia jäsennetään ja luokitellaan eri kategorioihin paradigmaattisen tietämisen tapaan. Pitkän harkinnan jälkeen päädyin soveltamaan tässä tutkimuksessa aineiston käsittelytapana molempia analyysieja, koska koen että nämä analyysitavat täydentävät toisiaan. Narratiivisen analyysin kautta monikkosisaruksena syntyminen, kasvaminen ja oleminen, elämäntapa, tulee parhaiten esille. Narratiivisen analyysin tarkoituksena on tutkimuksessani tuottaa monikkosisarusten kertomusten perusteella edellisen kuvaillun tapaan uusi kertomus. Samalla se toimii näkökulmina, joista informanttien identiteettiä lähestytään. Narratiivisen analyysin kohteena tässä työssäni on informanttien itsensä tuottama teksti, joka ymmärretään kertomuksena tai kertomuksenkaltaisena rakenteena, jossa tarina nähdään Hännisen (1999, s. 15) mukaan keskeisenä ajattelun ja elämän jäsentämisen muotona. Narratiivinen analyysi soveltuu tutkimuksessani kertojien identiteetin rakentumisen tarkasteluun ja niistä nouseviin teemoihin. Narratiivien analyysin kautta olen taas puolestaan saanut hahmoteltua itselleni selkeämmin niitä merkityssisältöjä, joita monikkosisarukset liittävät

omaan yksilöllisyyden kokemukseensa ja monikkosisaruksena olemisen tapaan ja suhtautumisesta siihen ja myös kertomusten mukaan yhteisöjen suhtautumisesta siihen. Analyysissa Heikkisen (2001) mukaan kohdetta eritellään kerrontaan ja kertomuksen teorioihin liittyvien käsitteiden, termien ja näkökulmien avulla. Analyysissa muodostetaan Heikkisen (2001, ks. myös Polkinghorne 1995), mukaan usein ydinkertomuksia tai tyyppikertomuksia, joiden avulla voidaan osoittaa, millaisia yleisiä ajattelu- ja toimintatapoja, merkityksiä ja asenteita kertomuksen kohteena oleviin asioihin liittyy. Narratiivien analyysitapaa sovelletaan pyrkiessäni tarkastelemaan tutkimuksessani muodostuvaa kolmatta kokonaisuutta yhteisöjen näkökulmasta käsin aihetta, kun taas tutkimukseni kahta muuta teema-aluetta tarkastelen narratiivisen analyysin tarjoamin keinoin.

Tutkimuksessani minua kiinnostaa monikkosisarusten yksilöllisyyden tukeminen elämän eri vaiheissa, joten narratiivisen tutkimusotteen valinta on perusteltua, sillä kertomuksilla on Kaasilan, Rajalan ja Nurmen (2008, s. 5) mukaan keskeinen merkitys identiteettimme muotoutumiselle. Narratiivisessa tutkimuksessa identiteetti nähdään heidän mukaansa muuttuvana ja moniulotteisena kulttuurisena prosessina, tarinallisena luomuksena. He toteavat myös, että sisäisen tarinan määrittelemässä identiteetissä voidaan erottaa useita tasoja. He jatkavat, että näistä eri tasoista reflektoitu identiteetti, joka on vastaus kysymykseen kuka minä olen, muodostuu ihmisen kertoessa itselleen tarinaansa. He muistuttavat vielä, että tällä tasolla identiteettiä on mahdollisuus tietoisesti luoda ja tulkita yhä uudelleen. Samoin Hänninen (1999, s. 60–61) esittää narratiivisen tutkimusotteen hyvin samoin tavoin. Ricouerin (1992, 20–21) mukaan itseymmärrys on tulkintaa, ja tulkinta itsestä löytää kertomuksesta ensisijaisen välittymisen muodon: ihmiset tekevät selkoa identiteetistään toimiessaan erilaisten kertomusten kertojina. Erityisen kiinnostavaa narratiivisuudessa on Kaasilan ja kollegoidenkin (2008, s. 44) esiin nostama narratiivisuuden moninaisuus: ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa soveltaa narratiivista lähestymistapaa. Hyväristä (2004, s. 2, 97) mukaillen kokemusten tavoin kertomus ei ole valmiina, vaan se syntyy kertomalla ja kirjoittamalla, tarinallisesti omaa elämää elämällä ja kuvaamalla. Ajattelen, että monikkosisaruus on olemisen muoto, joka ikään kuin pakottaa aika ajoin oman identiteetin uudelleen tarkasteluun. Samoin ympäristön toistuva viesti samankaltaisuudesta ja yhteisöstä tuleva paine verrata omaa olemassaoloaan, puhetapaa, sanoja, käyttäytymistä, ilmeitä ja eleitä toiseen, oletettuun samankaltaiseen ei voi olla vaikuttamatta omaan identiteettiin. Myös tarinoiden kertomisella on eheyttävä voima, joka tarjoaa minulle tutkijana mielenkiintoisen tavan tarkastella yksilön kertomaa kokemusta tutkittavan lähtökohdista käsin ja tavasta, jonka raamit kertoja määrittelee itse.

Kaikkein selkeimmin narratiivisen tutkimusotteen päätyminen omaan työhöni, perustuu juuri yksilökokemukseen ja identiteettiin. Nousiainen (2004, s. 20) tutkimuksessa peruslähtökohtana on ajatus, että identiteetti rakentuu vuorovaikutteisessa suhteessa muiden ihmisten ja koko asianomaisen henkilön elinympäristön kanssa. Hänen mukaansa näkemys tällaisesta identiteetin syntymisestä pohjautuu holistiseen ihmiskäsitykseen, jossa ihminen nähdään aktiivisena toimijana omassa ympäristössään. Kaasilan ja kollegoiden (2008, s. 151) mukaan identiteettiä rakennetaan paitsi vuorovaikutussuhteissa myös suhteessa sisäiseen minään. Tämä tapahtuu heidän kertomansa mukaan tuottamalla kertomuksia omasta elämästä ja minästä, itselle ja muille. Nousiainen (2004, s. 21) taas kuvaa, kuinka tarinaa kertoessaan joko kirjallisesti tai suullisesti jokainen ihminen jäsentää elämänmuutoksia, ylläpitää jatkuvuutta, luo identiteettiään ja omaa paikkaansa sosiaalisten suhteiden kentässä. Hän jatkaa, että identiteetin narratiivinen rakentuminen tulee nykyään yhä useammin esille identiteetin käsitettä määriteltäessä. Ricouerin (1992) mukaan ihmiset usein tekevät selkoa identiteetistään toimiessaan erilaisten kertomusten kertojina. Hän näkee, että kertomus on ensisijainen tapa tulkita itseä. Ja, että henkilöhahmon identiteetin luo kertomuksen identiteetti, eikä päinvastoin. Näen, että jokaisella meistä on ainutlaatuinen, erillinen elämä, joka on rakentunut sosialisoinnin, kulttuurin ja ympäristön vaikutuksesta oman näköisekseen. Tämä elämä muodostaa edellä kuvatun lailla tarinan, josta voi puhua tai kirjoittaa. Nousiainen (2004, s. 21) toteaaakin, että tarinaa kertoessaan sen poiketessa totutusta tai saadessaan yllättävän käänteen, on tutkijan kannalta erityisen mielenkiintoinen. Narratiivinen tutkimusote mahdollistaa myös todentuntuisen kertomuksen, jolloin kirjoittajana voin käyttää vapaammin kaunokirjallisia taitoja kuin mihin tutkimuksen tekemisessä on yleensä totuttu, mikä myös osaltaan vaikutti valintaani.

Kaasilan ja kollegoiden (2008 s. 22–23) mukaan elämäkertatutkimuksessa olemme kiinnostuneita sosiaalisista ilmiöistä, joista yksilöillä on jokapäiväiseen elämään liittyviä kokemuksia, ja jotka saavat merkityksensä osana yksilöiden elämäkertaa. Heidän mukaansa elämäkertatutkimus eroaa muista metodologioista siten, että siinä ollaan kiinnostuneita yksilöiden elämänsä elämästä ja heidän elämänsäkokemustensa biografisesta konstruoinnista ja merkityksellistämisestä. Alheitin (1997, s. 8–28) mukaan yksilöt ovat alati vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja luovat toiminnalleen ja kokemuksilleen merkityksiä.

Narratiivisen analyysin näkeminen juonentamisena Polkinghornen (1995) tavoin on erityisen käyttökelpoinen silloin, kun tarkastellaan tutkittavan, kuten tässä tutkimuksessa monikokosisaruskuvassa, tapahtuvia muutoksia koko hänen elämänsä kertansa muodostamassa kontekstissa. Kaasila ja kollegat (2008, s. 36) näkevät narratiivisuuden lähtökohtana olevan ajatus,

että kertomukset ja tarinat ovat ihmiselle sisäinen ja luonteenomainen tapa jäsentää elämäänsä, kokemuksiaan ja itseään. Kokemus monikkosisaruksena olemisesta voi vaihdella yksilöiden välillä paljonkin positiivisista hyvinkin negatiivisiin tuntemuksiin, joten kertomukset ovat keinoja eheyttää elämää ja niiden avulla voidaan pyrkiä rakentamaan minuuden ja persoonallisuuden yhtenäisyyttä Kaasilan ja kollegoidenkin esittämän mukaisesti.

Narratiivisen, kerronnallisen kirjoitelman tavoitteena on saada kertoja kertomaan tarinoita, jotka liittyvät hänelle tärkeisiin seikkoihin ja se perustuu kertojalähtöisyydelle (Kaasila ym., 2008). Kirjoitelmapyyntö pyritään tekemään hyvin avoimeksi ja vapaaksi, jotta kertoja voi kehystää ja merkityksellistää kertomuksensa omista lähtökohdistaan käsin (Rosenthal, 2005, s. 29–35). Tämä auttaa Kaasilan ja kollegoiden (2008) mukaan tutkijaa hahmottamaan kertojan näkökulmaa tutkittavaan asiaan ja ymmärtämään tarkasteltavan ilmiön subjektiivisia merkityksiä ja niiden prosessuaalisuutta kertojan tulkitsemana. Se voi myös heidän mielestään auttaa tutkijaa tiedostamaan omia, tutkittavaa ilmiötä koskevia esikäsityksiä, sillä tutkija joutuu refleктоimaan ennen kirjoitelmapyyntöä, niitä lukiessaan sekä analyysivaiheessaan omia ajatuksiaan esiin tulevista asioista.

Joten edellä perustellun mukaisesti päästäkseni lähelle kirjoitelmapyynnön ideaalia kertojan tuottamaa omasta elämästään ja omista lähtökohdistaan käsin kokonaisvaltaista kertomusta, niin sanottua pääkertomusta, asetin kirjoitelmapyynnön hyvin avoimeksi ja ei-johdattelevaksi. Näin pyrin myös välttämään oman esioletukseni vaikutusta informantin elämänkertaan. Myös informantti itse saisi asemoida tutkittavana olevan ilmiön, miten koulukokemukset ovat vaikuttaneet hänen identiteettinsä kehittymiselle, merkityksen elämäntapaolosuhteissaan ja kertoa elämästään omasta perspektiivistään eikä tutkijan asettamien kysymysten näkökulmasta. Koin tämän vielä erityisen tärkeäksi aiheen omakohtaisuuden vuoksi, joten pidättäydyin kirjoitelmakutsussa myös ohjaajani kehotuksesta ohjailemasta tai provosoimatta kysymyksillä liikaa tyytyessäni pitämään pyynnön selkeänä. Voisin kuitenkin myöhemmin vielä tarkentaa teemoja yhteydenotolla, joihin haluaisin vielä palata.

Narratiivisen tutkimusmenetelmän soveltamiseen liittyy tiettyjä varauksia: ensinnäkin tavoite saada Polkinghornen (1995) mukaan kertomukseen muodostettua yksi kokoava juoni voi olla hyvin vaikeasti toteutettavissa tiettyjen narratiivien kohdalla: esimerkiksi omaelämäkerran tapahtumat voidaan usein vain osittain integroida yhden juonen mukaiseksi. Toiseksi Ricoeur (1992) huomauttaa, että omaelämäkertaan saattaa sekoittua usein fiktiota tarkasteltaessa elämäämme taaksepäin ja kolmanneksi Kaasilan ja kollegoiden (2008, s. 122) mukaan infor-

mantit tietävät varsin hyvin heihin kohdistuvista odotuksista, jolloin pyritäänkin vastaamaan niihin odotuksiin, joita arvelee tutkijalla olevan. He muistuttavat myös huomioimaan sen, että kaikki eivät kykene kielelliseen vuorovaikutukseen, kertomuksensa puhumiseen tai sen kirjoittamiseen. Tätä kommunikaation vaikeutumista he eivät kuitenkaan näe esteenä aineistonkeruulle, vaan rajoittaa sitä, jolloin voidaan tarvita useita erilaisia tutkimusaineistoja. Mutta kaiken kaikkiaan Hännisen (1999, s. 22) mukaan kertomalla tarinaansa ihminen voi jakaa kokemuksiaan, reflektoida niitä ja saada jäsenyyksilleen sosiaalista vahvistusta. Hän toteaa, että kertomus siirtyy sosiaaliseen tarinavarantoon, joka voi auttaa vuorostaan oman elämänsä tulkitsemisessa.

Yhteenvedona edellisestä voidaan todeta, että narratiivisen eli kerronnallisen tutkimusotteen myötä pyrin työssäni tutkimaan monikkosisaruksia yksilöinä ja oman, ainutkertaisen identiteetin omaavina persoonallisuuksina, johon narratiivisen analyysin keinoin annan äänen ja tarinan voiman aineiston takana oleville yksilöille. Tässä elämäntarinatutkimuksessa olen kiinnostunut sosiaalisista ilmiöistä, jokapäiväisistä kokemuksistamme ja siitä minkälaisina keinoina ne todentuvat ja muovaavat jatkuvasti kehittyvää identiteettiämme. Yksilö luo, kehittää, uusintaa ja siirtää jatkuvasti omaa minuuttaan ja ihmisyyttään. Tarinaa kirjoittaessaan tai kertoessaan yksilö tuo tahtomattaan esille omaa identiteettiään, jäsentää elämäänsä, kokemuksiaan ja itseään, jota on mahdollista tulkita, ymmärtää ja tutkia narratiivisen analyysin keinoin. Tämän metodologisen otteen esittelemisen jälkeen siirryn itse tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin, jotka esittelen seuraavaksi kolmannessa pääluvussa.

3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää monikkosisarusten kertomien kokemusten ja näkemysten pohjalta, minkälaista tukea omaan yksilöllisyyteensä he ovat saaneet elämänsä eri vaiheissa ja miten he kokevat oman monikkosisaruutensa normaaliin yksösytyteen nähden. Tarkoitus on antaa ääni monikkosisaruksien kokemukselle siinä prosessissa, joka monikkosisaruuteen liittyy kaikkine vaiheineen, iloineen ja suruineen, johon lähtökohtaisesti yksilö ei itse pysty vaikuttamaan syntyessään yhtenä monikkosisaruksena. Monikkosisarukset joutuvat rakentamaan identiteettiään suhteessa itseen ja toiseen ja tämä identiteetin konstruointi yksilönä, mutta kuitenkin monikkosisaruksena on tutkimuksellisesti mielenkiintoinen. Olen kiinnostunut siitä, miten monikkosisarukset kertovat omasta identiteetistään suhteessa monikkosisarukseensa ja ympäristöönsä, miten monikkosisarusten yksilöllinen identiteetti rakentuu kertomuksissa elämän eri vaiheissa, minkälaisena monikkosisarukset kokevat oman paikkansa yhteiskunnassa, jossa yksöisyys on normi ja ovatko he kokeneet oman yksilöllisyytensä huomioimisen riittävänä.

Tutkimuskysymyksiä on tullut pohdittua tarkasti ja aihevalintaan nähden monesta eri näkökulmasta. Lähdin tutkimuksessani liikkeelle siitä esioletuksesta, että monikkosisaruuteen liitetään usein käsitys yhdestä kokonaisuudesta, jolloin monikoita käsitellään ja kohdellaan yhtenä eikä erillisinä tuntevina ja ajattelevina yksilöinä, joilla on oma erillinen elämä. Pohjasin oletukseni ensisijaisesti omaan kokemukseeni, mutta tutkijana myös tieteellisessä kirjallisuudessa laajalti esitettyyn tietoon siitä, kuinka monikoihin suhtaudutaan ja on suhtauduttu globaalisti. Vaikka aineisto oli loppujen lopuksi varsin kattava, ja tutkimuskysymykset olivatkin alustavasti hahmottuneet jo työn alkuvaiheessa, tutkimuskysymysten viimeistely vei oman aikansa. Lopulta tutkimuskysymykset jäsentelivät tutkimuksen varsin selkeäksi ja johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Tutkimuskysymykset liittyvät lopulta siihen, mitä monikkosisarukset kertovat yhteisön suhtautumisesta monikkosisaruuteen vastoin sitä normia, kun maailmaan syntyykin samaan aikaan yhden sijasta kaksi tai useampi? Miten heidät on sovitettu kertomusten mukaan osaksi yhteisöä, jossa on tavallista syntyä yksin?

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten monikkosisarukset kertovat oman yksilöllisyytensä elämän eri vaiheissa?
2. Millainen vaikutus kokemuksilla kodista, perhepäivähoidosta, päiväkodista ja/tai koulusta on kertomusten mukaan ollut monikkosisarusten kokemukseen yksilöinä?

3. Mitä aineiston perusteella voi päätellä yhteisöjen suhtautumisesta monikkosisaruu-
teen?

Tutkimukseni jakautuu kolmeen eri näkökulmaan. Ensimmäisenä esitetty tutkimuskysymys liittyy yksilön identiteetin rakentumiseen ja yksilölliseen näkökulmaan, jossa teoreettisena viitekehyksenä on Eriksonin (1982) kehitysteoria. Toinen tutkimuskysymys käsittää sen ympäristön, jossa yksilö elää ja toimii. Kolmas tutkimuskysymys muodostaa tutkimuksen sosiologisen näkökulman, yksilön yhteiskuntaan kiinnittymisen, jonka tarkasteluun olen ottanut mukaan Bronfenbrennerin (1979) sosialisaatioteorian. Seuraavassa luvussa kerron, minkälaisella aineistolla ja aineiston analyysitavoilla sain vastaukset tutkimuskysymyksiini.

4 Aineisto ja menetelmä

Laadullisilla menetelmillä luodaan aina uutta. Haen vastauksia kysymyksiin: miten, millainen ja mitä. Haluan ymmärtää ihmisiä, asioita ja ilmiöitä syvällisesti voidakseni rakentaa vankan näkemyksen monikkosisaruuden yksilöllisyyden kokemuksista. Teen sen, kuten edellä totesin, kerronnallisin keinoin. En pelkästään kokoa kertomuksia ja tutki niitä, vaan pohdin mitä kertomuksilla halutaan kertoa, mitä ne kertovat sosiaalisesta ja kulttuurisesta todellisuudesta ja sen rakentumisesta. Jotta aineistolähtöisyys työssäni toteutuisi, on aineisto saatava puhumaan sen tulkitsijalle eli minulle tutkijana ja tässä vaiheessa työtäni en halunnut pilata mitään kiireen vuoksi. Esittelen seuraavassa laadullisen tutkimuksen kulkua, tutkimusaineiston ja narratiivisuuden analyysia. Narratiivisen tutkimusotteen esittelin jo aiemmin luvussa kaksi.

Tämän tutkimuksen tutkimusote on laadullinen eli kvalitatiivinen. Eskolan ja Suorannan mukaan (2008, s. 25–26) laadullinen tutkimus on saanut vaikutteita monelta suunnalta, kuten hermeneutiikasta, fenomenologiasta ja analyttisestä kielifilosofiasta. Hirsjärven ja Huttusen (1995, s. 174) näkemyksen mukaan laadullisia menetelmiä alettiin laajemmin käyttää yhteiskuntatutkimuksessa 1970-luvulla ja kasvatustieteissä 1980-luvulla. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2013, s. 163, 201) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Käytännössä tämä tarkoittaa heidän mielestään usein tilan antamista tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille sekä perehtymistä tutkittavaan ilmiöön liittyviin ajatuksiin, tunteisiin ja vaikuttimiin. Oman esiymmärrykseni tiedostaminen ja käsittelemisen alkoi jo seminaarityövaiheessa ja sisälsi myös oman kolmosuuteni kokemuksen analyysin. Esiymmärrykseni rakentui kokemukselle ja tiedolle monikkosisarusten elämäntilanteen monimutkaisuudesta, ristiriitaisuudesta ja vaativuudesta, jossa tarvitaan tukea ja ymmärrystä, joka vaikuttaa olevan erilaista kuin eri-ikäisten sisarusten kohdalla.

Eskolan ja Suorannan (2008, s. 19) mukaan laadulliset tutkimukset ovat yleensä hypoteesittomia. Niissä pyritään etenemään aineistosta käsin mahdollisimman vähin ennakko-oletuksin. Tutkimusaiheeni miettiessä jouduinkin pohtimaan omaa objektiivisuuttani tehdessäni aihevalintaa. Oma kolmosuuteni voisi olla este hyvään laadulliseen tutkimukseen ja sortuisin liian suppeaan tarkasteluun ja tehdä analyysista hankalaa, mutta uskalsin tarttua aiheeseen, sillä Eskolan ja Suorannan (2008, s. 35) kehotuksesta hyvää, objektiivistakin, tutkimusta voi tehdä hyvin läheisestäkkin aiheesta. Ennakko-oletuksista on vaikea päästä kokonaan irti, joten siksi ne on hyvä tiedostaa (Eskola & Suoranta, 2008, s. 19–20). Siksi toinkin jo heti johdannossa

esille oman henkilökohtaisen suhteeni aiheeseen ikään kuin ääneen lausuttuna ja oman esioletukseni esitin selkeästi luvussa kolme tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävien yhteydessä. Ehkä tästä työstä nouseekin hypoteesi, jota voi käyttää myöhemmin määrällistä tutkimusta tehdessä, kuten Eskola ja Suoranta (2008, s. 19–21) esittävät.

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä suhde teoriaan on Eskolan ja Suorannan (1998, s. 81–83) mukaan oleellinen ja se todentuu kahdella tavalla: keinona ja itse päämääränä tutkimusta tehdessä. Tutkittavaa aihetta pohtiessani mietin siihen liittyvää kokonaisuutta, kehitysteorioita ja käsitteitä, joita ottaisin tutkimukseeni mukaan, jolloin taustateoria toteutuisi mahdollisimman hyvin keinona hyvän tutkimuksen tekemiseen. Tutkimukseni teoriaa työstäessäni erilaisiin kehitysteorioihin tutustuminen oli mielenkiintoista. Eriksonin kehitysteoria päätyi työhöni siksi, että Eriksonin persoonallisuusteoriaa pidetään Lehtisen ja Kuusisen (2001, s. 28) mukaan yhtenä merkittävimmistä minän kehittymistä ja muutosta kuvaavista teorioista ja myös siksi, että Eriksonin teoria ei rajoitu kehityksen varhaisvaiheisiin, vaan kuvaa koko eliniän jatkuvaa persoonallisuuden kehitystä, kuten työssänikin tarkastelen koko informantin elämäntarinaa ja täten myös hänen elämänsä varrella muuttuvaa identiteettiä. Eriksonin teoriassa on monipuolisesti tarkasteltu juuri nuoruusiän merkitystä ja kasvua, vaikkakin teoria ei Lehtisen ja Kuusisen (2001, s. 44) huomion mukaan kiinnitäkään huomiota niihin vaikutuksiin, joita kulloisellakin kontekstilla, elämäntapahtumilla ja elämänhistorialla on yksilön kehitykseen. Eriksonin teoriassa ihmisen identiteetin kehityksellä on keskeinen sija, mikä myös osaltaan vaikutti ratkaisuuni. Erikson korostaa sitä, että ihmisen kehitykseen vaikuttavat tekijät kolmella tasolla: biologisella, ympäristön ja yksilön tasolla. Tällainen näkemys tuntuu luontevalta: meistä jokainen voi tehdä omaa elämänsä koskevia päätöksiä, mutta elämään vaikuttavat myös monet ympäröivän todellisuuden asiat, joihin emme voi vaikuttaa, mikä monikkosisarusten kertomuksista kävi hyvin ilmi. Bronfenbrennerin (1974) ekologinen malli valikoitui tukemaan teoriaosuutta siksi, että Bronfenbrenner näkee yhteiskunnan vaikuttavan lapsen kehitykseen, jolloin on mielenkiintoista tarkastella ihmisen kehityksen teoriaa ja sosiaalistumista yhteiskuntaan juuri kaksostumisen näkökulmasta.

4.1 Aineiston keruu ja esittely

Eskolan ja Suorannan (1998, s. 18, 60–61) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä harkinnanvaraista otantaa. He jatkavat, että tutkittavia yksiköitä ei valita kovin suurta määrää ja niitä tutkitaan perusteellisesti, jolloin tärkeää on aineiston laatu. Heidän mielestään

aineiston koolla on silti myös merkitystä, aineiston tulisi olla kattava suhteessa siihen, millaista analyysia ja tulkintaa siitä aiotaan tehdä. He myös muistuttavat, että aineisto pyritään valitsemaan tarkoituksenmukaisesti ja teoreettisesti perustellen. Tutkimusaineistoni muodostuu kahdestakymmenestä monikkosisaruksien tuottamista kirjallisista aineistoista kevään ja kesän 2018 aikana.

Aineiston keruu oli aluksi haastavaa. Omia kanavia käyttäen sain vain kolme kirjoitusta, joten oli pohdittava, mikä olisi tehokkain aineiston keruukanava. Päätin lähestyä lähteissäni esille tullutta Suomen Monikkoperheet Ry:tä sähköpostiviestillä, voisivatko he auttaa aineiston keruussa hyödyntäen heidän jakelukanaviaan ja näin mahdollistaa tutkimuksen toteutumisen. Tämä oli hyvä ratkaisu. Sain heidän kautta jakeluun kirjoituspyynnön Suomen Monikkoperheet-, Kaksostenpäivä-, ja Suomen kaksostutkimus-Facebook-sivuille (ks. Liite). Lisäksi kirjoituskutsun jakoivat omilla henkilökohtaisilla sivuillaan Suomen Monikkoperheet ry:n toiminnan johtaja Ulla Kumpula sekä Helsingin yliopistossa kaksostutkimusta tehnyt professori Jaakko Kaprio Terveiden ja Hyvinvoinnin laitokselta. Aluksi sain ensimmäiseen asettamaani aikarajaan mennessä viisi kirjoitusta. Katsoin, ettei määrä ollut vielä tutkimuksen tekoon riittävä, joten pyysin vielä uudelleen huhuilua samojen yhteistyötahojen kautta, samalla jatkaen kirjoitusaikaa kesäkuun 2018 loppuun asti. Viimeinen huhuilukierros tuotti yksitoista omaelämäkerrallista kirjoitusta lisää, jolloin totesin aineiston kylläntymisen ja tutkimuksen mahdollistumisen. Aineisto on kattava, jossa esille nousevat monenlaiset kaksostyytit. Aineisto koostuu kahdeksasta identtisen kaksosen, kuudesta epäidenttisen kaksosen, kahden epäidenttisen kolmosen ja kolmen kolmosen, joiden identtisyyttä ei ole tutkittu, kirjoituksista. Elämäntarinan kirjoittajista neljä on miehiä ja kuusitoista naista. Iältään kirjoittajat ovat 21–65-vuotiaita. Kaksi kirjoitusta oli kirjoitettu molempien näkökulmasta, joista toisessa kirjoittaja kirjoitti yhteisesti molempien tarinan. Toisessa kirjoituksessa identiteettikokemuksen ollessa yhteinen myös kertomus oli yhteinen. Kuusi kirjoittajista oli toistensa parikkeja eli molemmat kirjoittivat erillisen tarinansa.

Aluksi rajasin kirjoituskutsun koskemaan vain 20–40-vuotiaita, jotta kokemus nykypäivää vastaavasta koulujärjestelmästä olisi mahdollisimman samanlainen. Katsoin kuitenkin, ettei tutkimushavaintojen kannalta iällä ollut niinkään merkitystä kuin identiteetin kehittymisellä, jolloin kuitenkin ikä ja kokemus tuovat kerrontaan syvyyttä ja perspektiiviä. Tein mielestäni oikean ratkaisun poistaessani ikärajan kokonaan ja koin saavani tällä ratkaisulla monipuolisemman ja elämäntarinallisemman narratiivien tarkastelun.

4.2 Aineiston käsittely ja analysointi

Laadulliselle analyysille on tyypillistä induktiivinen päättely, jossa pyritään tekemään yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien seikkojen perusteella (Eskola & Suoranta, 1998, s. 65). Tilastolliseen yleistämiseen ei heidän mukaansa pyritä. Laadullisen tutkimuksen analyysitapoja ovat esimerkiksi diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi (Eskola & Suoranta, 1998, s. 161). Narratiiveista koostuvaa tutkimusaineistoa voidaan Polkinghornen (1995, s. 5–6) sanoin analysoida paradigmaattisen analyysin avulla eli luokittelemalla aineistoa temaattisesti. Aineistosta paljastetaan hänen mukaansa tällöin toistuvia malleja tai tyypillisiä piirteitä. Samoin Johnson ja Kivioja (2016, s. 50–51) tuovat esille samantapaisen ajatuksen. Analyysitapaani voi kuvailla aineistolähtöiseksi. Aineistoa pyrin tarkastelemaan monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti nostaen siitä esiin merkityksellisiä teemoja. Lähtökohtana ovat monikkosisarusten kertomat ja kuvaamat asiat. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, s. 119–120, 255) esittämän mukaan yksi laadullisen ja määrällisen tutkimuksen ero on se, että määrällisessä tutkimuksessa tutkimusongelmat muotoillaan tarkasti etukäteen, kun taas laadullisessa tutkimuksessa tutkimustehtävä voi muuttua tutkimuksen aikana. Tutkimuskysymykseni pääpiirteittäin sain hahmotettua jo melko alkuvaiheessa työtä, vaikka muokkasinkin niitä pitkän graduprosessin. Lopullisen raamituksensa ne saivat aineiston analyysin loppuvaiheen myötä, kun työ alkoi selkeämmin jakautua kolmeen eri näkökulmaan, jotka mainitsin jo tutkimuskysymysten esittelyjen yhteydessä luvun kolme lopuksi.

Olin kiinnostunut jo ennen gradutyöni aloittamista narratiivisesta analyysistä. Minua kiehtoi tarinallisuus ja tarinan voima. Tutustuin muutamiin narratiivisen tutkimuksen metodioppaisiin ja tutkimuksiin saadakseni monipuolisemman kuvan narratiivisen tutkimuksen soveltamisesta omaan tutkimukseeni. Narratiivisen analyysin aloittaminen tuntui aluksi haastavalta ja sekavalta. Aloitin tutkimusaineistoon tutustumisen suositusten mukaisesti lukemalla sitä vapaasti läpi tekemättä ensimmäisellä lukukerralla mitään merkintöjä. Seuraavalla lukukerralla kirjasin ylös niitä teemoja, joita aineistossa tuli esille. Tällä tavoin sain aineiston tuntumaan joka lukukerralla tutummalta ja muodostettua siitä yhtenäisemmän kokonaisuuden ja huomasin uppoutuvani tarinoihin yhä syvemmin. Tätä Johnson ja Kivioja (2016, s. 51) luonnehtivat temaattiseksi tai paradigmaattiseksi analyysiksi Polkinghornen (1995) tavoin. Sain tällä tavoin aineistosta esille toistuvat yleiset teemat ja toistuvat mallit narratiivisen analyysin mukaisesti. Alleviivasin oppimani mukaan erivärisillä kynillä teemoja aineistoon. Keskityin aluksi analyysissä siihen, mikä kertomuksissa oli yhteistä. Yhteiseksi tekijäksi nousi kuvaus suhteesta monikkosisarukseen, joten jaoin nämä suhteet informanttien kertomusten perusteella sen mu-

kaan, miten suhdetta oli kuvailtu. Analysoin alkuperäiset kertomukset Johnsonin ja Kiviojan (2016) esittämään tapaan ydinkertomuksiksi kysymällä aineistolta: mitä kertomuksissa tapahtuu; miten tapahtumiin reagoidaan; mitä päätelmiä tapahtumista voi tehdä.

Lieblach, Tuval-Mashiach ja Tamar (1998, s. 13) esittävät narratiivisen aineiston käsittelytavan jakamista erilaisiin lähestymistapoihin ja ulottuvuuksiin, jossa laaja-alaisuus ja luokittelu muodostavat mallin yhden ulottuvuuden ja toisen ulottuvuuden muodostavat kerronnan sisältö ja kerronnan muoto. Johanson ja Kivioja (2016, s. 51) huomauttavat, että kategorialliset tavat sopivat monenlaiseen aineistoon. Kategoris-sisällöllinen lukutapa keskittyy aineiston tematisointiin ja luokitteluun sisällön analyysin tapaan (Johansson & Kivioja, 2016, s. 51). Omassa tutkimuksessani olen ensisijaisesti kiinnostunut kertomuksista elämänkaarellisina kokonaisuuksina sekä siitä sisällöstä, teemoista ja juonista, miten monikkosisaruutta on kuvattu suhteessa itseen, toiseen ja yhteisöön. Kirjoitukset olivat tyyllisesti ja kielellisesti hyvin erilaisia ja lukukokemus muodostuikin parhaimmillaan hyvin eläväksi. Näiden edellä kuvattujen prosessien kautta löysin aineistossa esiintyvät teemat. Aineiston keskeiset teemat ovat: monikkosisarukseksi syntyminen, identiteetin rakentuminen, monikkosisaruuden merkitys, monikkosisaruuteen suhtautuminen ja yksilöksi kasvaminen. Teemoiksi nousivat luonnollisesti aihepiirit, jotka ovat saaneet kertomuksissa paljon tilaa, ja jotka monikkosisarukset ovat kokeneet merkittäviksi.

Narratiivisessa analyysissä muodostetaan usein eräänlaisia tyyppikertomuksia tai ydintarinoita (Hänninen, 1999, s. 33). Tyypittelyssä tiivistetään aineiston keskeiset elementit ja tarinat ja näissä kertomuksissa ovat läsnä tyypillisten tarinoiden juonirakenne elementteineen, tarinassa mukana olleet henkilöt ja muut osatekijät (Johnson & Kivioja, 2016, s. 53). Lähtökohtaisesti monikkosisaruksia tutkittaessa ei voi olettaa kaikilla olevan yksilöllisen kohtelun kokemusta tai ainakin se voi vaihdella hyvin paljon. Mietin, miten saisin aineistossani näkyviin nämä erot. Päätin kokeilla erilaisia vaihtoehtoja muodostaa erilaisia tyyppitarinoita aineiston pohjalta. On kuitenkin huomioitava se, että tarinat eivät edusta tiettyjä monikkosisaruksia vaan pikemminkin tuovat esiin aineiston pääteemat ja niihin liittyvät kuvaukset monikkosisarusten kirjoitelmiin pohjautuen. Tyyppitarinoiden muodostamiseen on Johnsonin ja Kiviojan (2016, s. 52) mukaan useita malleja ja vaihtoehtoja. Huomioni kiinnittyi Greimasin (1980) aktanttimalliin, ja erityisesti yhteen, joka on pelkistys tuttujen kansansatujen rakenteesta. Tavallsimmin näissä saduissa Johnsonin ja Kiviojan esittämän mukaisesti eri jännitteiden kautta paha saa palkkansa ja tarinalla on onnellinen loppu ja tämä onkin Greimasin mukaan juonellisten kertomusten tavanomainen kaava. Käytin soveltaen Greimasin aktanttianalyysia mo-

monikkosisarusten aineistojen läpikäyntiin. Greimasin aktanttianalyysissä aineistosta etsitään erilaisia toimijoita, tavoitteita ja keinoja (Valli & Aaltola, 2015, s. 178). Hahmotin monikkosisarusten tarinoista erilaisia toimijoita ja vastatoimijoita toisin sanoen yksilöllisyyttä tukevia ja ei tukevia asioita. Näin aineisto avautui aivan uudella tavalla. Jokaisen monikkosisaruksen aineistosta löytyi erilaisia yksilöllisyyttä tukevia ja haittaavia tekijöitä. Nämä tekijät myös vaihtelivat eri aikoina tai eri ympäristöissä. Esimerkiksi aluksi oma kaveriryhmä saattoi olla yksilöllisyyttä tukeva taho, mutta muuttua esimerkiksi koulun vaihdon myötä jopa vastustavaksi tahoksi. Useissa kirjoituksissa opettajan toiminta ei tukenut yksilöllisyyttä. Monikkosisarusten ammatinvalinnat ja tulevaisuuden suunnitelmat valmistumisen jälkeen eivät olleet yhteneväiset. Kaikille tulevaisuuden suunnittelu ei tuntunut kuitenkaan mielekkäältä ilman toisen monikkosisaruksen tukea ja mielipidettä ja kahdelle kirjoittajista jopa täysin mahdotonta ilman toisen läsnäoloa ja samanlaista elämänvalintaa. Tein Greimasin (1980) aktanttianalyysin avulla jokaisen monikkosisaruksen elämänkerrasta Eriksonin (1982) kehitysteorioita mukaillen kehityskausikohtaisen mallin. Ensimmäinen malli kuvasi vauvaikää ja varhaislapsuutta, toinen malli kuvasi lapsuutta, kolmas malli kuvasi kouluikää ja neljäs malli aikuisuutta. Malli koosti kunkin monikkosisaruksen elämänvaiheiden ydinkohdat kehityskausittain tarkasteltuna. Greimasin mallin avulla sain kaikkein olennaisimmat asiat nostettua esiin. Tällöin sain paremmin näkyviin esimerkiksi yksilöllisyyttä tukevat ja haittaavat asiat elämän eri aikoina. Tämä eri vaiheiden vertailu toi esiin myös erilaisia käännekohtia, kasvukohtia ja muutoksia suhteessa yksilöllisyyteen monikkosisaruksen elämänkaareissa. Analyysi toi myös esiin erilaisia tapoja suhtautua ja kokea omaa yksilöllisyyttä suhteessa toiseen ja suhteessa yhteisöön yhtenä monikkosisaruksena, joten hahmotin monikkosisarukset kuuluviksi erilaisiin tyyppeihin sen mukaan, mikä heidän käsityksensä oli omasta yksilöllisyydestään. Samoin kokemukset yksilöllisyyden tukemisesta tai haittaavista tekijöistä toivat näkyviin erilaisia tyyppejä. Yhtälailla myös yhteisöjen suhtautuminen ja tavat reagoida ulkopuolelta tulevaan viestiin samankaltaisuudesta toivat esille erilaisia suhtautumistapoja, jotka jaoin eri ryhmiin kokemuksen mukaan. Näin Greimasin analyysia apuna käyttäen sain aineiston jäsennettyä ja hahmotettua eri tyyppit, jotka lopulta mukailivat jo aikaisemmin alaluvussa 2.1.3 esittämiäni kaksostyyppejä. Muodostin lopulta tyyppitarinat nimeltä *Monikkosisaruus tavallisena tarinana*, *Monikkosisaruus hyvänä suhteena kaikesta huolimatta*, *Monikkosisaruus selviytymistarinana*, *Monikkosisaruus onnellisena avioliittona*, *Monikkosisaruus taakkana* ja *Monikkosisaruus parhaana ystävänä*. Mietin pitkään, nimeänpö *monikkosisaruus* parhaana ystävänä vai *monikkosisarus* parhaana ystävänä, mutta päädyin lopulta nimeämisessä tarkastelemaan

monikkosisaruutta nimenomaan ilmiönä ja monikkosisaruksen suhtautumista tähän ilmiöön ja olemisen muotoon, en niinkään henkilöitymisenä omaan sisarukseensa.

Vaikka koin aluksi narratiivisen analyysin aloittamisen haastavaksi ja paikoin jopa sekavaksi, lopulta tyyppitarinoiden hahmottaminen selkiytti analyysin tekemistä ja teki siitä lopulta osaltaan jopa vaivatonta. Voikin kuvata, että narratiivien analyysissä esiin tulleet aineiston keskeiset teemat muodostivat pohjaa narratiiviselle analyysille. Lisäksi aineistossa oli vaihtelua sen suhteen, miten syvällisesti ja tiheästi monikkosisarukset kuvasivat itseään, monikkosisaruuttaan ja merkityksellisiä asioitaan ja yhteisön suhtautumistapoja. Toki kirjoitusten joukkoon mahtui myös todellisia helmiä, joten jaottelin aineistoa myös erottelemalla syvällistä pohdintaa ja reflektiota sisältävät aineistot omaksi ryhmäkseen.

Monikkosisarusten elämäntarinat tuovat esille elämänkaaren vaihteita ja monikkosisaruuden merkityksellisiä kokemuksia monin eri tavoin. Monikkosisaruksena syntymistä ja lapsuutta voi luonnehtia myös monikkosisaruuteen kasvamiseksi, monikkosisaruksena olemisen identiteetin rakentumisen ja oman yksilöllisyyden kokemuksen alkuvaiheeksi ja oman itsensä ja oman suhtautumistapansa monikkosisaruuteen löytämiseksi ja myöhemmässä nuoruusiässä voidaan ajatella olevan yhteisöjen suhtautumistapojen hyväksymisen aikaa ja irtautumista omaksi yksilöksi omaan erilliseen, itsenäiseen aikuiseen elämään. Aineiston ja menetelmäesittelyn jälkeen siirryn seuraavassa luvussa tutkimuksesta saatuihin tutkimushavaintoihin.

5 Tutkimushavainnot

Tutkimushavainnoista käy ilmi, kuinka monikkosisaruus on yksilön elämään kokonaisvaltaisesti vaikuttava asia, jolla on monitahoisia vaikutuksia. Suhdetta kuvaa ristiriitaisuus suhteessa itseen, toiseen ja yhteisöön. Tässä tutkimuksessa analysoidut narratiivit osoittavat, että monikkosisarusten identiteetin tukemisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota monikkosisarusten omilta kouluajoilta nouseviin kielteisiin ja myönteisiin kokemuksiin ja niihin perustuviin tunteisiin ja asenteisiin. Monikkosisarusten kokemaa monikkosisaruudesta johtuvaa riippuvuutta, jopa ahdistusta, voidaan vähentää luomalla tarkoituksella yksilökokemuksen tilanteita ja jakamalla tietoa eri yhteisöihin suhtautumistavoista ja niiden vaikutuksista.

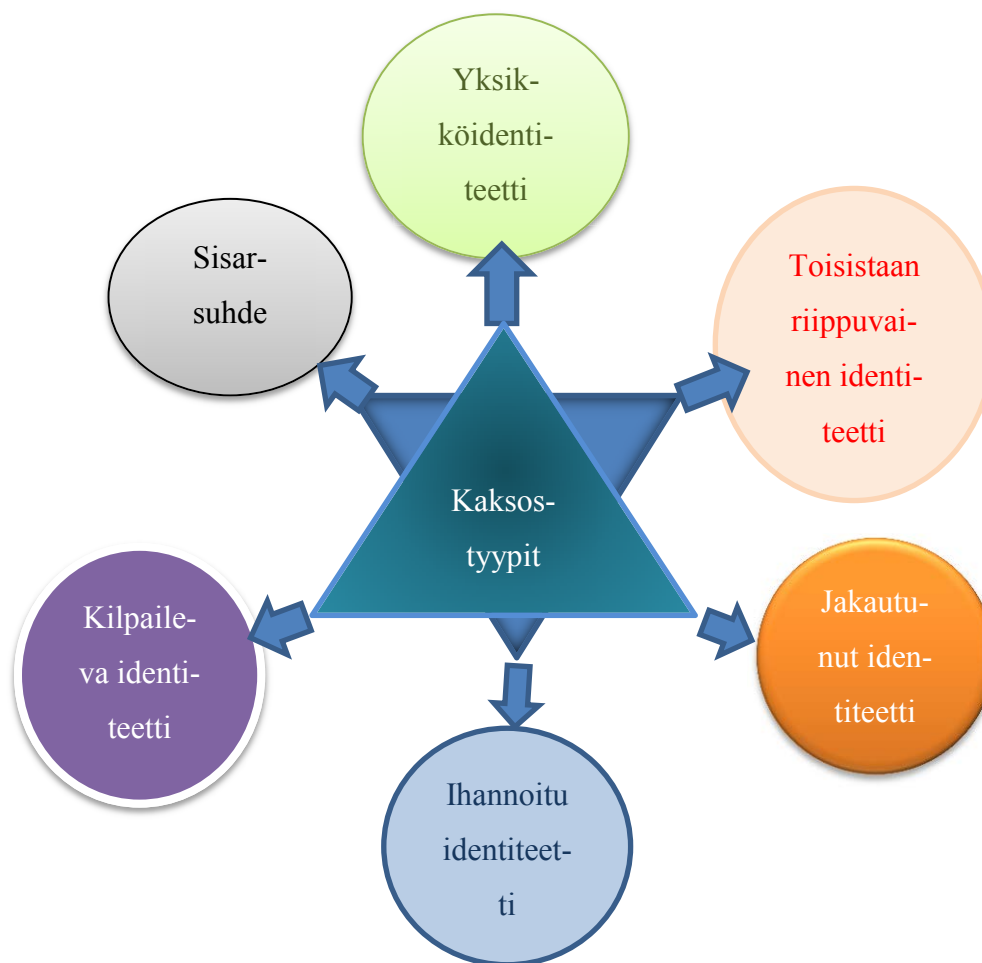
Tutkimuksen havaintojen mukaan keskeisimmäksi identiteettiä rakentavaksi suhteeksi muodostui suhde omaan monikkosisarukseen tai -sisaruksiin, vanhempiin ja hänen omaan verkostoonsa ja yhteisöönsä. Siinä tärkeimmiksi identiteettiin liittyviksi teemoiksi nousivat monikkosisaruuden merkitys itselle, kokemus erilaisuudesta suhteessa muihin, kaksoistaminen, eli monikkosisarusten henkinen ja fyysinen samaistaminen, yksilökokemukset ja saman kokemusmaailman jakaminen. Toiseksi eniten kirjoituksissa tuli esille suhde opiskeluelämään, koulukokemukset ja elämän eriytyminen aikuistumisen myötä. Tässä kirjoitusten keskeisiä teemoja olivat sisarussuhteen muuttuminen, motiivi opiskeluun ja oman yksilöllisyyden tarkastelu ja oman identiteetin vahvistaminen. Kolmanneksi identiteettiä rakentavaksi suhteeksi muodostui suhde kavereihin, omiin vanhempiin ja omaan kumppaniin ja omaan erilliseen elämään yhteisössä.

Suhde omaan monikkosisarukseen koettiin tärkeänä ja siksi sitä olikin kirjoituksissa käsitelty monipuolisesti. Monikkosisaruutta määritellään monesta näkökulmasta. Muiden käsitystä ja ymmärrystä siitä jopa kyseenalaistetaan. Monikkosisaruus ymmärrettiin kirjoituksissa toisesta välittämisenä, etuoikeutena, toisen puolustamisena henkeen ja vereen, lahjana, jota vaalitaan ja ylistetään. Mitkään selitykset, raha tai mikään, ei kukaan voi tulla siihen väliin. Se koettiin eksoottisena, joka herätti ihmisten mielenkiinnon. Monikkosisaruksen kanssa voi riidellä ilman, että suhtautuminen toiseen muuttui. Se koettiin tutkimushavaintojen mukaan myös maailman suurimmaksi asiaksi, jonka merkitystä ja perspektiiviä kukaan ei näe. Monikkosisaruuden määrittelyn kirjosta voikin päätellä, että määritelmiä on yhtä monta kuin tarinan kertojia-kin, mutta voisi olettaa meillä jokaisella olevan jokin oma näkemys asiasta. Ymmärtääksemme paremmin monikkosisaruuden moninaisuutta loin narratiiveista kuusi erilaista tyyppitari-

naa, jotka kuvaavat kukin tavallaan monikkosisaruuden ristiriitaisuutta. Esittelen seuraavassa alaluvussa nämä tarinat.

5.1 Monikkosisaruus tyypitarinoina

Tutkimushavainnoista käy ilmi, että monikkosisarukseksi syntyminen ja siihen rooliin kasvamisen suhteessa toiseen tai toisiin saa erilaisia tulkintoja ja määritelmiä sen mukaan, miten monikkosisarukset kokevat oman sisarussuhteensa. Tämä suhteen luonne määrittelee myös pitkälle omaa asennoitumistaan monikkosisaruuteen ja siihen vaikuttaa myös vahvasti vanhempien ja yhteisöjen suhtautuminen. Monikkosisaruuden identiteettikäsitykset ovat tutkimushavaintojen mukaan hyvin erilaisia, kuten aiemmin esittelemistäni teoriaosuuden alaluvussa 2.1.2 identiteettityypeistä (ks. Kuvio 1) voi jo päätellä, joten tutkimuksista saatu havainto tukee tätä teoriaa.

Kuvio 1. Monikkosisaruuden identiteettityypit.

Suhteen kompleksisuutta havainnollistamaan olen luonut aineistosta saamani informaation perusteella kuusi erilaista monikkosisarustyyppitarinaa, jotka ilmentävät erilaisia ilmenemis-muotoja, merkityksiä ja suhtautumistapoja omaan monikkosisaruuteen ja yhteisöstä tulevaan viestintään. Tämän tyypittelyn olen tehnyt jo aiemmin edellisessä alaluvussa 4.2 esittelemäni Greimasin aktanttimallia mukaillen. Olen nimennyt tyyppitarinat tutkimuksessani seuraavasti: monikkosisaruus tavallisena tarinana, monikkosisaruus hyvänä suhteena kaikesta huolimatta, monikkosisaruus selviytymistarinana, monikkosisaruus onnellisena avioliittona, monikkosisaruus taakkana ja monikkosisaruus parhaana ystävänä. Esittelen seuraavaksi nämä tyyppitarinat.

Monikkosisaruus tavallisena tarinana

”Olen kuullut vanhemmiltamme, että he eivät halunneet pitää meitä näyttelykappaleina, eivätkä näin pitäneet suurta melua siitä, että olimme kolmoset. Koen sen hyvänä, sillä emmehän me olleet mitenkään erilaisia, olimme vain tavallisia lapsia, jotka olivat sattuneet syntyämään samana päivänä.” (Noora 36 v., epäidenttinen kolmonen)

Monikkosisarukset, joita kohdellaan syntymästään asti erillisinä yksilöinä, omaksuvat helpommin roolin, jossa he kokevat olevansa tavallinen sisarus, joka sattuu jakamaan saman syntymäpäivän, mutta sisaruksen tärkeyttä ei voi kuitenkaan kiistää. Suhteessa erottuvat selkeästi isosiskon ja pikkusiskon roolit, jotka syntymäjärjestys tai syntymäpaino on määrittänyt. Tarinoissa korostuvat omat valinnat, toisesta riippumattomat päätökset ja kyky erottua monikkosisaruksestaan. Monikkosisaruus tavallisena tarinana-tyypitarinassa monikkosisaruus koetaan tavallisena sisaruussuhteena, mutta kaiken kokeminen ja jakaminen samanaikaisesti tuovat siihen oman erityispiirteensä. Perheessä on alusta asti ollut selvää yksilönä kohtelu ja erottuminen omana persoonana. Yksilöllisyyttä ei ole haitannut vauva-aikana lahjaksi saatuihin ja käytännöllisyyden vuoksi samanlaisiin vaatteisiin pukeminen. Kavereita on paljon ja kaveripiiri on osittain yhteinen, mutta jokaisella on myös omia kavereita ja omat parhaat kaverinsa. Monikkosisarukset leikkivät ja viihtyivät myös keskenään, mutta kaipaavat myös omaa aikaa ja ystäviä. Luonteessa korostuu sosiaalisuus. Sisaruussuhde koetaan tärkeänä ja toista ymmärretään helposti. Erilaiset yksilölliset piirteet ja luonteiden erilaisuus helpottavat tunnistamista ja tukevat yksilöitymistä. Jo varhain halu erilaisuuteen ja omaan yksilöllisyyteen korostuu, jota myös vanhemmat tukevat. Vertaamiselta ja niputtamiselta ei voi kuitenkaan yhteisön osalta välttyä ja se koetaankin välillä kiusallisena. Mahdollisista yhteisistä kouluajoista huolimatta yksilökokemuksia mahdollistetaan esimerkiksi eri rippikoululeireillä ja omilla juhlilla. Myös oman huomion kaipuu herättää ristiriitaisia tuntemuksia. Yksösenä syntymisen erilai-

suus tiedostetaan ja omaa olemassa oloa peilataan tähän vaihtoehtoon. Monikkosisaruus koetaan osaksi identiteettiä, joka omien kipuilujen kautta on täytynyt hyväksyä. Erilaiset ammatinvalinnat oman mielenkiinnon mukaan ja aikuisina toisistaan eriytyneet elämät koetaan luonnollisina. Monikkosisaruksen olemassaolo koetaan positiivisena asiana suhteeseen liittyvistä ristiriitaisuuksista huolimatta.

”Olen miettinyt monesti sitä, mitä olisin, mikäli olisin syntynyt yksin. Olisin varmasti erilainen. Onhan kolmosuus iso osa identiteettiäni. Kolmosuus on tuonut paljon asioita elämääni. Ehkä huoli sisaruksista, toisten auttaminen, keskinäinen kilpailu ja esimerkiksi tuki, jota olen heiltä saanut, on tehnyt minusta juuri sellaisen kuin olen.” (Noora 36 v., epäidenttinen kolmonen)

”En voi kiistää sitä tosiasiaa, etteivätkö siskoni olisi minulle maailman tärkeimpiä ja ei ole olemassa sellaista asiaa, jota en voisi siskoilleni kertoa, mutta en katso, että syynä tähän olisi pelkästään kolmosuus, sillä kaiken kokeminen samaan aikaan ei voi olla vaikuttamatta suhteen luonteeseen. Meitä ei ole ikinä vanhempien taholta kohdeltu yhtenä, vaan aina omina persoonina, joten tämän vuoksi osaltaan myös koen olevani erittäin itsenäinen ja ns. tavallinen sisarus.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Olen joutunut käsittelemään ja hyväksymään oman kolmosuuteni, jotta voin elää sen kanssa. Minun on ollut pakko sopeutua siihen, koska muuten joutuisin paikkaamaan itseäni jatkuvasti. Tätä kautta suhteeni sisaruksiini on hyvin tavanomainen.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

Monikkosisaruus hyvänä suhteena kaikesta huolimatta

”Kaksosuus on ollut minulle elämässä ennen kaikkea ilon ja hyvän sisarussuhteen lähde. Se on merkinnyt minulle yhtä poikkeusta lukuun ottamatta lähes pelkästään hyviä asioita. Asia, josta en ole kokenut iloa, on yhdennäköisyys siskoni kanssa.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Monikkosisaruus hyvänä suhteena kaikesta huolimatta-tyyppitarinassa korostuu sisarussuhteessa positiivisuus suhteeseen liittyvistä ristiriitaisuuksista huolimatta. Yksilöllisyyttä perheessä ei ole tuettu, mikä koetaankin leimaavimpana piirteenä lapsuudesta, samoin yhdennäköisyyden taakka. Identtisyys ja samannäköisyys koetaan häiritsevänä oman yksilöllisyyden kehittämisessä. Luonteessa korostuu ujous ja huomion saaminen monikkosisaruuden takia aiheuttaa hämmennystä. Lapsuuden muistikuvat tuottavat vaikeuksia eritellä ja yksilöidä tapahtumia henkilökohtaisesti. Kouluaikat ollaan samalla luokalla ja kaveripiiri on myös yhteinen. Monikkosisarussuhteessa korostuvat eri roolit suhteessa toiseen. Alakoulu aika sujuu ilman kipuiluja omasta yksilöllisyydestä ja tarvetta eriytyä toisesta ei ole vielä muodostunut. Yksilöllisyyttä kuitenkin ihaillaan, mutta rohkeus vaatia tai toteuttaa omaa yksilöllisyyttä koe-

taan vielä puutteellisena. Monikkosisaruksena oleminen koetaan normaalina, koska kokemus muusta on vielä hahmottomaton. Murrosiässä omat luonteenpiirteet alkavat kuitenkin hahmottua ja erkaantuminen omasta monikkosisaruksestaan alkaa. Oma yksilöllisyyttä korostetaan muun muassa persoonallisella pukeutumistyyllillä, erilaisilla hiustyyeillä ja eri mielenkiinnon kohteilla. Yritykset eriytyä ja löytää itsensä saavat aikaan myös ristiriitaisia tunteita toisessa monikkosisaruksessa ja lähipiirissä, kun jotakin totuttua muutetaan. Symbioottisen suhteen tilalle halutaan kuitenkin oma elämä. Tämän mahdollistavat erilaiset tulevaisuuden suunnitelmat, opiskelujen eriaikaisuus ja erilaisuus ja oma kaveripiiri. Oma identiteettiä rakennetaan aktiivisesti ja on lopulta helpottavaa ja vapauttavaa erkaantua monikkosisaruksestaan aikuistumisen myötä ja löytää oma erillinen elämä ja identiteetti. Mieli on rauhallinen oman monikkosisaruuden hyväksymisen myötä ja samannäköisyyden taakka tulee esille enää vain ajoittain, mutta siihenkin osataan suhtautua iän tuomalla viisaudella. Oma yksilöllisyys koetaan tärkeänä ja sen säilyttäminen pyritään turvaamaan eri keinoin muun muassa asumalla tietoisesti eri kaupungeissa. Yhteisön suhtautumista monikkosisaruuteen vähän arastellaan ja sen kertomista viivytellään tarkoituksella. Oman yksilöllisyyden menettämisen pelko koetaan aiheellisena, jos sama fyysinen ympäristö joudutaan jakamaan monikkosisaruksen kanssa. Vaikka ihmisten yksipuolinen näkemys monikkosisarusten samanlaisuudesta koetaan harmittavana ja oman yksilöllisyyden löytäminen on vienyt aikaa, monikkosisaruus nähdään iloa tuottavana ja hyvänä sisaruussuhteena kaikesta huolimatta.

”Yritykseni eriytyä ja löytää itseni saivat aina eteensä vastatuulta. Kun jotakin totuttua hajoaa, tulee vastustusta. Minulle oli kuitenkin aivan välttämätöntä saada jonkinlaista omaa elämää aikaiseksi symbioottisen suhteen tilalle.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Elämäni huippuhetki koitti, kun siskolle tuli lukion jälkeen parikin välivuotta, mikä oli jollakin tapaa minun onneni. Iloitsin siitä, että kerrankin olin paikassa, jossa olin minä ja jossa siskoni olosta ei tiedetty mitään. Oman nimen kuuleminen oli outoa.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Aikuistumisen myötä koen saaneeni oman elämän ja identiteetin. Tunnistan nykyään hyvin luonteidemme erot ja tapamme olla ihmisten kanssa. Oman perheen perustaminen on jotakin hyvin omaa ja yksilöllistä. Mieli on rauhallinen kaksosuuden suhteen. En pidä samannäköisyydestämme, mutta ymmärrän, miltä näytämme ulkopuolisten silmin.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Monikkosisaruus selviytymistarina

”Mun kaksosveli pelasti mun hengen. Sairastuin vakavaan masennukseen ja veli oli ainut, joka ymmärsi. Hän haki mut takaisin elämään itsemurhan partaalta. Siitä olen hänelle ikuisesti kiitollinen ja elämäni velkaa.” (Jaakko 48 v., identtisyys ei tiedossa)

Monikkosisaruus selviytymistarina-tyyppikertomuksessa korostuu kiitollisuus monikkosisaruksen olemassaolosta. Sisaruussuhde koetaan tärkeänä ja erityisen vahvana ja toisiaan täydentävänä, jopa niin, että mikään tai kukaan ei voi tulla suhteeseen väliin. Yksilöllisyyttä ei ole lapsuudessa korostettu tai käsitys itsestä ei ole muotoutunut erilliseksi ja tarpeeksi itsenäiseksi suhteessa monikkosisarukseen. Rooli monikkosisaruksena koetaan riippuvaisempana toisesta ja suhtautuminen yhteisöön on varauksellisempaa. Luonteenpiirteinä korostuvat ujous ja epävarmuus, johon sisaruksen olemassaolo tuo vahvistusta ja turvaa. Haastavista tilanteista selvitään yhdessä toinen toista tukien. Elämän vaikeina aikoina monikkosisarus on jopa elämää kannatteleva voima. Suhteessa korostuu tasavertaisuus, vaikka toinen nähdäänkin usein esikuvana, joka on selkeästi toista vahvempi. Tämä rooli voi myös muuttua elämän varrella toisinkin päin. Oman identiteetin löytäminen vie aikaa ja se vaatii itsenäistymiskokeiluja ja erillään olon kokemuksia. Lopulta kuitenkin oma identiteetti yksilönä löytyy, kun kokemus minästä vahvistuu ja kokee olevansa riittävä yksin ja yksilönä. Ulkopuolelta tulevat muutokset koetaan keskinäiselle suhteelle kuitenkin edelleen uhkana ja niihin sopeutumista täytyy käsitellä ja pohtia ennen kuin uhka voidaan hyväksyä. Tästä syystä yhteisön suhtautuminen koetaan osittain ennakkoluuloisena. Sisaruussuhde on läheinen ja syvälinen henkinen yhteys auttaa elämän ongelmien selvittelyssä. Aikuisena elämät kyetään eriyttämään tarpeeksi toisistaan ja oman elämän autonomia säilyttämään, mutta elämänkulkujen samankaltaisuus tuo turvaa ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta itsenäistymisestä huolimatta. Monikkosisaruussuhde säilyy hyvin tiiviinä ja erityisen vahvana koko elämän ajan.

”Olen luonteeltani ujo. Kolmosuus toi minulle sen onnen, että harrastin ja kävin paikoissa, jonne en olisi yksin mennyt. Opiskelukin oli paljon helpompaa. Luimme yhdessä.” (Elina 48 v., epäidenttinen kolmonen)

”En olisi saanut ikinä käytyä yläastetta ilman Minnaa. Minna tsemppasi ja tuki että pystyin käymään koulussa.” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”Ammattikoulussa kukaan ei enää pitänytkaan minua yhtenä kahdesta vaan se toinen puuttui. Minulla oli ihan hirveän huono itseluottamus silloin ja siskon tuki uusissa tilanteissa olisi näin

jälkeenpäin ajateltuna ollut vain hyvä juttu. Itsenäistyin ja rohkaistuin kuitenkin omissa kuvioissa paljon. Siskoni myös.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

”Kaksoissisko oli myös rehellisesti ainoa asia jonka takia molemmat jaksoivat koulukiusaamisajat – kaksoissisko pysyi aina ystävänä jos muut eivät.” (Pihla 21 v., identtisyys ei tiedossa)

”Kun matkustimme toiselle puolelle kaupunkia linjurin kyydissä, saatoimme molemmat nukahda miltei koko matkan ajaksi. Jotenkin se vain tuntui turvalliselta: kyllä siskon vieressä voi silmät sulkea.” (Lotta 21 v., epäidenttinen kaksonen)

Monikkosisaruus onnellisena avioliittona

”Olemme toistemme parhaat ystävät ja tunnemme toisemme yhtä hyvin kuin itsemme. Keskinäinen luottamuksemme on täydellinen. Pystymme jakamaan kaikki asiat, ja voimme olla varmoja, etteivät salaisuudet päädy kenenkään muun tietoon. Ja jotkin asiat ovat sellaisia, että ne tiedetään sanomattakin.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoiset)

Monikkosisaruus onnellisena avioliittona-tyyppitarinassa monikkosisaruus koetaan hyvin tiiviinä suhteena, jossa oma yksilöityminen on jäänyt vähälle tai sitä ei ole tapahtunut laisinkaan. Usein vanhemmat eivät ole tukeneet yksilöitymistä ja monikkosisaruuteen on suhtauduttu ihannoivasti ilmentämällä ja korostamalla monikkosisaruuden samanlaisia piirteitä, jolloin monikkosisaruuden ylikorostaminen tuottaa suuria ongelmia. Kasvuympäristö on jo varhaisista vaiheista asti sama. Monikkosisarukset jakavat yhteisen henkisen ja fyysisen kokemusmaailman. Harrastukset ja mielenkiinnon kohteet ovat samanlaisia. Mahdollisuutta rakentaa omaa identiteettiä täysipainoisesti ei ole ollut. Samankaltaisuuteen totutaan ja ympäristöstä tuleva vahva viesti samankaltaisuudesta vain vahvistaa yhteenkuuluvuutta, joten omaa identiteettiä ei rakenneta aktiivisesti. Toisen erilaisuutta ei tunnisteta tai tunnusteta. Kyky solmia ystävyys- ja kaverisuhteita vähenee oman riippuvuuden takia toisesta ja osin myös ujoudesta johtuen. Vastapainona negatiivisuudelle on se, että monikkosisarukset tulevat keskenään hyvin toimeen ja heillä on syvä, henkinen yhteys toisiinsa. Yhteisössä monikkosisarukset aiheuttavat hämmennystä samankaltaisuudesta johtuen, mutta heidän keskinäistä yhteyttänsä kunnioitetaan. Yksilöllisyyttä korostavat ja toisesta eriyttämisen keinot todetaan usein tehottomiksi yhteisen identiteettikuvan ollessa kehittynyt jo niin vahvaksi. Sosiaaliset tilanteet aiheuttavat ahdistusta ja parhaiten viihdytään keskenään. Identiteetin ollessa yhteinen esimerkiksi toisen onnistuminen koetaan molempien onnistumisena. Monikkosisarus koetaan elämänkumppanina, jonka kanssa viihdytään onnellisena elämän loppuun asti.

”En voi ymmärtää, miksi veljelläni on mahakipu ja paksusuolen ongelmia, kun itselläni näitä vaivoja ei ole. Miten hän voi tuntea kipua, jota minä en tunne lainkaan? Olen tästä hyvin surullinen, kun hän kärsii ja minä en.” (Jaakko 48 v., identtinen kaksonen)

”Haittapuolena kaksosuudesta on ollut lähinnä se, että lopputulos on onnistunut vasta silloin, kun molemmat ovat onnistuneet. Jos toinen epäonnistui, molemmat epäonnistuivat ... Kokeiden palautuspäivät olivat stressaavia siihen asti, kunnes molemmat olivat saaneet tuloksensa.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

Monikkosisaruus taakkana

”Haluaisin vain kävellä kaupungilla rauhassa yhdessä siskojeni kanssa ilman supattavia suita, kääntyileviä päitä, röyhkeitä ja uteliaita kysymyksiä. Olen kaksi minuuttia siskojeni vanhempi. Välillä toivoisin, että tuo ikäero olisi kaksi vuotta.” (Maria 41 v. epäidenttinen kolmonen)

Tälle tarinalle täysin vastakkainen tulkinta tulee monikkosisaruksilta, jotka ovat kohdanneet koulukiusaamista monikkosisaruuden takia. Tyypittarinassa korostuu monikkosisaruus yleisempänä ilmiönä. Monikkosisaruus nähdään lähempänä tavallista sisarussuhdetta. Monikkosisaruus taakkana-tyypittarinassa vartutaan rakastavassa perheessä, jossa vanhemmat huomioivat lastensa yksilöllisyyden alusta asti. Monikkosisaruutta ei korosteta eikä sitä ihannoitakaan. Lapsuus koetaan usein onnellisena. Erilaiset persoonallisuus- ja temperamenttierot tunnistetaan syntymästä asti. Identiteetti koetaan yksilöllisenä ja ainutlaatuisena ja monikkosisaruussuhde koetaan normaalisaruussuhteen kaltaisena, vaikka samanaikaiset kokemukset tuovatkin siihen oman ainutlaatuisuutensa. Luonnetta leimaa usein ujous. Esillä olosta ei pidetä, mutta monikkosisaruuden takia joudutaan olemaan jatkuvasti esillä, tarkkailun alla ja vertailun kohteena. Lähipiirin sukulaiset ja ystävät tunnistavat monikkosisarukset erilleen. Sen sijaan törmätään jatkuvasti ihmisiin, joilla on vaikeuksia tunnistamisessa erilaisuuden yrityksistä huolimatta. Paine erilaisena olemisesta suhteessa muihin tulee negatiivisena viestinä yhteisöstä. Niputtamisesta ja erilaisena kohtelusta yksösiin nähden on monia ikäviä muistoja. Yhdessä liikkuminen koetaan epämiellyttävänä, sillä vertailu, huomio ja ihmisten uteliaat kysymykset koetaan häiritsevinä ja loukkaavina. Herkässä kehitysvaiheessa, murrosiässä, tuttu kaveripiiri ja yhteisö vaihtuvat muuton myötä eri paikkakunnalle tai kaupunginosaan ja omaa kaverisuhdetta ei uudesta koulusta löydykään, joten eriytyminen omasta halusta huolimatta vaikeutuu. Monikkosisaruuteen liittyy nyt myös hyvin negatiivisia kokemuksia koulukiusaamisen myötä. Kouluajan jälkeen opiskelu eri paikkakunnalla tuo tarvittavaa vapauden tunnetta ja kaivatun erillisen, itsenäisen elämän ilman monikkosisaruudesta johtuvaa taakan tunnetta. Yksilöllisyyden menettämisen pelko ja yhteisön samaistamisen ongelma kuitenkin

määrittävät valintoja. Ulkopuolelta tullut negatiivisuus monikkosisaruutta kohtaan aiheuttaa trauman, joka vaikeuttaa sosiaalisten suhteiden luomista. Monikkosisaruuden vuoksi murjottu itsetunto on osaltaan vaikeuttanut elämänkumppanin löytämistä. Negatiivinen kuva erilaisena olemisesta aiheuttaa sen, että monikkosisaruus koetaan taakkana. Siitä ei siedetä yhteisön taholta leikinlaskua tai hassuttelua. Vaikka identiteettikäsitys on oma, monikkosisaruuden hyväksyminen osaksi identiteettiä voi tästä johtuen viedä paljon aikaa tai sen hyväksyminen voi jäädä vajaaksi tai puuttumaan kokonaan. Vaikka monikkosisaruus tuottaa ristiriitaisia tunteita, monikkosisarus koetaan tärkeänä ja positiivisena asiana, jonka kanssa jaetaan niin elämän vastoinkäymiset kuin myönteisetkin asiat.

”Yläkoulussa alkoikin sitten helveti koulun vaihdon myötä. Tuntui kuin jouduimme pahimpaan takapajulaan, jossa kaikki mitä teimme, sanoimme tai olimme, oli väärin. Taistelimme jatkuvasti paikastamme, yksilöllisyydestämme ja tilastamme hengittää.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Koulun kovanaamat oksensivat pahanolon ja epävarmuutensa minun ja siskojeni päälle. Syyksi riitti erikoisuuteni monikkolapsena. En koskaan aikaisemmin ollut joutunut suoranaisten vaimon kohteeksi pelkästään siitä syystä, että minulla nyt sattuu olemaan kaksi saman ikäistä siskoa. Koulunvaihto murrosiässä mahdollisti tämänkin helvetin.” (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

”Tuntematon yläkouluikäinen poika sylkäisi minun ja siskojeni päälle ja äyskäisi: ’hyi saatana! Kolomoset!’ Olin tapahtuneen jälkeen hämilläni ja peloissani ... Häpesin olemassaoloani”. (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

”Jos siskojani ei olisi, elämäni olisi hyvin paljon erilaista. Siskot ovat hirveän tärkeitä minulle. Minulla on kuitenkin ristiriitainen olo siksi, että elämäni olisi voinut mennä eri tavalla. Uskon, että minulla olisi oma perhe, jos siskot olisivat eri-ikäisiä emmekä olisi niin tiiviisti yhdessä vapaa-ajalla.” (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

Monikkosisaruus parhaana ystävänä

”Minusta on aina ollut hauskaa olla kaksonen. Etenkin lapsuudesta muistan, että kaksosuuteen suhtauduttiin yleensä hämmästyneen positiivisesti. Ehkä osittain siksi kaksosuus on aina tuntunut myös erityiseltä. Vielä vahvemmin erityisyyden kokemus tulee vahvasta suhteesta ihanan kaksossiskoni kanssa.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

Tällaisessa tyyppitarinassa, missä monikkosisaruus nähdään parhaana ystävänä, suhde koetaan huomattavasti läheisempänä kuin suurimman osan eri-ikäisten sisarusten suhde. Yleensä päiväkotij- ja koulu-aika on käyty samassa ryhmässä ja luokassa. Tätä ei ole kuitenkaan koettu

uhkana omalle yksilöllisyydelle, vaan yhteinen koulutaival ja siihen liittyvät muutostilanteet ovat tuoneet turvaa. Merkittävintä tämän suhteen kehitykselle, jossa monikkosisaruuteen ei liity isompia negatiivisia kokemuksia tai niistä on selvitty tasaisemmin, on se, että monikkosisaruuteen on suhtauduttu yhteisössä positiivisesti, jolloin omaa identiteettiä ei ole tarvinnut vahvistaa aina uudelleen. Vanhemmat eivät ole sortuneet keskinäiseen vertailuun ja ovat tukeneet ja kannustaneet tasapuolisesti. Hetkellisiä erottautumisongelmia ei ole otettu henkilökohtaisesti. Murrosiässä oma eriytymisen tarve on tunnistettu ja tuettu omalla kaveripiirillä ja erilaisilla harrastuksilla. Monikkosisaruudessa nähdään eroja suhteessa toiseen ja oma yksilöllisyyden kokemus on tärkeää. Minäkuva on osittain rakentunut suhteessa toiseen. Esimerkiksi toisen koetaan olevan luonteenpiirteeltään enemmän jotain muuta, toisen ollessa selkeästi vähemmän. Suhteessa tulevat esille myös erilaiset roolit muun muassa isosisko ja pikusisko-asetelmana, mutta nämä totut roolit voivat myös muuttua erilaisen elämäntilanteen ja -kokemuksen myötä. Oma monikkosisaruus on hyväksytty luonnolliseksi osaksi omaa identiteettiä ja se koetaan vahvuutena. Vaikka kouluaika on yleisesti sujunutkin hyvin yhdessä sisaruksen kanssa, koetaan eriytynyt opiskelijaelämä luonnollisena ja positiivisena asiana omalle yksilöitymisprosessille. Sisarukset ovat monella tapaa erilaisia, mutta paljon löytyy myös samaa. Toisen vahvuudet ja heikkoudet tunnetaan paremmin kuin kukaan muu ja yhteinen tekeminen koetaan vaivattomana. Monikkosisaruksen kanssa on hauska myös hassutella ja vaihtaa rooleja keskenään ja juksata näin lähipiiriä. Elämät eriytyvät luonnollisesti erilleen ammatinvalintojen, seurustelun ja perheenperustamisen myötä. Sisarussuhde säilyy kuitenkin erityisen vahvana ja sitä pidetään hyvin positiivisena, ainutlaatuisena asiana, jota vaalitaan ja josta nautitaan ja iloitaan joka ikinen päivä.

”Tutkapari olemme aina olleet. Hänellä on yleensä sama visio, missio ja passio kuin itselläni. Hommat hoidetaan huolella ja aikataulussa. Ja myös tänä päivänä nautin erilaisista pienistä ja isoista tempauksista, jota siskon kanssa saamme järjestää. Homma etenee ja valmista tulee aikataulussa.” (Lotta 21 v., epäidenttinen kaksonen)

”Päätimme värjätä ja leikata hiukset ihan vitsillä samanlaisiksi, että ollaanpa taas samiksia. Tehtiin jekkuja, esiinnyttiin samana ihmisenä ja veli ei huomannut mitään.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

”Suurin piirtein samaa tahtia edennyt henkilöhistoria on luonut ainutlaatuisen keskustelualustan, jolle rakentaa taitavia vuoropuheluita. Nautin keskusteluista siskoni kanssa aivan erityisellä tavalla.” (Lotta 21 v., epäidenttinen kaksonen)

Nämä edellä esitetyt tyyppitarinat vastaavat hyvin teoriaosuudessa esiin nostamiani identiteettityyppejä, joten tästä näkökulmasta teoriaisuus tukee aineistosta esiin nousseita havaintoja. Havainnollistan vielä teoriaa mukaillen monikkosisaruuden kuutta eri identiteettityyppiä omasta aineistostani nostamillani kuvauksilla. Täydennän tätä vielä identiteettityyppien kuvauksen jälkeen kuvalla, josta käy ilmi, miten olen päätenyt näihin kuuteen eri tyyppitarinaan teoriasta johdettujen identiteettien kautta.

Yksikköidentiteetti

”Joskus ulkopuoliset yrittävät väkisin löytää keinotekoista eroavaisuutta välillämme eikä meitä silloin kohdella tasapuolisesti.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

”Kyseessä oli taas luonnollisesti molemmat tai ei kumpikaan -tilanne, eli olimme päättäneet, ettei kumpikaan lähtisi opiskelemaan ilman toista.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

”Minna on syntynyt ensin ja mua aina ärsyttää kun sitä kysytään koska mielestäni sillä ei ole merkitystä, koska kehitys kohdussa on tapahtunut yhtä aikaa.” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”Ainoastaan yksi pakollinen kurssi aiheutti meille päänvaivaa. Opettajat rikkoivat tarkoituksella kaveriporukat niin, ettei ryhmissä ollut ketään toisilleen ennalta tuttua. Koska kurssi oli meille pakollinen, jouduimme keksimään keinon, jolla voisimme kiertää sen sääntöjä ja pysyä yhdessä.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

”Yhteisen pro gradu -tutkielmamme ... laadimme korostetusti kaksosina, minkä vuoksi kiteytimme oman osuuden erittelyn seuraavasti: Janne kirjoitti vokaalit ja Jonne konsonantit. Välimerkit ja kieliasu ovat yhteisiä. Väitöskirjaa ei kuulemma voinut tehdä enää parityönä, joten valitsimme toisiaan sivuavat aiheet.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

Toisistaan riippuvainen identiteetti

”Vajaa vuoden Minna asui eri kaupungissa mutta se oli liian raskasta koska ei osannut olla siellä kavereitten kanssa. Ollaan sen verran introverttejä että kavereiden kanssa olo on aika voimia vievää. Toistemme seura on paras seura.” (Jenna 25v., identtinen kaksonen)

”... Minna päätti miehensä kanssa kokeilla muuttaa Tampereelle ... Silloin kaikki muuttui aika isosti. En pystynytkään/osannutkaan pyörittää omaa yritystoimintaa ilman Minnan päivittäistä tukea ja läsnäoloa ... Oma minä meni kyllä todella hukkaan ...” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”22-vuotiaana Minna sai pojan, se oli ihanaa mutta minua huoletti miten minun ja Minnan suhteen käy kun ollaan aina oltu maailman tärkeimmät toisillemme mutta maailmaan tuleekin ih-

minen joka on tärkeämpi. Nyt minulla on myös poika ja ollaan lähennytty entisestään.” (Jenna 25v., identtinen kaksonen)

Jakautunut identiteetti

”Nuorempana olin hyvin avoin ja ulospäinsuuntautunut ja veljeni oli ehkä hieman varautuneempi. Olin myös yleensä se, joka sai aikaan erilaisia ’hässäköitä’ ja vaikka en olisikaan itse ollut tilanteen aiheuttaja, sain useimmiten syytökset niskaani. Olin ehkä sen verran nuori kapi-nallinen, että raivasin pahimmat ryteiköt veljeni tieltä ja ehkä siksi olin se paha poika.” (Antti 40 v., epäidenttinen kaksonen)

Ihannoitu identiteetti

”Olettepa te saman näköisiä ja puettu saman lailla! Totuin tähän liiaksi ja ’kaksostuin’. Minun osaltani voin sanoa, että kaksosuus joko varhaisen kasvu ympäristön tai kaksosuuden vuoksi aiheutti tiettyä vaikeutta tunnistaa rajoja. Eli kaksosuus mielestäni vaikeutti sosiaalistumista ja korrektien rajojen tunnistamista ja tunnustamista.” (Teppo 65 v., identtinen kaksonen)

”Kuulumme niihin perinteisiin kaksosiin, jotka on puettu pienestä asti samanlaisiin vaatteisiin. Koko lapsuuteni muistikuvia leimaa oleminen toinen kahdesta. Edelleenkin en osaa osasta lapsuuden tapahtumien muistoista sanoa varmuudella, ovatko ne tapahtuneet minulle vai siskol-le. Jollakin tapaa koen olleemme yksi ja sama asia. Vähän samalla tavalla kuin vauva ei alkuun osaa erottaa itseään äidistään.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Kilpaileva identiteetti

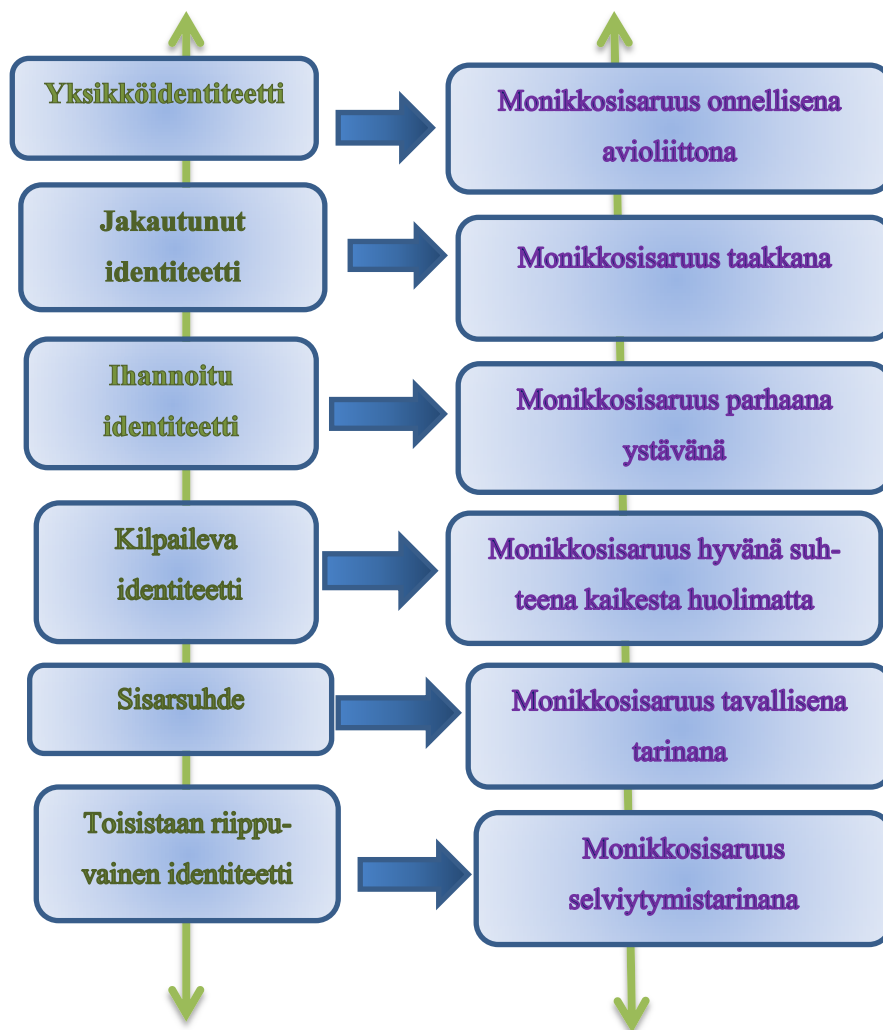
”... olen kokenut enemmänkin haasteelliseksi siskon onnesta iloittamisen. Kun vain osaisi tunnistaa ja tunnustaa myös siskon vahvuudet. Ja aidosti iloita niistä. Kilpailu on aina ollut läsnä.” (Lotta 21 v., ei identtinen kaksonen)

”Kilpailtiin ja tapeltiin tosi paljon. Kerran suutuin jostakin asiasta niin paljon, että otin leipäveitsen, jonka kanssa ajoin Sallaa takaa. En muista mistä suutuin, mutta muistan sen hillittömän vihan tunteen ja tiedän, että olisin lyönyt, jos olisin saanut kiinni. Onneksi en saanut, koska silloin olisi elämä ottanut ihan toisen suunnan.” (Malla 42 v. Identtinen kaksonen)

”Olemme nuoruudesta asti yrittäneet olla vertaamatta itseämme toisiimme, mutta sisarussuh-teeseemme on liittynyt aina kilpailuhenkisyyttä ja kateutta. Siskoni sai laudaturin ruotsista. Mi-nä sain magnan. Olin kateellinen hänelle.” (Elina 52 v. epäidenttinen kolmonen)

Sisarsuhde

"Koen sisaruussuhteemme hyvin läheiseksi, mutta en millään tavalla näe, että se olisi jotenkin erilainen kuin muilla. Mielestäni samanlaiseen suhteeseen kykenevät myös eri-ikäiset sisarukset. Pidän jopa serkkujemme sisaruussuhdetta paljon läheisempänä kuin omaamme ja joskus jopa olen ollut kateellinen heidän tavastaan kokea toinen ja puhua toisilleen niin suoraan, lempeästi ja avoimesti." (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

Kuvio 2. Tyypitarinoiden muodostaminen identiteettityypejä mukaillen.

Kuviossa 2 pystyssä olevat nuolet havainnollistavat sitä, kuinka identiteettityypit voivat olla myös osa toisesta tai sekoitus useammasta identiteettituntemuksesta. Nämä edellä esitetyt tarinat ovat eräänlaisia kehyskertomuksia identiteettityyppien muodostamista kokemusmaailmoista. Kaikki monikkosisarukset jakavat yhteisesti ajatuksen siitä, että monikkosisarus koetaan tärkeänä suhteena ja useammalle monikkosisarus on paras ystävä. Näistä aktanttimalleis-

ta on havaittavissa se, että osalle kirjoittajista monikkosisaruus on selvästi positiivinen asia, mutta siihen liittyy paljon myös ristiriitoja. Näistä malleista on havaittavissa myös se, että monikkosisaruussuhdetta voidaankin luonnehtia hyvin ristiriitaiseksi suhteeksi siihen liittyessä niin paljon hyväksymistä, jakamista ja sietämistä. Kirjoittajista yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat joutuneet aikanaan monikkosisaruuden takia koulukiusatuiksi. Aktanttimallien mukaan yksilöksi kasvaminen koetaan haastavaksi samanlaistamisen vuoksi ja toisen jatkuva läsnäolo haittaa myös osaltaan prosessia. Jos monikkosisaruutta tarkastellaan Eriksonin teoriaa vasten, on yksilöksi kasvaminen vielä enemmän haastavampaa kuin, mitä tämä teoria ottaa huomioon. Itseä joudutaan peilaamaan myös suhteessa toiseen, joten ratkaistavaksi jää enemmän haasteita kuin, mitä Eriksonin on teoriassaan alaluvussa 2.1.2 aiemmin esittänyt. Teoria ei myös huomioi sitä, jos kehitystä tarkastellaan nimenomaan monikkosisaruuden näkökulmasta ja vaihe vaiheelta, yksilön on kyettävä muodostamaan selkeä käsitys itsestä kokonaisuutena ilman monikkosisarustaan. Tämä minän kehitys ja käsitys itsestä ja siihen liittyvät erityishaasteet monikkosisarusten kohdalla tulevat tutkimushavainnoista erityisen hyvin esille ja eriytymisen vaikeudet tiedostetaan.

”Kova kolaus oli siskoni muutto lukion jälkeen opiskelemaan toiselle puolelle Suomea. Tuntui, että yhtäkkiä olin ihan yksin.” (Pihla 21 v., kaksonen, identtisyys ei tiedossa)

”Opiskellessani ... olin ensimmäistä kertaa yksin. Se oli raskasta, kun aina oli ollut Salla vieressä. Mahtoi opiskelukaverit ihmetellä, kun puhuin kokoajan monikossa. Minää ei ollut vielä kunolla koskaan ollut, oli ollut vain me.” (Malla 42 v., identtinen kaksonen)

”Muistan ensimmäiseltä opiskeluvuodelta ilman siskoani, että, kun viittasin ja opettaja sanoi nimeni vastasin aina ’ai minä?’. Se mahtoi kuulostaa muista oudolta mutta minulle se oli aivan normaalia, koska olin tottunut koko ikäni siihen, että oli vain me, ei ollut vain minua.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Osa minäkuvastani on rakentunut suhteessa kaksoissiskooni: olen esimerkiksi ’se vastuuntuntoisempi’ ja hän ’se huolettomampi’. Etenkin vanhempamme ja me itse olemme peilanneet itseämme suhteessa toisiimme. Vasta nykyisessä parisuhteessani olen alkanut pohtia, millainen minä olen.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

”Identtisyys ja samannäköisyys ovat merkittävät asiat kaksosen yksilöllisyyden kehittämisessä. Ajattelen, että ei-identtiset kaksoset pääsevät huomattavasti helpommalla etsiessään itseään.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Monikkosisaruuden hyväksyminen ja kokeminen osaksi identiteettiä on osa yksilökehitystä. Oman identiteetin löytäminen ja itsensä tunteminen on Eriksoninkin kehitysteoriaa vasten

pitkä, monivaiheinen prosessi, mikä tutkimushavainnoistakin on pääteltävissä. Tutkimushavainnoista on myös nähtävissä se, että murrosiästä huolimatta monikkosisarus tuo myös tukea ja turvaa oman identiteetin löytämisessä. Tutkimushavainnoista tuli kuitenkin yllättäen selvästi esille se, kuinka itsensä hyväksyminen monikkosisaruksena ei välttämättä tapahdu vielä murrosikään mennessä, vaan kipuilu monikkosisaruudesta jatkuu aikuisenakin ja jopa läpi koko elämän. Tähän vaikuttaa myös suuresti yhteisön asenteet. Lopulta oman monikkosisaruuden hyväksyminen tuottaa helpotusta ja kokemus koetaan jopa eheyttävänä ja voimaannuttavana.

”Omalle identiteettikehitykselle murrosikä kolmosena oli rankkaa aikaa. Ollessa jo muutenkin sekaisin oman kroppansa kanssa. Plus päälle vielä koulukiusaaminen kolmosuuden takia.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Mutta tälle tasolle pääsy on edellyttänyt minultakin oman identiteetin ja omien vahvuuksien löytymistä. Täytyy siis sopia oman nahkansa sisään.” (Teppo 65 v., identtinen kaksonen)

”Ainakin itse haluaisin myös itselleni kaksoset ja teini-iän myrskyissä koittaisin saada heidät vain arvostamaan sitä miten onnekkaita he ovat, kun heillä on toisensa, kuten minä koin aikanaan.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

”On ollut pitkä tie siihen, että olen alkanut pikkuhiljaa hyväksymään oman kolmosuuteni. Tähän on vaikuttanut pitkälle yhteisöstä kumpuava paine erilaisuudesta, joukkoon kuulumattomasta.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Olen tehnyt kovasti töitä sen eteen, että hyväksyn itseni sellaisena kuin olen. Minulle se on voimaannuttava ja eheyttävä kokemus ja tunnen iloa siitä, että minähän selvisin tuosta matkasta tasapainoiseksi aikuiseksi ja yksilöksi kolmosuudestani huolimatta.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

Tutkimushavainnoista käy myös ilmi se, kun jo hyväksyttyä ja totuttua identiteettikuvaa uhkaa muutos tai se joudutaan määrittelemään uudelleen, aiheuttaa se hämmennystä ja jopa pelkoa oman minuuden menetyksestä. Omaa olemassa oloa on vaikea kuvitella ilman toista.

”Itkin monet lenkit peläten menettäväni toisen puoliskoni. Mitä minä olisin ilman Sallaa? Olin aina ollut kaksonen, se määritteli minua. Mitä sitten olisin, jos toista ei enää olisi?” (Malla 42 v., identtinen kaksonen)

”Hoito tehosi ja minä saan jälleen nähdä itseni katsoessani Sallaa. Salla on minun toinen puoliskoni.” (Malla 42 v., identtinen kaksonen)

Tutkimushavainnoista voi päätellä, että identtisyydellä on iso merkitys yksilön minäkuvan muodostumiselle. Tieto identtisyystä koetaan myös uhkana omalle olemassaololle ja elämänhallinnalle.

”Yhdennäköisyyden taakka ja kysymys identtisydestä leijui pitkään ilmassa, koska äidin synnytyskertomuksessa ei löytynyt tietoa mahdollisesta identtisydestämme. Myöhemmin saimme kaksoستutkimusten kautta mahdollisuuden selvittää identtisyys. Henkisesti tiedolla oli paljon merkitystä, yhdennäköisyys selittyi geenien perusteella, eikä samanlaista ulkonäköä tarvinnut selittää näkymättömäksi.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Samantyyppisille aloille hakeutuminen oli myös iso kriisi. Myöhemmin kun saimme vahvistuksen identtisyysdellemme, tieto siitä helpotti myös sen hyväksymistä, että samoilla geeneillä on ihan ok hakeutua samanlaisille aloille.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Olen kymmenen minuuttia kaksosveljeäni vanhempi. Emme ole identtisiä, onneksi.” (Antti 40 v., epäidenttinen kaksonen.)

”Haluaisin itse selvittää identtisyytemme, mutta toinen siskoni ei halua sitä tietää. Hän kokee tehneensä niin paljon töitä oman, erillisen identiteettinsä eteen, että tieto identtisydestä varmasti murskaisi hänet henkisesti. Lapsien kannalta olisin myös halunnut tietää, siirrätkö omaa vai yhteistä geeniperimää.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Vanhempamme eivät pitäneet tärkeänä selvittää meidän identtisyyttämme. He kokivat meidät alusta asti niin erilaisiksi yksilöiksi ulkonäöltämme, luonteeltamme, tavoiltamme ja temperamentiltamme, ettei tiedolla ollut heille mitään merkitystä, mutta minulle siitä olisi ollut etsiessänni itseäni.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

Teoriaosuudessa monikkosisarusten ei tutkimusten valossa tiedetä olevan sen telepaattisempia kuin muutkaan, mikä tuli myös esille kirjoituksista. Monissa kirjoituksissa esille nousivat uskomukset, jotka aiheuttivat hyvin negatiivisia tuntemuksia. Tutkimushavaintojen mukaan kuitenkin täysin tyhjentävästi ei voida kiistää joidenkin monikkosisarusten välillä havaittavaa yhteyttä, mikä teoriaosuudessa selitetään samanlaisista geeneistä ja valintojen samankaisuudesta johtuvaksi taipumukseksi. Tuon tässä yhteydessä esille aineistostani nousseita kokemuksia monikkosisarusten välisestä suhteesta ja oletetusta yhteydestä ja siirryn tämän jälkeen tarkastelemaan monikkosisaruutta vanhempien ja yhteisön näkökulmasta.

”Kaksosuuteen liitetään tiukasti aina maagisuus ja telepaattinen yhteys. Pidetään yllä väkisin mielikuvia. Ei siinä ole mitään ihmeellistä. Sisarus kuin sisarus. Näen aina punaista, kun jossain mainoksessa, sarjassa tai elokuvassa kaksoset esitetään samanlaisina, yhteen ääneen puhuvina idiootteina. Tunnen suurta vihaa, miksi näitä mielikuvia pidetään yllä, mitkä eivät pidä

paikkaansa. Nämä pitäisi lailla kieltää! Koita siinä sitten valtaväestölle toittottaa omaa yksilöllisyyttäsi.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”... meiltä on lapsuudesta aikuisuuteen kysytty usein, kumpi meistä on vanhempi. Ihmiset ovat yleensä hetken hämmentyneitä ja alkavat sitten etsiä samankaltaisia piirteitä meistä. On meiltä kysyttykin, olemmeko identtisiä, vaikka olemme selvästi eri näköisiä – meillä on esimerkiksi luonnostaan aivan eri väriset ja laatuiset hiukset sekä erisävyinen iho. Toisella on paksut ruskeat kiharat ja keltaiseen taittava tummempi iho, toisella vaaleat vain hieman taipuisat hiukset ja kalpea punertava iho. Kai meiltä samankaltaisia piirteitä kuitenkin löytyy.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

”Edelleen, kun kerron kaksossiskostani, monet kysyvät, käytimmekö lapsena aina samanlaisia vaatteita. Meiltä on kysely myös, onko meillä ollut omaa kieltä tai jotakin vähän maagista yhteyttä välillämme – ei kumpaakaan, mutta kun on kasvanut niin tiiviisti yhdessä, toista ymmärtää usein jo pienestä eleestä tai sanasta.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

”Meillä ei oikeastaan ole ollut mitään yliluonnollisia juttuja, mutta seurataan meidän astrologista karttaa ja uskotaan Salaisuuteen. Semmonen henkisen puolen hyvinvointi ja energiat on tärkeää.” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”Usein puhutaan, että kaksosilla on yliluonnollisia kykyjä tietää toisen mielialat tai jos jotain on sattunut. Itse en huomannut mitään, kun siskollani oli parisuhteessa vaikeaa ja hän oli käynyt aika syvissä vesissä epätoivon ja ahdistuksen suossa.” (Salla 43 v., identtinen kaksonen)

”Sellaista yliluonnollistakin elämäämme on mahtunut. Kun lähdin synnyttämään esikoista supistusten alettua useita viikkoja ennen laskettua aikaa, siskoni oli tuntenut supistukset myös ja arvasi että olen joutunut lähtemään synnytyssairaalaan.” (Liisa 64 v., identtinen kaksonen)

”Siskollani on tapaturmasta muistona leikkausarpi käsivarressa: Useamman kerran olen elämässäni tuntenut kolotusta käsivarressani ja ikään kuin arpea kiristäisi. Sitten olen havahtunut todellisuuteen että eihän minun kädessä ole leikkausarpea!” (Liisa 64 v., identtinen kaksonen)

”Kun Obama valittiin USA:n presidentiksi, kirjoitimme toisillemme tekstiviestit täsmälleen samalla hetkellä ja tekstiviestin sisältö oli sama: ‘Obama voitti’. Sama juttu toistui, kun senaattori Edvard Kennedy kuoli. Tekstareidemme sisältö oli täsmälleen sama sanasta sanaan ja samalla kellonlyömällä kirjoitettu.” (Liisa 64 v., identtinen kaksonen)

”Meille oli muuten luonnollista, että olimme lapsina aina samaan aikaan kipeinä. Eteen ei tullut milloinkaan tilannetta, jossa toinen olisi lähtenyt kouluun ja toinen jäänyt kotiin sairastamaan. Jos toisella oli kuumetta, niin sitä oli toisellakin, ja jos toinen oksensi, niin toinen teki saman viimeistään puolen tunnin sisällä.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

”Välillemme on, totta kai, muodostunut paljon ’inside’-juttuja. Esimerkiksi seuraavaa tapahtuu melko usein: lenkkeilemme rinnakkain ja juoksemme jonkun paikan tai ihmisen ohi. Sitten toinen kysyy: Arvaa, mitä nyt ajattelen? Ja heti perään toinen antaa täysin oikean vastauksen: se voi olla joku muisto menneisyydestä tai laulunpätkä, joka jollain tavalla liittyy juuri näkemäämme. Tämä on yhtäältä hämmentävää, toisaalta ihmeellistä.” (Lotta 21 v., ei identtinen kaksonen)

5.2 Vanhemmat ja yhteisö yksilökokemuksen mahdollistajina

Vanhemmat joutuvat sopeutumaan monikkovanhemmuuteen ja tutkimushavaintojen mukaan monen monikkosisaruksen vanhempien kohdalla odotukseen on liittynyt ristiriitaisia tunteita, huolta ja epävarmuutta lasten selviämisestä ja keskosuudesta. Osalla vanhemmista valmistautuminen monikkovanhemmuuteen on jäänyt lyhyeksi monikkoraskauden todentuessa vasta raskauden loppuvaiheessa. Vanhempien kirjoittajien äideille tieto kaksosuudesta on selvinnyt vasta synnytyksessä. Tästä huolimatta useimmissa tarinoissa korostuu vanhempien selviytyminen hyvin ja onnistuminen kasvatustehtävässään ja lapsuusaikaa kuvataan pääsääntöisesti onnellisena.

”Äitimme mukaan tieto kolmosraskaudesta tuotti aluksi ristiriitaisia tunteita, toisaalta iloa ja toisaalta pelkoa siitä, kuinka kolmen lapsen kanssa pärjää. Ehkä yhden lapsen kanssa olisi ollut helpompi aloittaa opettelu perhe-elämään. Pääsimme pois sairaalasta eri aikoihin kuukauden välein, oman vointimme ja painonnousun mukaan. Ehkä tämä porrastus kotiin pääsyssä auttoi vanhempiamme vanhemmuuden totutteluun.” (Noora 36 v., epäidenttinen kolmonen)

”Äitini on jalat maassa-tyyppiä, joten myöhemmin kysyessäni häneltä, miten sinä suhtauduit tietoon siitä, että vahvan kaksoisepäilyn jälkeen ultrassa vahvistuikin tieto kolmannesta vauvasta, hän vastasi: ’mihin minä siitä ison mahani kanssa olisin lähtenyt? Toivoin vain kaiken menevän hyvin ja kaikkien olevan terveitä.’ Synnyimme kuukauden etuajassa vain kolme viikkoa sen jälkeen, kun vanhempamme saivat tietää odottavansa kolmosia.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Maria olisi päässyt saman tien kotihoitoon, mutta äitini halusi meidät kaikki samaan aikaan, jotta ei kiintyisi yhteen ensin liikaa ja meidän pieni koko hirvitti häntä. Kaikki meni kuitenkin hyvin ja kotiuduimme kuukauden päästä syntymästä. Siinä se sitten alkoikin vanhemmilla arjen huike, kun taloon muutti kerralla esikoinen, keskimmäinen ja kuopus, mutta kunniamaininnan saavat minulta onnistumisestaan tehtävässään!” (Veera 39 v., kolmonen identtisyys ei tiedossa)

”Äitini jäi kotiin hoitamaan meitä. Hän antoi meille kaikkensa, mitä vain äiti voi antaa. Meillä oli turvallinen ja onnellinen lapsuus: pitkät kesät isän opettajan työn johdosta ja paljon rakkautta ympärillä.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Vastoin käymisiä riitti ja se vaikutti äitiimme. Mutta lapsuuden koin onnellisena.” (Liisa 64 v., identtinen kaksonen)

”Minulla oli kaksoissiskon ja kaksoisveljen lisäksi kaksi vanhempaa sisarta. Lapsuus meni mukavasti leikkiessä suuressa lapsilaumassa. Kesät olivat lämpimiä ja kauniita, niin kuin ne lapselle aina ovat.” (Elina 48 v., epäidenttinen kolmonen)

Kaiken kaikkiaan monikkosisarusten kertomuksista voi päätellä, kuinka vanhempien yksilöllisellä kohtelulla on merkittäviä vaikutuksia identiteetin kehittymiselle. Jo aiemmin edellisessä luvussa esittelemistäni identiteettityypittelyistä tämän vaikutus tulee hyvin esille. Tutkimuksellisesti mielenkiintoista on se, miten kirjoituksissa kerrotaan vanhempien onnistumisesta kasvatustehtävässään ja kuinka lasten menestyminen vasta määritteli siinä lopullisen onnistumisen. Myös vertaaminen toisiin aiheuttaa negatiivisia tunteita.

”Siitä olen kokenut aina epäonnistumista elämässäni, kun en ole saavuttanut hienoa koulutusta. Kiitosta valinnoistani en ole saanut, mikä tuntuu pahalta, kun en riitäkään tällaisena kuin olen. Vasta kolmannenkin lapsen korkeakoulututkinto ikään kuin määritteli äitini onnistumisen kolmosten kasvattajana.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Eikö kaksosilla ole mitään oikeuksia, kun mikään ei äidille riitä, yksi sulka hatusta puuttuu. Tee sitä tai tätä, mutta kun veli on juristi ja isovelji on opettaja ja minä olen vain saatanan hullu, pelkkä tietokoneromu.” (Jaakko 48 v., identtinen kaksonen)

Tutkimushavaintojen mukaan on myös mielenkiintoista se, miten osa vanhemmista olettaa monikkosisarusten viihtyvän niin hyvin keskenään, ettei muita leikkikavereita edes tarvita. Myös luottamus monikkosisarusten selviytymiseen paremmin yhdessä on havaittavissa vanhempien käytöksestä. Tämä havainto tukee teoriassa esitettyjä suhtautumistapoja vanhempien välillä, jolloin differentiaatio- tai kaksosorientoituneisuus näyttelee merkittävää roolia lapsen yksilökokemuksen muodostumisessa.

”Muistan äidin usein tuskailleen meidän kanssa, että hän luuli, ettei kaksosille tarvitsisi etsiä kaveria, kun on aina muutenkin seuraa. Vaan ihan yhtälailla me kaipasimme kavereita kuin yksöset kaipaavat.” (Malla 42 v., identtinen kaksonen)

”Minua reilut 3 vuotta vanhempi siskoni hukkui jokeen naapurin tytön kanssa kun äiti odotti meitä kaksosia. Äitini oli hyvin uskonnollinen ja muistan hänen monesti sanoneen että me kak-

soset olimme rukousvastaus. Me olisimme aina yhdessä emmekä hakisi naapurista kavereita.”
(Liisa 64 v., identtinen kaksonen)

”Muistan kun lähdimme ensimmäistä kertaa kerhoon puolen kilometrin päähän. Äiti ei lähtenyt saattamaan vaan vilkutti pihalta ja käski pitää toista kädestä kiinni. Eipä meitä tarvinnut saattaa, kun mentiin yhdessä. Näin jälkeensä miettii, että onhan se ollut onni, kun toinen on ollut siinä.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

”Ärsytti suunnattomasti kun vanhemmat olivat sitä mieltä, että koska meitä on kaksi, uskalletaan hoitaa asioita ym. tai ettei olla koskaan yksin. Ei se tuntunut yhtään helpommalta siskon kanssa hoitaa asioita, kaveri olisi ollut ihan eri asia.” (Salla 43 v., identtinen kaksonen)

Tutkimushavainnot vahvistavat sitä tietoa, ettei vanhempien osuutta yksilöllisyyden kokemiseen voida kiistää. Kirjoituksista korostuu vanhempien vastuu kasvattajina, jolloin monikkosisarusten kohdalla painottuu yksilöllisen kohtelun tärkeys, joka alkaa jo nimeämisestä. Kirjoituksissa tunnetaan syvää kiitollisuutta vanhemmille, jotka ovat alusta asti huomioineet ja tukeneet yksilöllisesti. Tutkimushavainnot tukevat sitä käsitystä, että vanhempien olisi tärkeää antaa saman ikäisille sisaruksille mahdollisuus pärjätä eri tilanteissa yksin ilman sisaruksen tukea, jolloin käsitys itsestä ja luottamus omiin taitoihin vahvistuu.

”Ehkä itsenäisempi kohtelu lapsuudessa tai murrosiässä ilman siskojen turvaa tai vetoapua toisi enemmän varmuutta ja itsenäisyyttä myös aikuisena tehtäviin päätöksiin, eikä mielipidettä joka paidasta tarvitsisi siskoilta kysyä: ostanko vai jätänkö ostamatta?” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Kaikkia kaksosten vanhempia haluaisin neuvoa erityisesti kahdessa asiassa. Kaksoslapsille ei saisi antaa liian samanlaisia nimiä. Yhden kirjaimen ero tekee nimien erottamisesta vaikeaa. Lapsia ei saisi myöskään pukea samanlaisiin vaatteisiin. Vanhempien tehtävä on viestiä ulospäin, että heillä on kaksi lasta.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Myös näissä tutkimushavainnoissa tulee esille vanhempien suhtautumistapojen erilaisuus: kaksosuutta ihannoiden, kaksosorientoituneesti, jolloin vanhemmat eivät aktiivisesti pyri korostamaan lastensa erilaisuutta ja kohtelemaan erillisenä yksilönä tai yksilöllisyyttä tukien, differentiaatio-orientoituneesti, luomalla kuhunkin lapseen yksilöllisen suhteen ja korostaen eriytyneisyyttä kasvatuskäytännöissään. Tutkimushavainnot eivät kuitenkaan tue teoriaosuudessa todettua väitettä siitä, että suurin osa vanhemmista suhtautuisi differentiaatio-orientoituneesti monikkoihin, vaan tässä tutkimuksessa suhtautumistavat menivät tasan eli puolet vanhemmista suhtautui erilailta. Tämä havainto tukee monikkosisarusten yksilökokemuksen tukemisesta aihetta lisätutkimuksiin.

”Vanhemпамme onneksi eivät pyrkineet vertailemaan menestyksiämme koulussa tai harrastuksissa, vaan kannustivat ja tukivat molempia.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

”Vanhemпамme ovat pienestä pitäen korostaneet sitä, että minä ja kaksossiskoni olemme eri ihmisiä. Meitä ei ole koskaan puettu samalla tavalla. Siitä olen äidille ja isälle erittäin kiitollinen.” (Lotta 21 v., epäidenttinen kaksonen)

”Sodanjälkeinen niukka elämä näkyi kaikkialla mutta äitini halusi satsata vaatteisiimme. Niinpä meillä oli hienot leningit. Teetettiin ompelijalla ja aina oltiin puettu täsmälleen samanlaisiin vaatteisiin kenkiä ja lapasia myöten.” (Liisa 64 v., identtinen kaksonen)

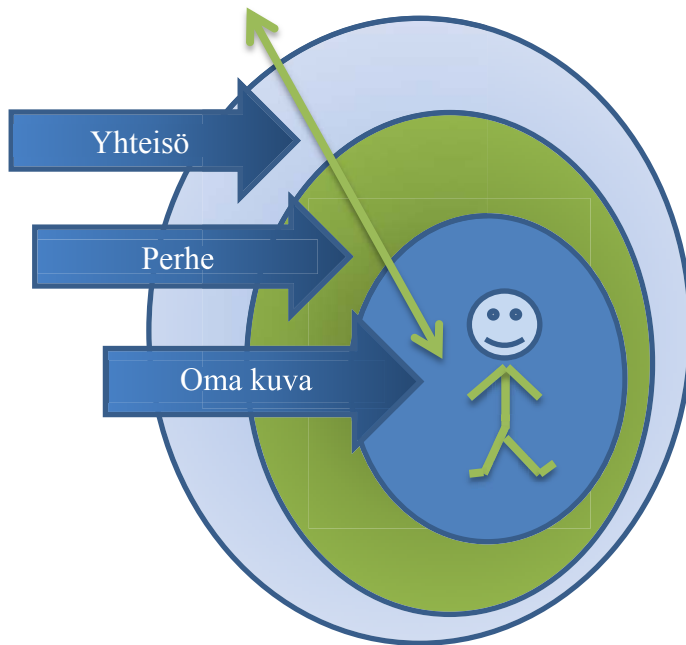
”Meidät puettiin samanlaisiin vaatteisiin, ehkä väri erosi joskus. Kun oltiin tarpeeksi vanhoja ja osattiin vastustaa samanlaista vaatetusta, tuli ongelma vaatteiden ostossa siitä, että meidän maku oli samanlainen ja ihastuttiin aina samoihin vaatteisiin ja siitä tuli sitten kamala riita kumpi sai kun samaa emme halunneet. Lopulta vanhemmilta meni hermot ja tuumasivat ostavansa jatkossa samanlaiset vaatteet kun oli niin vaikeaa.” (Salla 43 v., identtinen kaksonen)

”Kun olimme pieniä, äiti tykkäsi pukea meidät samanlaisiin vaatteisiin, niissä oli aina jotain ihan pientä eroa kuvassa tai sitten sama paita eri värisenä. Hiukset oli leikattu samalla tavalla ... Minusta meitä pidettiin lapsuudessa enemmänkin yksikkönä kuin yksilöinä.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

”Kokemukseni mukaan menimme aika lailla samana pakettina vanhemmillemme. En tiennyt mistään muusta, joten olemisemme oli minulle ihan normaalia.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Tutkimuksellisesti mielenkiintoisen tekee näistä edellä esitetyistä havainnoista sen, tiedostavatko vanhemmat yksilönä kohtelemisen tärkeyden ja ovatko he tietoisia siitä, minkälaisia vaikutuksia erilaisilla suhtautumistavoilla voi yksilökehitykseen olla. Samoin ymmärretäänkö yhteisöissä näiden suhtautumistapojen vaikutukset ihmisen identiteetille. Teoriaosuudessa esittelemäni Bronfenbrennerin (1979) sosiaalistumisteoria avaa mielenkiintoisen näkökulman monikkosisarusten omakuvan muodostumiselle, jos yksilöllisyyteen ei tueta tai yhteisöstä tullut viesti samankaltaisuudesta toistuu usein.

”Kolmosia kohdellaan ulkopuolisten taholta negatiivisessa mielessä erikoisuuksina. Koen itseni edelleen erilaiseksi enkä pysty olemaan ylpeä kolmosuudestani, sillä yläkoulun alun kiusaaminen kolmosuuden takia tuli herkässä vaiheessa. Samoin entisen poikaystäväni mielipiteet kolmosuudestani. Jos kiusaamista ei olisi ollut, ajattelisin kolmosuudesta todennäköisesti myönteisemmin ja olisin erilaisessa elämäntilanteessa kuin nyt.” (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

Kuvio 3. Suhtautumistavat omakuvaan mikrotasolla Bronfenbrenneria (1979) mukailen.

Kuviossa 3 oleva vihreä nuoli kaikkien kehien läpi kuvaa vuorovaikutteisuutta molempiin suuntiin ja yhteisön, perheen ja yksilön vaikutusta yksin ja yhdessä omakuvan muodostumiselle. Tutkimushavainnoista käy ilmi yhteisön melko ajattelematon ja osin välinpitämätön suhtautuminen monikkosisarukseen ja monikkosisarukset saavat osakseen myös stereotyyppistä kohtelua, mikä ei tunnu aina mukavalta.

”Tavatessani ensimmäistä kertaa siskoni poikaystävän hän totesi: ai sä oot se alien, sut mä oon jo nähny siskos muodossa. Mistä täältä saa kaljaa? Tunsin itseni erittäin nöyryytetyksi ja vihaiseksi, kun hän ei viitsinyt edes vaivautua esittelemään itseään ja tutustumaan tyttöystävänsä siskoon.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Ai, ettekö te saakaan aina samoja numeroita kokeista tai jatka toisen aloittamaa lausetta niin kuin Tupu, Hupu ja Lupu? kysyi rinnakkaisluokan oppilas hämmästyneenä.” (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

”Ollessani kassajonossa yhtä aikaa siskoni kanssa olen lukuisia kertoja saanut kuulla kassatyöntekijältä: nää ostokset voi varmaan laittaa tohon samalle puolelle, kun näytätte olevan kaksoisia. Tällöin kiehun raivosta.” (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

”Monesti ihmiset ovat todenneet minulle kuultuani minun olevan kolmonen, että voi, teillä on varmaan helppoa pitää yhteyttä toisiinne, kun luette toistenne ajatukset.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

5.3 Instituutiot identiteetin muovaajina

Tutkimushavaintojen mukaan koululla instituutiona on suuri merkitys yksilön elämässä ja oppivelvollisuuden myötä koulussa vietetään paljon aikaa, joten tutkimushavainnot tukevat sitä käsitystä, ettei ole aivan yhdentekevää, miten oheiskasvattajien toiminta suhteessa kasvatajaan muodostuu, ilmentyy ja toteutuu. Opettajien roolia ja merkitystä oli omaelämäkertakirjoituksissa siksi luonnollisesti käsitelty paljon ja varsin monipuolisesti, mutta osin negatiiviseenkin sävyyn. Uudessa Opetussuunnitelmassa korostetaan yksilöllisyyttä ja tulla kohdeluksi yksilönä, joten haasteita ainakin tutkimushavaintojen mukaan riittää. Tutkimushavainnoissa kertojat kritisoivat opettajien suhtautumista monikkosisaruksiin ja pitivät heidän tapansa toimia ajattelemattomana, välinpitämättömänä ja osin jopa epäammattimaisena. Opettajat eivät usein huomioineet heidän kokemuksensa mukaan tarpeeksi yksilöllisesti ja suurin osa kirjoittajista kokikin tulleen kohdelluksi yhtenä pakettina, mikä aiheutti hyvin negatiivisia tunteita. Arvioinnit, todistusarvosanat ja tuntiosaaminen olivat kirjoituksissa saaneet eniten tilaa. Yleisesti lopputulosta kuvattiin kokonaisuutena kahden tai kolmen suorituksesta, jolloin yksilöllisyyttä ei arvioinneissa ollut otettu tunnistamisvaikeuksien vuoksi huomioon.

”Koulunumerot ja tuntiaktiivisuus olivat todistuksessani keskiarvo kolmen sisaruksen suorituksista. Niin turhauttavaa ja epäoikeudenmukaista.” (Maria 41 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Minna on ollu vähän parempi koulussa, mutta oli automaattista että todistuksessa oli aina samat numerot ja arvostelut. Yläasteella oli enemmän eroja mutta koin pääseväni vähän ’peesillä’ parempiin arvosanoihin.” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”Opettajat eivät oppineet tunnistamaan meitä ja selviä numeroeroja ei eroistamme huolimatta todistuksessa näkynyt, sillä tuntiosaaminen meni aina meidän kolmen kesken tasan eikä yksilöllisesti erottuen.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Liikunnan opettaja ei tunnistanut meitä koko yläasteen aikana, kutsui meitä pelkästään sukunimellä ja antoi aina samat numerot.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

”Olen monesti miettinyt esim. koulutodistusten arviointeja. Jos toisilla oppilailla tuntiaktiivisuus on ollut osa arviointia, niin meidän kohdalla se on kyllä mennyt ihan arvonnalla.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Lukiossakin opettajilla oli välillä tunnistamisvaikeuksia, mikä näkyi arvioinnissa. Minua harmittaa vieläkin historiasta saamani arvosana, joka oli sama kuin siskoilla, vaikka olin huomattavasti parempi kuin he.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

tavasti aktiivisempi ja kiinnostuneempi historiasta kuin he.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

Tutkimushavainnoista käy myös ilmi, kuinka ammattihenkilöt sortuvat niputtamiseen ja asettavat joissakin tapauksissa monikkosisarukset eriarvoiseen asemaan muihin oppilaisiin nähden ja näin jo vaikeuttavat lähtökohtaisesti yksilön kykyä tiedon konstruointiin ja oppimishalukkuuteen ja motivaatioon.

”Yhteinen harrastuksemme oli pianon soitto. Kaikilla oli aina vuorollaan kaksikymmentä minuuttia aikaa soittaa harjoituskappale ja saada opettajalta yksilöllistä opetusta. Opettaja ei tahtonut pysyä aikataulussa ja jostain syystä me olimme aina viimeisten joukossa, joten yhden meidän päästyämme aina soittamaan opettaja lopetti usein tunnin sen jälkeen todeten, että teidän voitte kysyä sitten siskolta neuvoa, joten käytännössä vain yksi sai meistä opetusta.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Kolmannen luokan aloitin pienessä kyläkoulussa. Opettajani niputtivat pakettiin. Kävimme kyseistä koulua puoli vuotta ja tuona aikana osassa kouluaineissa meillä oli yhteinen kirja, josta opiskelimme vuorotellen. Muistan, kuinka läksyjen luku meni monesti leikiksi.” (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

”Se oli ilkeää, että meille annettiin yhteinen kotitalouden kirja ... Todella alistava ja kaksosuutta hyväksikäyttävä teko, joka osoittaa sen, että meitä ei ajateltu yksilöinä.” (Pihla 21 v., identtisyys ei tiedossa)

”Kolmannella luokalla meillä oli yhteinen matematiikan ja englannin kirja, koska koulunvaihdon myötä uudessa koulussa ei oltu ehditty varautua tuloomme ja kirjahankinnat lukuvuodelle oli jo tehty. Mitenköhän olisi käynyt yksösten kohdalla? Siitä lähtien olen aina inhonnut matematiikkaa ja englantia ja se näkyikin todistuksessani.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”... saimme molemmat stipendit hyvästä koulumenestyksestä ja kuulin, kun opettajamme sanoi yhdelle vanhemmista, että ei toiselle voinut jättää antamatta, kun toinenkin kerta sai. Harmitti kuulla, koska siskollani oli 0,1 parempi keskiarvo kuin minulla.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

Tutkimuksellisesti on mielenkiintoista se, kuinka tutkimushavainnoista esille tulee opettajan halu oppia tuntemaan oppilaansa yksilöllisesti. Ehkä kyse ei olekaan aina tunnistamisvaikeuksista vaan opettajan tahtotilasta oppia tuntemaan oppilaansa yksilöllisesti.

”Tuntui kuin olisimme yksi ja sama henkilö kaikille muille paitsi yläkoulun liikunnanopettajalle. Hän lupasi oppia erottamaan meidät ja lupaus piti.” (Veera 39 v., kolmonen identtisyys ei tiedossa)

”Lukiossa minua opetti osin samat opettajat kuin yläkoulussa. Aikaa opettajillani oli kyllä opetella tunnistamaan minut nimeltä, vaan ei tahtoa.” (Maria 41 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Muistan erään kuudennen luokan opettajan, joka tunsikin meidät ja osasi sanoa oppilaistaan jokaisesta osuvan luonteenpiirteen. Minua hän kutsui sopeutuvaksi. Muistan ihmetelleeni, miten hän oli huomannut sen.” (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Mieleen jäänyt poikkeus oli yläkoulun ruotsinopettaja, jolla ei ollut mitään vaikeuksia erottaa minua ja siskojani. Hän olikin pidetty opettaja, jolle oppilaantuntemus tuntui olevan kunniasia.” (Maria 42 v., epäidenttinen kolmonen)

Tutkimushavaintojen mukaan opettajien tavasta toimia tulee esille myös ajattelemattomuus, mutta yhtä lailla opettajatkin voivat olla hämmentyneitä monikkosisaruuteen liittyvistä samankaltaisista piirteistä, joten suhtautumistavat koetaan negatiivisina.

”Samanolaiset nimet aiheuttivat sekaannusta, enkä usko opettajien oikeasti olleen selvillä meistä yksilöinä. Ehkä opettajat olivat myös itse hämmentyneitä samannäköisyydestämme ja keskinäisestä yhteydestämme. Muistelen joitakin tilanteita, joissa opettaja on tuskastunut jompaankumpaan mutta osoittanut sen kummallekin.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

”Mielestäni pitäisi olla jokaisen opettajan velvollisuus ja itsestään selvyys tunkea opettamansa oppilaat edes nimeltä.” (Maria 42 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

”Lukion toimintakertomuksessa on kaikkien luokkien luokkakuvat ja niiden alla oppilaiden ja opettajien nimet. Jostain syystä meidän luokkakuvamme kohdalla meistä mainitaan vain sukunimet. Ilmeisesti kukaan ei ollut tunnistanut kuvasta, kumpi on kumpi. Tosin kukaan ei kysynyt sitä meiltäkään ...” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoiset)

”Oli todella nöyryyttävää, kun tietty opettaja ei jaksanut opetella ulkonäköerojemme perusteella kumpi on kumpi, vaan ilman edes yrittämistä kutsui molempia nimellä, jossa oli meidän molempien nimet peräkkäin ns. yhdistelmänimenä. Tuo tapa jäi myös toisen opettajan käyttöön sekä osalle oppilaista, mikä oli todella sairasta” (Pihla 21 v., kaksonen, identtisyys ei tiedossa)

”Päiväkodissa monikot olivat tavallisempi asia, sillä suunnilleen saman ikäisissä oli myös toiset kaksoiset ja yhdet kolmoset. Silti monet kutsuivat meitä molempia tuplanimellä, jossa oli ensimmäisenä jommankumman nimi ja perässä toisen.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

"Opettaja käytti usein meistä nimitystä 'kolmoset', jota inhosimme. Se oli hämmentävää ja nöyryyttävää." (Veera 39 v., kolmonen, identtisyys ei tiedossa)

Tutkimushavainnoista voi mielenkiintoisesti nostaa esille myös sen, kuinka kaksosuuden kohtaaminen aiheuttaa hämmennystä ja tieto kaksosuudesta johtaakin siihen, että erottaminen vaikeutuu tai tunnistamisessa tapahtuu taantumisen ja toisaalta monikkosisaruksen itse pyrkiessä helpottamaan erottautumistaan, sillä ei olekaan toivottavaa vaikutusta. Osassa kirjoituksissa nousi esille myös opettajan vastuu ja velvollisuus oppia tuntemaan oppilaansa yksilöllisesti. Vain harva opettaja kirjoitusten mukaan oli tähän kyennyt.

"Olemme selvästi erinäköisiä. Erottamisen hankaluus onkin aina vaikuttanut johtuvan siitä, että ihmiset tietävät meidän olevan kaksosia: koulussakin opettajilla oli usein aluksi vaikeuksia muistaa, kumpi on kumpi, vaikka muiden oppilaiden kohdalla samaa haastetta ei ollut." (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

"Emme ole identtisiä kaksosia, ja ulkonäöllisesti monet eivät meitä kaksosiksi uskoisikaan. Lukioajoilta mieleeni on painunut erityisen syvälle eräs muisto: Olimme siskoni kanssa eri liikuntakursseilla, joita kuitenkin veti sama opettaja. Olemme olleet aina todella taitavia liikunnassa, ja niinpä opettaja oppi tuntemaan meidät molemmat etunimeltä todella hyvin. Kun tuli kurssin päättöarvosanojen aika, opettajalle valkeni sukulaisuussuhteemme: Kappas, näillä onkin sama sukunimi! Kaksosia! Välittömästi tämän oivalluksen jälkeen opettaja alkoi sekoittaa minut ja siskoni keskenään, vaikka ennen oli nimet hyvin muistanut. Kumpi on kumpi? Hämmentävää. Ärsyttävää." (Lotta 21 v., epäidenttinen kaksonen)

"Leikkasin myös hiukseni lyhyeksi, mikä ei kuitenkaan vaikuttanut esimerkiksi siihen, että opettajat olisivat tunnistaneet meidät paremmin. Pidin erityisen paljon eräästä opettajasta, jolla oli se huono puoli, että kun tunnilla viittasimme, hän katsoi istumajärjestyksestä muka vaivihkaa, kumman nimen sanoo. Tämä ärsytti suunnattomasti, enkä voinut käsittää, miten hän ei kykene erottamaan meitä. Myöhemmin sama opettaja oli sanonut kavereideni tunnilla, että 'kaksoset eivät kykene eriytymään toisistaan' ... Loukkaannuin tästä niin pahoin, että päätin lopettaa hänestä pitämisen. Kaiken sen yrittämisen jälkeen opettaja opettaa tällaista faktaa kaksosten yksilöllisyydestä." (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

"Värjäsin siskojeni kanssa yläkouluikäisinä hiuksemme. Yhdellä oli vaaleat pitkät hiukset, toisella keskipitkät punertavan ruskeat hiukset ja kolmannella lyhyet tummat hiukset. Tein kaikkeni siskojeni kanssa, mutta ilman vaikutusta opettajiin. Sama mankuminen jatkui: 'Voi, kun en erota teitä!' Kyse ei ollut enää siitä, että olisimme olleet saman näköisiä, vaan opettajien tahtotilasta ja viitseliäisyydestä tunnistaa oppilaansa ulkonäöltä." (Maria 41 v., epäidenttinen kolmonen)

”Yläasteella muutuimme kovastikin ja pyrittiin olemaan yksilöitä. Sisko värjäsi hiukset milloin punaiseksi, milloin mustaksi ja sovittiin, että minä pidän hiukset blondina. Kyllä meitä silti pidettiin yhtenä ja samana ja silloin se harmitti.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

Jo tutkimuksen johdannossa esille tullutta yksilöllisyyden tukemisessa yhtenä keinona käytetään monikkosisarusten kohdalla luokkasijoittelua tai menemistä kokonaan eri luokille. Kirjoitelmista tästä tuli esille monenlaisia kokemuksia. Osa kirjoittajista koki samalla luokalla olon haastavana. Kokemusten ollessa koulupäivistä samat ja kavereiden ollessa yhteisiä, mitään yksilökokemusta ei päässyt muodostumaan. Yleisesti ottaen eri luokalle tai jopa eri kouluun menoa pidettiin positiivisena asiana, jolloin erilaiset kokemukset ja kaveripiiri toivat kaivattua itsenäisyyttä ja yksilöllisyyttä, ja kokemuksien erilaisuutta oli mukava myös jakaa monikkosisaruksen kanssa koulupäivän jälkeen.

”Meidät laitettiin samalle luokalle ala-asteella, olisi ollut myös vaihtoehto laittaa eri luokille. Ala-aste kuluikin tapellessa, eihän meillä ollut mitään juteltavaa päivän tapahtumista yms. kun oltiin koko ajan samassa paikassa ja asiat tapahtui molemmille. Yläasteella pyydettiin päästä eri luokille ja se oli todellakin hyvä ratkaisu. Saatiin vihdoin omat kaverit ja pidettiinkin jopa mustasukkaisesti kiinni ettei kaverit voineet olla molempien kavereita. Nyt oli iltaisinakin jutelta-vaakin kun molemmilla oli omat erilliset kokemukset.” (Salla 43 v., identtinen kaksonen)

”Siinä se oli, kun herättiin, söi aamupalan vieressä, kulki kouluun vieressä, vietti välitunnit yhdessä, koulusta kotiin yhdessä ja ilta samaa rataa. Ei ollut mitään omaa. Kokemukset, tapahtumat, kaverit, kaikki yhteistä. Tapeltiin tosi paljon. Näin jälkikäteen osaan sanoa, että eri luokat ja yksilöllinen aika olisivat varmasti helpottaneet tosi paljon. Yläasteella toiveemme kuultiin ja saimme omat luokat, omat kaverit ja omat kokemukset. Meistä tuli kavereita.” (Malla 42 v., identtinen kaksonen)

”Me ajauduimme kuitenkin eri lukioihin, joissa tuli omia kavereita ja erilaisia kokemuksia kuin siskolla, joita oli ihanaa käydä siskon kanssa läpi lukiopäivien jälkeen. Tosin, emme päättäneet mennä eri lukioihin tarkoituksella – hän vain sattui haluamaan taidelukioon ja minä toiseen.” (Pihla 21 v., identtisyys ei tiedossa)

”Yläasteen jälkeen sisko päätti lähteä viereiselle paikkakunnalle lukioon ja minä päätin, etten halua samaan kouluun enää ja hain ammattikouluun. Uusissa kouluissa saimmekin ihan omia kavereita, joita toinen ei ollut koskaan edes nähnyt ja elimme periaatteessa ihan erilaista arkea. Se oli aika hassua.” (Miina 27 v., identtinen kaksonen)

Yhdessä tapauksessa eri luokalla olosta huolimatta kaveripiiri pysyi samana, joten kaveripiirin eriytymisessä on eroja. Tutkimushavainnoista on kuitenkin hyvin havaittavissa myös se, kuinka tämä ratkaisu ei sovi kaikille, ja sijoittamiset eri luokille on aina perusteltava ja arvioi-

tava tapauskohtaisesti ja jos kokemuksia erillään olostakaan ei ole, voi muutos olla hyvin stressaava ja tuottaa myös ihan käytännön harmia.

”Murrosikä lähestyessä olisi hyvä laittaa sisarukset eri luokkiin kouluissa jne. Näin minulle kävi ja se oli kriisi. Koska kaksoistaminen oli jo aika pitkällä. Kyky solmia ystävyys- ja kaverisuhteita minulla väheni, koska olin hyvin riippuvainen veljen seurasta. Ja ehkä päin vastoin.” (Teppo 65 v., identtinen kaksonen)

”Kauppiakseen mentäessä ekan kerran tuli vastaan, että meitä ei otettukaan itsestään selvästi yhtenä pakettina’ kun meidät oli laitettu eri luokille. Mulle puhkesi paha paniikkihäiriö. Mutta nostin siitä niin kovan metelin, että päästiin samalle luokalle.” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”Inhosimme sitä, että peruskoulussa eräs opettaja koki ilmeisesti tehtäväkseen ja oikeudekseen erottaa välillä minua ja siskoani. Meidät jaettiin eri ryhmiin. Vaikka luokka oli sama, toinen ryhmä oli oppitunneilla aamupainotteisesti ja toinen iltapainotteisesti. Ymmärrän tilanteen, jos olisimme olleet esim. tunneilla koko ajan keskenämme höpöttelemässä, mutta näin ei ollut. Opettaja luuli, että on parempi antaa meidän itsenäistyä, mutta todellisuudessa se vaikeutti kaikkea. Esim. kouluun ei päästy enää samalla kyydillä vaan isän täytyi monta kertaa kusia meitä. Koen että kaksoiset osaavat kyllä itse itsenäistyä ilman kenenkään apua.” (Pihla 21 v., identtisyys ei tiedossa)

Myös koulun käyminen samalla luokalla ei tutkimushavaintojen mukaan ollut pelkästään negatiivista vaan koulutaipaleen jakaminen yhdessä monikkosisaruksen kanssa koettiin monin tavoin positiivisena ja turvallisena. Toisesta oli myös hyötyä läksyjä tehdessä ja kokeisiin lukiessa. Samalla luokalla oleminen oli myös luonnollinen valinta, jonka ei koettu haittaavan omaa yksilöllisyyttä.

”Perheessämme on aina korostettu yksilöllisyyttä. Erittäin tärkeänä olen kuitenkin kokenut sen, että kuljimme päiväkotia- ja kouluajan samaa polkua pitkin. Tuntui turvalliselta, kun arjessa oli mukana koko ajan joku tuttu henkilö, paras ystäväni.” (Lotta 21 v., epäidenttinen kaksonen)

”Olemme olleet samalla luokalla koko peruskoulun. Parasta ja ehkä hyödyllisintä olikin se, että läksyjä tai kokeita ei ikinä voinut unohtaa, sillä joku meistä muisti ne varmasti. Autoimmekin aina toisiamme läksyjen teossa ja kokeisiin luvussa.” (Noora 36 v., epäidenttinen kolmonen)

”Ihan jo käytännön syistä olemme aina olleet hyvin lähellä toisiamme: samasta päiväkotiryhmästä samalle luokalle läpi ala- ja yläkoulun ja vielä lopuksi samaan lukioon. Se, että kaikissa isoissa siirtymissä lapsuudessa ja teini-iässä oli sisko mukana, toi valtavasti turvaa muutostilanteissa.” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

”Ei oltaisi missään nimessä näin läheisiä ilman samalla luokalla olemista ja monet muistot olisi jäänyt tulematta, joille vieläkin nauretaan.” (Pihla 21 v., kaksonen, identtisyys ei tiedossa)

Tutkimushavainnoista on myös syytä nostaa esille se, etteivät kaikki monikkosisarukset kokeneet opettajien yksilöllisyyden huomiotta jättämistä loukkaavana ja erottautumisvaikeuksille löytyi myös ymmärrystä. Samoin, jos kotona ei yksilönä kohtelua ollut tapahtunut, ei sitä osannut odottaa koulunkaan taholta. Vaikeudet ymmärtää opettajien toimia ja negatiiviset tuntemukset opettajia kohtaan korostuvatkin enemmän juuri niillä monikkosisaruuksilla, joita on kohdeltu jo kotona yksilöllisesti. Ristiriitoja kodin ja koulun suhtautumistapojen erilaisuudesta syntyy, kun kasvatuslähtöisyys kotona on eri. Tällöin odotetaan koululta kykyä huomioida yksilöllisyys ja persoonallisuus myös monikkosisarusten kohdalla.

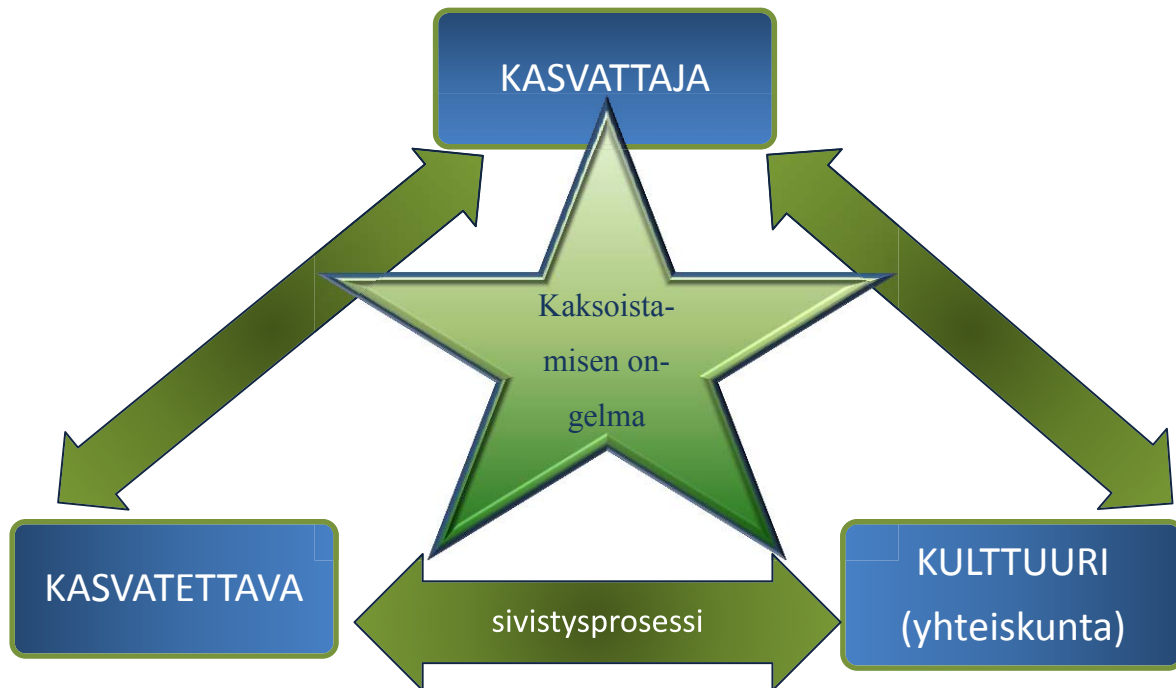
”Meillä ei ole koskaan ollut mitään syrjimisongelmia päiväkodissa tai koulussa. Alakoulussa oltiin enemmänkin opettajien suosikkeja ja useat halusivat olla meidän kavereita.” (Jenna 25 v., identtinen kaksonen)

”Yliopistossa on suhtauduttu kaksosuuteen yleisesti ottaen myönteisesti.” (Janne ja Jonne 40 v., identtiset kaksoset)

”Koulussakin opettajilla oli usein vaikeuksia muistaa, kumpi on kumpi ... En muista, että olimme tästä suuremmin kärsineet ...” (Kaisa 25 v., epäidenttinen kaksonen)

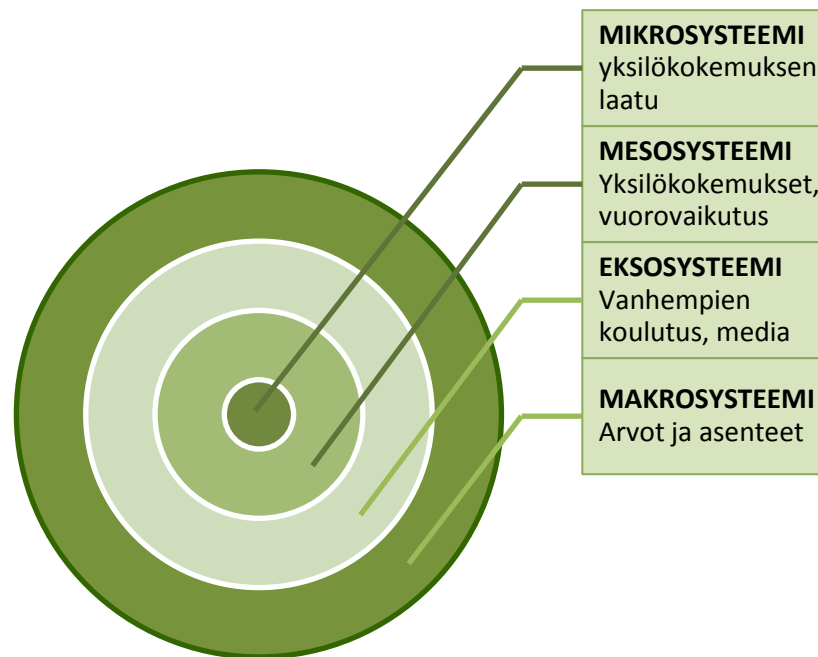
”Kokemukseni mukaan menimme aika lailla samana pakettina vanhemmillemme. En tiennyt mistään muusta, joten olemisemme oli minulle ihan normaalia. Alakoulu-aikaan minulla ei ollut tarvetta eriytyä siskosta, olin varmaan ihan tyytyväinen olemiseeni ja siihen, ettei meitä erotettu ja että moni sotki meidät.” (Venla 41 v., identtinen kaksonen)

Opettajilla on siis tutkimushavaintojen mukaan merkittävä rooli oheiskasvattajina monikkosisaruksen identiteetin rakentumisessa. Eniten tutkimushavainnoista havahduttaa kaksoistamisen ongelma eli tässä tapauksessa yhteisö ja yhteiskunta luovat käsityksiä ja malleja siitä, miten monikkosisaruuden pitäisi todentua yksilön kokemusmaailmassa. Tutkimushavaintojen mukaan yhteiskunta ikään kuin painostaa kaksostumaan ja etsimään ennen kaikkea yhteneväisyyksiä kuin eroja ja yksilöllisyyttä. Tutkimuksellisesti onkin mielenkiintoista kysyä, kuinka tietoisia opettajat ovat omasta vastuustaan yhteisen ja yksilöidentiteetin rakentumisesta? Tätä kysymystä vasten loin alun perin Siljanderin (2002, s. 77) mallista mukaillen kuvion (ks. Kuvio 4), joka havainnollistaa tätä prosessia ja sitä, mikä vastuu siinä mahdollisesti jää huomioimatta.

Kuvio 4. Kaksoistamisen ongelma Siljanderin (2002, s. 77) esittämää pedagogista suhdetta mukaillen.

Kaksoistamisen näkökulmasta monikkosisaruus on tutkimushavaintojen mukaan hyvin mielenkiintoinen. Yhteiskunnan, yhteisön ja perheen suhtautumistavoilla on tutkimushavainnoista pääteltävissä merkittävää vaikutusta yksilön identiteetin muodostumiselle ja sosiaalistumiselle yksin ja yhdessä. Ja kuten edellä olevista informanttien kirjoituksista voi päätellä, mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeistä heijastuvilla viesteillä, suhtautumistavoilla ja asenteilla voi olla merkittäviä seuraamuksia monikkosisaruksen elämänvalintoihin ja kykyyn luoda ja tavoitella toiveiden mukaista elämäntilannetta tai ihan tavallisessa arkipäiväisessä elämässä rajoittaa liikkumisen vapautta häiritsevän huomion, uteliaiden kysymysten, negatiivisten kokemusten tai ujouden vuoksi. Havainnollistan tätä prosessia tarkemmin seuraavalla kuviolla (ks. Kuvio 5) Bronfenbrennerin sosiaalistumisteoriaa apuna käyttäen.

Kuvio 5. Monikkosisaruksen yksilökokemuksen muodostuminen Bronfenbrenneria (1979) mukaillen.

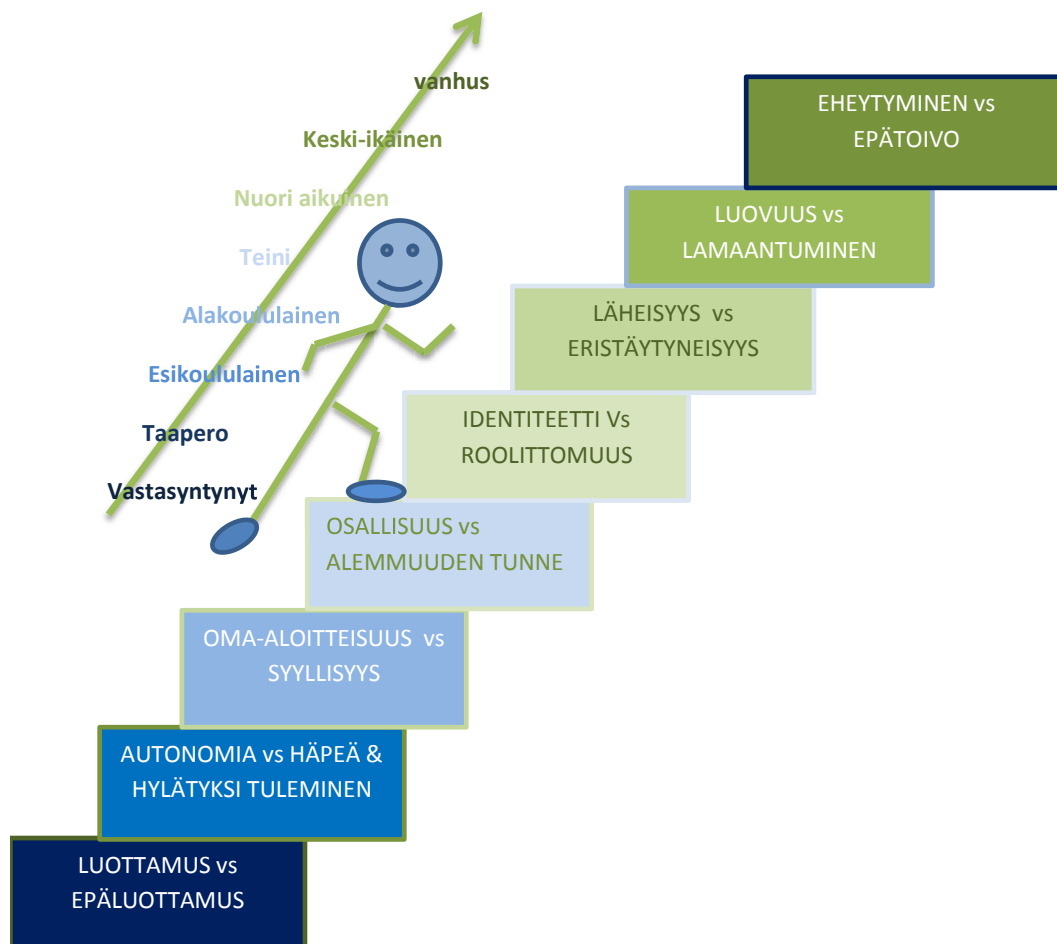
Mikrosysteemissä juuri yksilökokemuksen laadulla voi tutkimushavaintojen mukaan olla merkittävä vaikutus oman identiteetin kehittymiselle. Mikrosysteemissä mahdolliset epäkohdat tai monikkona kohtelemisen kokemukset mahdollistavat kaksostamisen ongelman. Mesosysteemissä yksilökokemusten tärkeys korostuu ja ne vaikuttavat vuorovaikutuksellisiin taitoihin omana, itsellisenä persoonana, kun yksilöllisyyteen on kannustettu jo pienestä pitäen ja yhteisön mahdolliset negatiivisina koetut suhtautumistavat eivät ole horjuttaneet itsetuntoa. Eksosysteemissä yksilökokemuksen muodostumiseen vaikuttavat vanhempien koulutus ja tietoisuus yksilöllisyyden korostamisen tärkeydestä ja myös medialla on oma vaikutuksensa ylläpitää suhtautumistapoja ja mielikuvia monikkosisaruudesta, mikä nostettiin kriittisesti esille myös osassa kirjoituksista. Makrosysteemissä ratkaisevaa ovat yhteiskunnan arvot ja asenteet, jotka heijastavat suhtautumista monikkosisaruuteen kulttuurisesti ja paikallisesti ja historiallisesta kontekstista käsin. Palaan tähän teemaan vielä pohdinnassa, mutta ennen pohdintaa käyn seuraavaksi läpi vielä tutkimustulokset.

6 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelen lyhyesti tutkimustulokset ja vastaan tutkimuskysymyksiin. Käsittelen myös tulosten vastaavuutta teoriaan. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen, *miten monikkosisaruksen kokevat oman yksilöllisyytensä elämän eri vaiheissa*, tutkimustulosten perusteella voi päätellä, että kokemus yksilöllisyydestä vaihteli elämän eri vaiheissa ja myös sen mukaan, miten kotona yksilöllisyys oli huomioitu. Kertomuksista kävi ilmi, että monikkosisaruus on tärkeä osa yksilön identiteettiä ja käsitys omasta yksilöllisyydestä ja identiteetikuvasta vaihteli sen mukaan, miten monikkosisaruussuhde koettiin. Pääsääntöisesti kirjoittajat kuitenkin pitivät itseään erillisenä yksilönä. Yksilöllisyyden kehitys on monivaiheinen prosessi, josta kokonaisuus kehittyy oman identiteetin selkiytymisen myötä murrosiän jälkeen. Käsitys omasta yksilöllisyydestä kuvattiin ennen kouluikää vielä hahmottumattomaksi ja tarvetta eriytyä monikkosisaruksesta ei vielä ollut. Elämä ja oleminen kuvattiin normaalina ja erottautumisen ja tunnistamisen ongelmiin ei vielä osattu kiinnittää huomiota. Varhaislapsuuden muistikuvia leimaa oleminen toinen kahdesta tai yksi jostakin tai yksi ja sama asia. Tutkimustuloksista lapsuudessa pääsääntöisesti korostuivat onnellisuus ja turvallisuus. Samanlaisiin vaateisiin suhtauduttiin luonnollisesti, sillä tarvetta ja kykyä oman persoonallisuutensa esilletuontiin ei ollut vielä syntynyt. Vaikka osa vanhemmista halusikin viestiä lastensa erilaisella pukeutumisella yksilöllisyyttä jo alusta asti, ei sillä vielä ollut näkyvää vaikutusta. Enemmänkin pukeutumisen haluttiin olla juuri samanlainen kuin sisaruksella.

Institutionalisoitumisen ja sosiaalisten kontaktien lisääntymisen myötä muuhun yhteisöön myös yksilöitymisen tarve heräsi. Tutkimustuloksista on selvästi näkyvissä muutos suhtautumisessa ja asennoitumisessa omaan monikkosisaruuteen. Tietoisuus omasta erilaisuudestaan alkaa hahmottua. Ulkopuolelta tullut viesti samankaltaisuudesta ja uudenlainen palaute samannäköisyyttä koskevasta erityisyydestään johti oman yksilöllisyyden tarkasteluun ja erojen etsimiseen suhteessa monikkosisarukseensa. Tutkimustulokset tukevat myös Eriksonin (1982) teoriassa esitettyä psykologisen kehityksen vaihetta, jossa kouluikäinen lapsi alkaa saada palautetta itsestään yksilönä ja osana yhteisöä toimiessaan oppilasryhmässä. Yläkouluikäisenä eriytyminen ja toisesta erottumisen tarve on tutkimushavaintojen mukaan vahvimmillaan ja yksilöllisiä eroja pyritään luomaan aktiivisesti fyysisesti muun muassa hiustenvärjäämisellä ja pukeutumisella. Myös oma kaveripiiri ja eri luokilla olo ja eri harrastukset tuovat kaivattua yksilöllisyyttä. Opiskelu-elämän alkamisen ja suurimmalla osalla eri ammatinvalintojen myötä myös lopullinen eriytyminen monikkosisaruksesta alkaa. Vaikka tilanne koetaankin luonnolli-

sena, liittyy siihen paljon sopeutumista ja erilaisia tunteita. Fyysinen välimatka, eri ympäristö ja kaveripiiri pakottavat itsenäistymään. Vaikka kipuiluja tutkimushavaintojen mukaan elämän erkaantumisen myötä monikkosisaruksestaan onkin havaittavissa, itsenäistymisen myötä on lopulta helpottavaa löytää ja toteuttaa omaa yksilöllisyyttä. Itsenäistymisen myötä tästä autonomiasta halutaan myös pitää kiinni ja sitä horjuttavat tekijät tiedostetaan. Oma identiteetti koetaan tärkeänä ja tutkimushavainnoista tuli yllättävästi esille se, kuinka hauras identiteettikuva voi olla ja sen pelätään rikkoutuvan, jos monikkosisarukset asuvat samassa kaupungissa. Tämä tutkimustulos näyttäisi tukevan myös tutkijoiden aiempaa käsitystä monikkosisarusten yksilöllisyyden kehityksestä elämän eri vaiheissa. Tutkimustuloksista tulee esille kuitenkin se, kuinka yksilöksi kasvaminen yhtenä monikkosisaruksena on Eriksonin teorian myöhempiä kehityshaasteita vasten tarkasteltuna paljon monivaiheisempi prosessi, mitä tämä teoria huomioi. Havainnollistan tätä vielä seuraavaksi kuviolla (ks. Kuvio 6).

Kuvio 6. Eriksonin (1982) teoria kuvana.

Eriksonin teorian eri vaiheet eivät huomioi monikkosisaruudessa ratkaistavaa ongelmaa omaan monikkosisarukseen, eri identiteettituntemuksiin ja -käsityksiin. Samoin teoria olettaa

liian suoraviivaisesti identiteetin kehityksen etenevän ikään kuin portaalta portaalle, vaikka yksilökehityksessä voi olla huomattavia eroja ja kaikki vaiheet eivät välttämättä toteudu tai identiteettityyppejä voikin olla erilaisia tai monta, kuten monikkosisarusten kohdalla. Kuvassa on nähtävillä selkeästi Eriksonin käsitys siitä minkälaisia kehityshaasteita ihmiset kohtaavat eri elämän vaiheissa. Teoria kuitenkin samankaltaistaa yksilöitä. Alkuun teoria näyttää pitävän paikkansa, mutta mitä ylemmäs portaita mennään, sitä enemmän ihmisen yksilöllisyys alkaa korostua oikeassa elämässä, jota Erikson ei ole huomioinut riittävän hyvin.

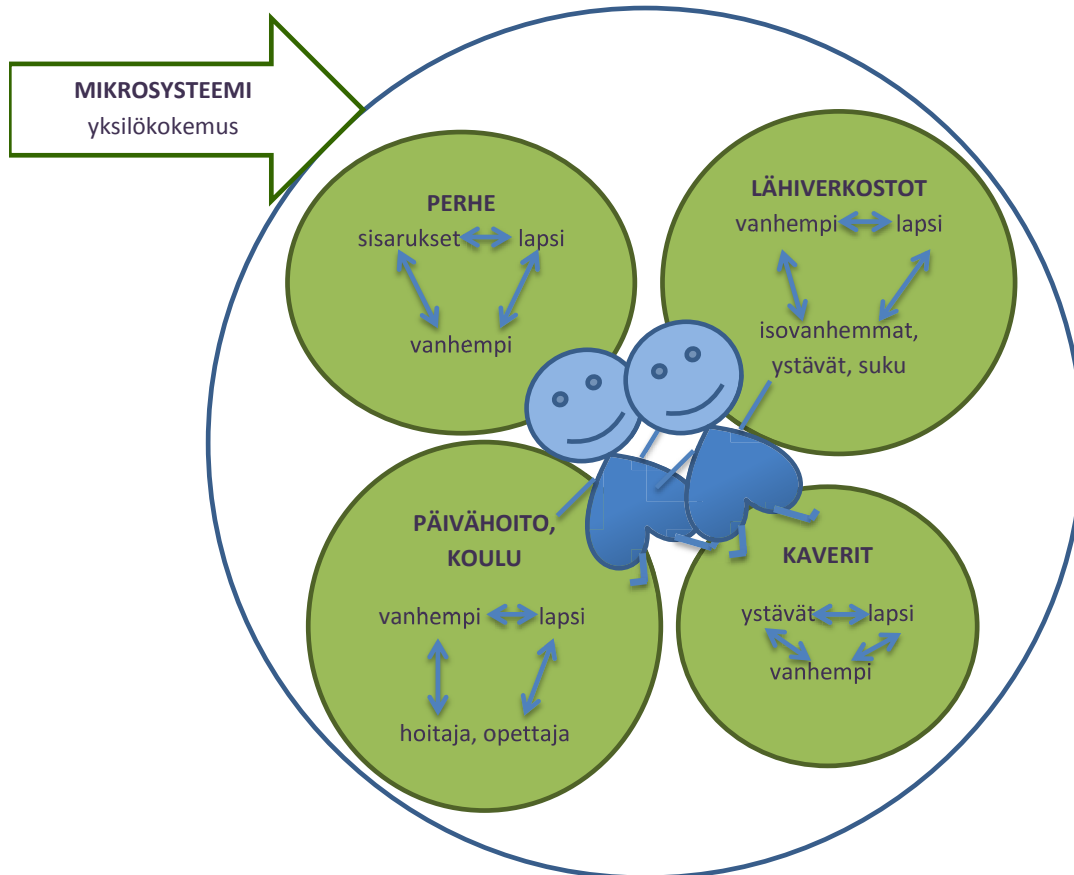
Toista tutkimuskysymystä tarkasteltaessa, *millainen vaikutus kokemuksilla kodista, perhepäivähoidosta, päiväkodista ja/tai koulusta on kertomusten mukaan ollut monikkosisarusten kokemukseen yksilöinä*, tutkimustuloksista käy selvästi ilmi myös yksilökokemusten tärkeys. Monissa kirjoituksissa, joissa vanhemmat olivat alusta asti tukeneet yksilöllisyyttä, se tuotiin heti kirjoituksen alussa esille merkittävänä asiana, josta tunnettiin syvää kiitollisuutta vanhempia kohtaan. Ne perheet, joissa yksilöllisyys ja jokaisen persoonallisuus oli huomioitu alusta asti, kokivat sisaruussuhteensa tavallisen tapaisena, mutta tiiviinä, johon pidettiin syynä kehitysvaiheiden ja tapahtumien samanaikaisuutta. Heillä oli helpompi solmia sosiaalisia suhteita muihin ja irtaantua monikkosisaruksestaan. Useat kirjoittajat, joita ei ollut kohdeltu yksilöllisesti lapsuudessa, kokivat enemmän riippuvuutta sisaruksestaan ja myös eriytyminen monikkosisaruksestaan koettiin työläämpänä, jopa ahdistavana. Osa kirjoittajista olisikin toivonut vanhempien kohtelevan heitä yksilöllisesti, jotta ”jo lapsuudesta lähtien olisi mahdollisuus oppia tuntemaan itsensä yksilönä, ei vain yhtenä osana kahdesta.” Osalla taas lapsuuden niputtamiskokemukset aiheuttivat kouluiässä voimakkaan yksilöllisyyden tavoittelun ja omaa identiteettiä rakennettiin aktiivisesti ja symbioottisesta suhteesta haluttiin voimakkaasti pyrkiä irti ja erottua monikkosisaruksestaan vahvasti omana yksilönä. Muutamalla kirjoittajista yhtenä kohtelu ja samanlaisuuden ihannoiti kotona johti voimakkaaseen riippuvuuteen toisesta, jopa niin, ettei omaa identiteettiä ja yksilökokemusta muodostunut lainkaan. Joten tutkimustulosten perusteella kodin ja lähiyhteisön kokemuksilla on merkittävä vaikutus monikkosisarusten kokemukseen yksilöinä. Tutkimustulokset ovat ristiriidassa teoriaosuudessa esitettyyn näkemykseen siitä, että suurin osa vanhemmista huomioisi ja kohtelisi monikkolapsiaan yksilöllisesti. Tämän tutkimuksen mukaan vain puolet vanhemmista oli näin toiminut.

Päiväkotij- ja koulukokemukset vaihtelivat sen mukaan, minkälainen käsitys monikkosisaruksella oli muodostunut kokemuksesta yksilönä ennen kouluikää. Monikkosisaruudella näyttää olevan sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia yksilöllisen identiteetin kehittymiseen. Tutkimustulosten perusteella päiväkodin ja koulun vaikutus yksilökokemukseen koettiin osit-

tain negatiivisena. Positiivisena asiana koulusta pidettiin uusien kaverisuhteiden luomista, turvallisuuden tunnetta, yhteistyötä monikkosisaruksen kanssa, ja hyvää koulumenestystä. Negatiiviset asiat liittyivät opettajien toimintaan ja koulukiusaamiseen. Eri luokalla olon kokemukset vaihtelivat positiivisesta negatiiviseen ja tutkimushavainnot vahvistivatkin jo aikaisempaa tutkimustietoa siitä, että luokkasijoittelut on aina perusteltava ja harkittava tapauskohtaisesti. Tutkimustulosten mukaan opettajien tavat tukea yksilöllisyyttä eivät ole olleet riittäviä. Kahdestakymmenestä elämänkerrallisesta tuotoksesta yhdeksässätoista kritisoitiin opettajien tapaa kohdella monikkosisaruksia. Eniten esille nousivat tuntiarvioinnit ja kouluarvosanat, tunnistamisesta johtuvat vaikeudet, yhtenä ja samana olemisen kokemus ja opettajien tahtotila. Aineistosta tuli selvästi esille kasvattajien suuri haaste tunnistaa monikkosisarukset, jotta voisivat kohdella heitä yksilöinä. Yksikkönä kokemuksen vaikutus yksilönä kohtelun sijaan koettiin loukkaavana, hämmentävänä ja nöyryyttävänä. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä mainita, että länsimaiseen kulttuuriin kuuluva yksilökeskeisyys, yksilöllisyyden ihannointi ja erojen etsiminen kahden kirjoituksen mukaan tuntuivat myös ahdistavalta.

Haettaessa vastausta kolmanteen tutkimuskysymykseen, *mitä aineiston perusteella voi päätellä yhteisöjen suhtautumisesta monikkosisaruuteen*, monikkosisarukset herättivät tutkimustulosten mukaan mielenkiintoa yhteisössä, johon suhtauduttiin vaihtelevasti. Useimmat kirjoittajat mainitsivat yhtenä luonteenpiirteenään ujouden, joten monikkosisaruuden takia huomion saaminen koettiin kiusallisena, jopa pelottavana. Lapsuudessa ja alakouluaikana useimmilla monikkosisaruksista oli helppo solmia kaverisuhteita ja lapsuus kuvattiinkin usein onnellisena, joten tutkimustuloksista voi päätellä lasten suhtautumisen olleen monikkosisaruuteen mutkatonta. Yhdet identtiset, toisistaan riippuvaiset kaksoset kuvasivat ainoan ystävyyssuhteensa juuri lapsuudesta, jolloin ennakkoluulot ja käsitykset eivät ole ehtineet vielä vaikuttaa suhtautumiseen toisesta. Kouluiässä myös suhtautumistavat muuttuvat sosialisointin myötä. Nyt ihmiset esittävät ajattelemattomat kysymykset suoraan monikkosisaruksille vanhempien sijaan. Monikkosisaruuteen liittyy aina hyväksymistä niin itsellä kuin yhteisössä ja siksi esimerkiksi tutkimushavainnoista esille tullut koulun vaihto herkimpään kehitysvaiheeseen murrosiässä voi olla uhka omalle yksilöllisyydelle ja minäkuvan rakentumiselle, kun jotakin tuttua ja totuttua muutetaan. Yhtä lukuun ottamatta kaikki kirjoittajat olivat joutuneet aikanaan koulukiusatuiksi ja neljästä kirjoituksesta tuli esille myös kiusaamisen kohtalokkaat vaikutukset oman itsetunnon murenemisen myötä, jolloin pysyvää seurustelusuhdetta ei kyetty luomaan ja perheen perustaminen jäi haaveeksi. Työkaverit suhtautuivat kertomusten mukaan monikkosisaruuteen mutkattomasti, vaikka sortuivatkin välillä yksikkönä kohtelemiseen ja

ajattelemattomuuteen. Yleisesti yhteisöjen suhtautumisesta voi tutkimustulosten mukaan päätellä sen, että monikkoudesta puhuttaessa puhutaan eniten monikkosisarusten samanlaisuudesta ja jopa telepaattisuudesta. Silloin unohtuu tutkimustulosten valossa se, että suurimmalta osin monikkosisarukset ovat tavanomaisia ja samanlaisia kuin muut ihmiset. Kokoan edellä olevan vielä kuviona Bronfenbrennerin esittämän mukaisesti (ks. Kuvio 7).

Kuvio 7. Monikkosisaruksen yksilökokemuksen muodostuminen mikrotasolla Bronfenbrennerin (1979) teoriaa mukaillen.

Tutkimustulosten mukaan yksilökokemus näyttäisi olevan osiensa summa, mutta sitä voi horjuttaa vakavasti yksittäinenkin ikävä muisto tai kokemus perheen sisältä, koulusta, kavereiden sanomana tai lähiyhteisöstä tullut viesti ja sillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia, mikä voi vaikuttaa myöhempisiin elämän valintoihin. Yhtäläillä aivan pienellä positiivisellakin tapahtumalla tai sanoilla voi olla merkittäviä vaikutuksia siihen, minkälaiseksi yksilökokemus tai kokemus yhteisöstä lopulta muodostuu. Monikkosisarukset kohtaavat stereotyyppistä kohtelua, joka ei tunnu kaikista mukavalta. Tunne näyttäisi aiheuttavan kirjoitusten mukaan ahdis-

tusta, turhautumista ja suuttumusta, mutta osa suhtautuu tilanteisiin myös huumorilla ja nauttii saamastaan huomiosta ja samankaltaisuuden suomista mahdollisuuksista hauskuttaa ja hämentää muita lähiyhteisön jäseniä. Muiden suhtautumiseen näyttäisi tutkimustulosten mukaan vaikuttavan pitkälti myös se, miten oman monikkosisaruudestaan johtuvan samankaltaisuutensa tai yhdennäköisyytensä on hyväksynyt ja kuinka tätä prosessia on käsitelty.

7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehdessä on aina pohdittava sen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa täytyy ottaa huomioon kvalitatiivisessa tutkimuksessa esiin nouseva tutkijan oma ymmärrys ja tulkinta tutkimusprosessissa. Mieleen nousee se, olenko onnistunut raamittamaan tutkimuksen ja luomaan aihevalintaan nähden oikean sisällön ja olenko kyennyt tekemään tutkijana valintoja eksymättä varsinaiselta polulta? Kuitenkin kertomukset syntyivät yhdessä kirjoittajien kanssa. Minun tehtäväkseni jäi ymmärtää, tulkita, koota tarinoista kokonaisuuksia ja elää ja kertoa tarinat uudelleen tyyppitarinoiden muodossa.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa pohditaan aina myös sen vastaavuutta todellisuuteen. Tässä tutkimuksessa luotettavuus perustuu osaksi sen narratiivisen metodin myötä relativismiin, useimpiin totuuksiin, sillä eri yksilöillä oletettavasti on eri totuuksia ja kokemuksia monikkosisaruudesta, yksilökokemuksesta ja yhteisön suhtautumisesta. Tästä syystä tämän tutkimuksen luotettavuutta on arvioitava monesta eri näkökulmasta ja totuuden ongelmallisuutta tarkasteltava Heikkisen, Rovion ja Syrjälän (2007, 145) esittämän mukaisesti laajasti ja toiminta ymmärtää kokonaisvaltaisesti. Myös tutkijana minun on pohdittava tutkimuksen totuudellisuutta aiheen omakohtaisuuden vuoksi ja otettava huomioon oma subjektiivisuus, erilaiset näkökulmat ja rehellisyys, jotta tutkimushavainnot olisivat vahvistettavissa.

Heikkinen ja kollegat (2007, 148–149) pohtivat validiteetin ja reliabiliteetin käyttökelpoisuutta laadullisessa tutkimuksessa ja suosittavat käyttämään validointia validiteetin sijaan, koska heidän mukaansa laadullisessa tutkimuksessa pysyvän totuuden tai tosiasioiden sijaan kyse on prosessista, josta ymmärrys kasvaa vähitellen. Oma tieteellinen objektiivisuuteni aiheutta voidaan siis jossain määrin kyseenalaistaa ja tietyllä tavalla tämä voi muodostua tutkimukseni luotettavuuden näkökulmasta ongelmakohdaksi. Tutkijan subjektiivisuus on kuitenkin nykyään tunnustettua ja tunnistettua Heikkisen ja kollegoidenkin (2007, 145) mukaan laadullisen tutkimuksen ja raportoinnin eri muodoissa. Narratiivisen tutkimusotteen myötä voidaan puhua Heikkisen ja kollegoiden (2007, 145) esittämään tapaan postmodernistisesta lähestymistavasta, joka arvioi tutkimuksia kokonaisvaltaisesti, joten myös tunteet ja esteettiset vaikutelmat ovat sallittuja.

Jotta tutkimukseni luotettavuutta voidaan arvioida, käytän Heikkisen ja kollegoiden (2007, 149) ehdotuksen mukaisesti viittä eri validointiperiaatetta, jotka ovat historiallinen jatkuvuus, reflektiivisyys, dialektisuus, toimivuus ja havahduttavuus. Narratiivinen tutkimusote mahdol-

listaa historiallisen jatkuvuuden tarkastelun kertomuksen teorian näkökulmasta. Heikkisen ja kollegoiden (2007, s. 150) mukaan kaikkien yksilöllisten kertomusten taustalla on kulttuurinen kertomusvaranto, jonka pohjalta tuotetaan uusia kertomuksia. Tähän vaikuttaa heidän mukaansa ympäröivä kulttuuri, yhteisö ja yksilön oma kokemus. Heikkinen ja kollegat (2007, s. 151) puhuvat kertomusten kaanonista, jolloin aikaisempia kertomisen tapoja ja perinteitä varioidaan kuten ketjulaulussa, toisinaan improvisoidaan ja joskus jopa rikotaan tahallaan. Esimerkiksi monikkosisarena oleminen perustuu vahvaan kulttuuriseen näkemykseen siitä, millainen monikkosisaruksen pitäisi olla. Tällöin yksilö saa Heikkisen ja kollegoiden (2007, s. 150) esittämää mukaillen käsitteelliset välineet identiteettinsä rakentamiseen ja muodostaa niistä oman tulkintansa, joka voi joltakin osin rikkoa totuttua. Tämä historiallinen jatkuvuus todentuu tutkimuksessani tutkimushavainnoista esiin nousseeseen kaksoistamisen ongelmana eli yhteiskunta ja yhteisö luovat monikkosisaruksille valmiita mielikuvia ja käsityksiä siitä, miten monikkosisaruuden pitäisi todentua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on toimia myös puheenvuorona monikkosisarusten näkökulmasta ja tuottaa keskustelua ja mahdollisesti synnyttää uusia tutkimuksia. Jotta reflektivisyysperiaate tutkimuksessani toteutuisi, tuon tutkimukseeni läpinäkyvyyttä kuvaamalla aineistoa, menetelmää ja tutkimuksen etenemistä, joten lukija voi arvioida ajatusteni syntyä ja niiden näytön pitävyyttä Heikkisen ja kollegoiden (2007, s. 154) esittämän mukaisesti. Olen myös esittänyt tutkimuksessani paljon monikkosisarusten autenttisia puheenvuoroja mahdollistaen Heikkisen ja kollegoidenkin (2007, s. 154) esiin nostaman dialektisuusperiaatteen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa ja samalla se myös rikastuttaa ja antaa moniäänisemmän kuvan tutkimuksesta. Tiedostan, että oma elämäkokemukseni monikkosisaruksena on varmasti ollut jollain tasolla vaikuttamassa monikkosisaruuden ilmiön ymmärtämiseen ja tulkintaan. Enemmän kuin riskinä pidän sitä kuitenkin enemmän mahdollisuutena tavoittaa rivien välistä luettava kerronnan ydin.

Tämän tutkimuksen toimivuutta arvioitaessa monikkosisarustutkimuksen uskottavuus edellyttää erilaisen keskustelukulttuurin syntymistä, jossa nykyistä paremmin keskiöön nostettaisiin monikkosisaruuden yksilökokemusten tärkeys, yksilönä huomioimisen mahdollistaminen ja oman identiteetin jäsentäminen ja tiedostettaisiin ympäristön vaikutus yksilökehitykseen. Parhaimmillaan tämä tutkimus tuo esille yksilönä kohtelemisen tärkeyden ja oman identiteetin rakentumisen haasteet monikkosisarusten kohdalla ja niiden vaikutukset kokonaisvaltaisesti yksilön elämään.

Myös tutkimuksen eettiset näkökulmat on otettava huomioon yhtä lailla tehdessä tieteellistä tutkimusta. Lichtman (2013, s. 51–55) esittelee teoksessaan monia tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisiä periaatteita, joista nostan esille erityisesti seuraavat kolme: anonymiteetti, rehellisyys ja huolellisuus. Rehellisyydellä ja huolellisuudella Lichtman viittaa avoimuuteen tutkimuksen tarkoituksesta, sekä siihen mitä esimerkiksi tutkimuksen aineistolle tehdään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Anonymiteetillä hän taas tarkoittaa yksityisyyttä eli sitä, kuinka tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä tulee kunnioittaa pitämällä huoli, etteivät he ole tunnistettavissa tutkimuksesta. Kirjoittajat ovat tietoisia siitä, että käytän kertomuksia vain tutkimustarkoitukseen ja anonymiteetti säilyy. Päädyin lopulta nimeämään keksimilläni nimillä kirjoittajat pelkän naisen- tai mies-asettelun sijaan, jotta aineistoista eri henkilöiden näkemykset erottuisivat selkeästi osan kirjoittajien ollessa kuitenkin iältään saman ikäisiä. Myös tutkimuksen tuotettu aineisto on luottamuksellista. Säilytän tutkimusaineiston työhuoneeni lukollisessa kaapissa selvittääkseni omia tuntejani lisätutkimukseen. Päätöksen jälkeen tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti tietoturvaa vaarantavien papereiden mukana.

Tämän tutkimuksen laatua arvioitaessa yksi validointiperiaatteista, joita toin esille edellä poh-tiessani tutkimukseni luotettavuutta, on havahduttaa siihen, voiko monikkosisaruudesta ja yksilönä kohtelemisen tärkeydestä oikeaan aikaan jaettu tieto muuttaa käsitystä monikkosisaruussuhteeseen liitettävästä tiiviistä symbioosista? Ilman näitä avoimesti kirjoitettuja kirjoitelmia en olisi ehkä havahtunutkaan tähän informaation tärkeyteen, mutta tällä voisi olla merkitystä monikkosisaruksen muodostaessa käsitystään omasta identiteetistään.

Tunnistan Latvalan, Peltosen ja Saresman (2004, s. 35) tavoin joutuvani koko ajan peilaa-maan omia ajatuksiani ja tunteitani tutkimusaihetta ja tutkimukseen osallistuvia kohtaan, sillä kirjoitukset olivat hyvin avoimia ja monissa kirjoituksissa tuotiin esille myös hyvin henkilökohtaisia elämänvaiheita. Jouduin pohtimaan, miten kirjoittaa tutkimukseen osallistuneista paljastamatta perhesalaisuuksia tai kaikkein syvimpiä tuntemuksia monikkosisaruksestaan niin, etten loukkaisi tutkimukseen osallistujia valinnoillani ja omilla tulkinnoillani tai, että kertoja voitaisiin tästä johtuen tunnistaa. Näiden eettisesti arveluttavien kohtien poisjättäminen tuntui tietenkin isolta uhrukselta, sillä tulkinnallisesti ne olisivat olleet varsin mielenkiintoisia, mutta tutkijana minun täytyi tehdä oikeutta kertojille. Koin myös olevani vastuussa siitä, miten tutkittavan ”ääni” kuuluu tutkimuksessa, vaikka lopulta minä olinkin tutkimuksen kirjoittaja. Mutta, kuten Latvala ja kollegat (2004, s. 37) toteavat, tutkijan on vaikea vapautua eettisistä epäilyistä, sillä tutkijan tulkinnat voivat herättää negatiivisia tuntemuksia tutkittavis-

sa tai vaikuttaa näiden elämään tavalla, jota ei ollut tarkoittanut. Latvala ja kollegat (2004, s. 303) toteavat, että narratiivinen tutkimus on eettisesti monimutkaista ja itsekin jouduin pohtimaan, olenko aiheuttanut vahinkoa tulkinnoillani. En usko, sillä jo useasta kirjoituksesta kävi ilmi, kuinka kirjoittaminen omasta monikkosisaruudestaan on kasvattanut heitä ihmisinä ja selkiyttänyt suhdettaan sisarukseensa ja auttanut käsittelemään yksilöllisyyteen liittyviä tunteita.

Analysoidessani tutkimukseni eettisyyttä päällimmäiseksi nousee tunne siitä, olenko onnistunut kertomaan koko tarinan vai osan siitä. Tunnustavatko tai tunnistavatko kirjoittajat minun tulkintani kirjoitusten perusteella monikkosisaruudesta? Aineiston rajaus on tällaisessa kerrotonnallisuudessa aina haastavaa ja varsinkin, kun suurin osa omaelämäkertakirjoituksista sisälsi ainutlaatuista, omakohtaista informaatiota, josta täytyi tehdä valintoja. Tunne siitä, että on kiinnittänyt huomiota juuri niihin seikkoihin, joita tutkimuksen relevanttisuuden kannalta on olennaista, on kuitenkin koko prosessin ajan säilynyt vahvana. Näkemyksiini sisältyy asenteita, tunteita ja arvostuksia, joita pyrin tutkimusprosessin aikana reflektomaan ja purkamaan. Totesin tutkimusprosessin alkuvaiheessa, ettei lopulliseen tutkimukseen voi laittaa kahtakymmentä monikkosisaruksen tarinaa. Tämä olisi ollut myös eettisesti väärin, sillä kirjoitusten takana olevat todelliset henkilöt olisivat voineet olla helposti tunnistettavissa. Koska oma elämäntarina on keskeinen osa ihmisen minuutta ja jotain erittäin arvokasta ja henkilökohtaista ja sellaisenaan kerrottuna erittäin haavoittuva. Tästä syystä useat kirjoitukset olivat hyvin henkilökohtaisia, jolloin jouduin miettimään raportointivaiheessa sitä, miten kertoa henkilön tarinaa niin, ettei tunnistaminen mahdollistuisi. Koen olevani myös erityisen onnekas, että kaikesta huolimatta niin monella oli halu jakaa kokemansa, mikä osaltaan on jo poikkeama totutusta, mutta tämän myötä mahdollisti myös loistavan ja monipuolisen aineiston, josta oli äärimmäisen innostavaa ja mielenkiintoista tehdä tulkintoja. Ja se tapa, millä tämä aihe vei mennessään, vahvistaa oikeaksi päätöksen unohtaa seminaarityön jatkotyöstäminen ja aloittaa työ aivan alusta uuden aihevalinnan myötä ja kokea aitoa tutkimisen intoa ja mielenkiintoa, jopa sillä kustannuksella, että sortuu rönsyilyyn ja työn rajaaminen tuntuu välillä jopa mahdollottomalta.

8 Pohdinta

Tässä luvussa kuvaan lyhyesti tutkimuksen lähtökohtia, teoreettista viitekehystä ja tutkimustuloksia sekä näiden vastaavuutta. Esittelen tutkimustuloksista esiin nousseita kysymyksiä, joita heräsi tutkimuksen tekemisen aikana ja jotka haluan tuoda esille pohdittavaksi ja tästä nousevia jatkotutkimustarpeita. Tämän narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena oli kertomusten keinoin kuvata, miten monikkosisarukset kertovat oman yksilöllisyytensä elämän eri vaiheissa, millainen vaikutus kokemuksilla kodista, päiväkodista ja koulusta on kertomusten mukaan ollut monikkosisarusten kokemukseen yksilönä ja mitä aineiston perusteella voi päätellä yhteisöjen suhtautumisesta monikkosisaruuteen. Näitä kysymyksiä olen pyrkinyt tarkastelemaan nimenomaan yksilöllisyyden kehittymisen näkökulmasta Eriksonin (1982) teoriaa vasten ja yhteisöä koskevaan tarkasteluun olen ottanut tueksi Bronfenbrennerin (1979) ekologisen mallin. Kasvatus on arvokasvatusta, joten yksilöllisyyden huomioiminen ja tulla kohdeluksi yksilönä on suomalaisen koulutusinstituutioiden ideologian mukaan arvokasta.

Koulujen yksi intresseistä on yksilöllisyys ja peruskoulun opetussuunnitelman pääajatuksena on oppilaiden yksilöllisyyden huomioiminen ja nykyopetusmallin mukaan kasvatettavia tarkastellaan ryhmän sijaan enemmän yksilöinä, joilla on omat tapansa ja tyyliinsä oppia. Siksi tästä syystä onkin aiheellista kysyä, miten tämä on otettu huomioon monikkosisarusten opetuksessa. Tutkimustulokset toivat esille epäkohtia, jotka vaikuttavat suoraan oppimiseen ja tiedon konstruointiin. Saman oppimateriaalin jakaminen kolmen kasvatettavan kesken asettaa jo lähtökohtaisesti kasvatettavan eriarvoiseen asemaan muihin nähden. Hyvässä oppimisympäristössä jokaisen on tunnettava olevansa tärkeä, mikä vaatii kasvattajalta hyvää oppilaan-tuntemusta. Tutkimustuloksista tulee vahvasti esille se kuinka yksilöllisen identiteetin, itsetunnon ja terveen minäkuvan kehittymiselle on tärkeää puhutella monikkosisaruksia heidän omilla nimillään. Yksilöllinen huomiointi ja arviointi edellyttävät kuitenkin tunnistamisen lisäksi myös jokaisen oppilaan tuntemista, mikä tutkimushavaintojen mukaan monen monikkosisaruksen kohdalla jäi puutteelliseksi. Tämä oppilastuntemus pitäisi olla jokaisen opettajan vastuu. Koska omaa minuutta etsivä nuori on erityisen tietoinen omasta erilaisuudestaan, luonteenpiirteistään, lahjakkuuksistaan ja ulkonäöstään, olisi kasvattajienkin tärkeää pystyä tunnistamaan nuo eroavaisuudet. On huomioitava, että nykyisin integraatio- ja inklusiokehitys ja yksilöllisen opetuksen vaatimus asettavat opettajan ammatillisuudelle yhä suurempia vaatimuksia. Oppimisympäristöjen muuttuessa yhä avoimemmiksi ja yksilöllisyyttä korostaviksi voi kuitenkin todeta, että sekä opettaja- että oppilasjohtoisella oppimisella on sijansa

yksilöllisyyden huomioimisessa, jolloin opettajan toiminnalla on merkitystä ja oppilaan yksilöidentiteettiin sillä on huomattavia vaikutuksia. Niin positiiviset kuin negatiiviset viestit ja aivan pienetkin kokemukset voivat jäädä mieleen merkittävinä. Myös opetussuunnitelma antaa kuitenkin vain tavan toimia, muttei kerro vielä mitään siitä, miten se käytännön tasolla toteutetaan ja niin, että se toteutuu onnistuneesti ja tarkoitustaan vastaavasti. Hyvin toteutettu arviointi monikkosisarusten kohdalla vaatii jo todellista yksilöllistä tuntemusta ja halua yksilöidä, mutta keinot sen toteuttamiseksi voivat kuitenkin vaihdella tasapuolisesta kohtelusta muihin oppilaisiin nähden hyvinkin erilaisina kokemuksina ja usein jopa negatiivisina.

Tarkasteltaessa tutkimustuloksia Bronfenbrennerin (1979) sosiaalistumisteoriaa vasten, erilaisilla suhtautumistavoilla on kauaskantoisia vaikutuksia. Bronfenbrennerin teorian mukaan mikrotasolla muun muassa lapsen vanhemmat, ystävät ja opettajat voivat vaikuttaa lapsen uskomuksiin ja käyttäytymiseen ja myös toisin päin. Tutkimushavainnoista tuli hyvin ilmi, kuinka aivan pienikin asia tai suhtautuminen jäi mieleen sen ollessa itselle merkityksellinen. Bronfenbrennerin teoriassa ympäristön nähdään vaativan yksilöä mukautumaan sen ehtoihin ja vaatimuksiin, joten tämän tutkimuksen teemassa keskeisintä on kaksoistamisen ongelma, mikä näkyy myös yhteisöjen suhtautumisessa monikkosisaruuteen. Voidaan puhua yhden informantin sanoin jopa provokatiivisesti uhriutumisesta kaksoistamisen seurauksena. Tutkimustuloksista käy ilmi, kuinka monikkosisaruksilta usein riistetään mahdollisuus rakentaa omaa identiteettiä täysipainotteisesti, sillä jo lapsena monikkosisaruksiin kiinnitetään huomiota. Heiltä kysytään monikkosisaruuteen liittyviä asioita, heidät puetaan samalla lailla ja heitä kohdellaan saman lailla. Tutkimustulokset toivat esille sen, kuinka lapsena monikkosisarukset ovat kyvyttömiä torjumaan epäkorrektia käytöstä ja siihen totutaan liiaksi. Toisesta haetaan turvaa. Syntyy riippuvuus, joka voi olla esteenä yksilöllisyydelle tai hankaloittaa yksilöitymisprosessia. Yhteiskunnalla, yhteisöllä ja kulttuurilla on merkittävä vaikutus yksilön kehitykseen.

Kokemukset monikkosisaruksena kasvamisesta, keskinäisestä suhteesta ja yksilöllisyyden tukemisesta ovat tärkeitä tutkimusaiheita. Mielenkiintoista olisi tutkimusten suuntaaminen monikkosisaruuden kanssa tekemisissä oleviin tahoihin. Keskeinen kysymys neuvolatoiminnan ja oppilashuollon työkäytäntöjen kehittämisen näkökulmasta monikkosisarusten kohdalla on se, millaiseen yksilö- ja monikkosisaruskäsitykseen neuvolatoiminta, varhaiskasvatus ja oppilashuolto pohjautuvat. Miten vanhempia on ohjeistettu monikkovanhemmuuteen ja yksilökeskeiseen kasvatukseen ja vastuuseen. Millaiseen vanhemmuuteen monikkolasten vanhempia valmennetaan. Miten monikkosisaruksien kohtaaminen ja opettaminen on otettu huo-

mioon koulutuksessa. Ammattihenkilöiden, jotka ovat tekemisissä monikkosisarusten kanssa, koulutukseen tulee jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota ja tarjota monikkosisarusten yksilölliseen tukemiseen liittyvää koulutusta.

Monikkosisarustutkimuksen uskottavuus edellyttää siirtymistä keskustelukulttuuriin, joka nykyistä paremmin tunnistaa sen, miten monikkosisarus jäsentää omaa identiteettiään ja miten ympäristö painostaa niin sanotusti kaksostumaan. Monikkosisaruksia koskevalla tutkimustiedolla voi olla annettavaa luokanopettajakoulutukselle ja monikkovanhemmuuteen valmentaville henkilöille ja monikkovanhemmuuteen valmistautumiselle. Tutkimusaineistosta nousi mielenkiintoisesti esille erään kirjoittajan kysymys, voiko monikkosisaruudesta ja yksilönä kohtelemisen tärkeydestä oikeaan aikaan jaettu tieto muuttaa käsitystä monikkosisaruussuhteen niin tiiviistä symbioosista, ikään kuin koskemattomuudesta, johon kukaan ei uskalla puuttua? Havahduin tämän kysymyksen myötä siihen, että monikkosisaruussuhteen käsitettä tuntuukin vaivaavan tietty koskemattomuus, jota kunnioitetaan liiaksi yksilöllisyyden kustannuksella. Tutkimustulosten mukaan monikkosisarusten syntyminen perheeseen on merkittävä tapahtuma ja usein iloinen asia, mutta havahduttavaa oli se, että tästä alkava arki voi tietämättömyyden takia johtaa tilanteeseen, johon myöhemmillä interventioilla ei ole enää merkittävää vaikutusta. Tällöin monikkosisarukset ovat henkisesti ja fyysisesti kytkeytyneet toisiinsa, jolloin omaa identiteettiä ei ole aktiivisesti rakennettu. Tutkimustuloksista voi osittain päätellä, että monikkoperheet ovat lastensa kanssa liiaksi oman onnensa varassa. Tutkimustulokset antavat aihetta pohdintaan siitä, että ehkä monikkosisaruksissa on vahvuuksien ohella haasteita, joiden syntymekanismeihin voitaisiin puuttua, jos olisi ammatillisia valmiuksia jo neuvoloissa.

Yksilöllisyyden huomioimisen tarve nousi tutkimuksessa selkeästi esiin. Monikkosisaruskäsite pitää sisällään sekä samanlaisuuden että erilaisuuden vaihtelevissa määrin. Näiden kahden tasapainottaminen omaan kehitykseen ja hyväksyminen osaksi omaa identiteettiä ja yksilöllisyyttä ja kulttuuriin liittyvien paineiden ja asenteiden toimiessa yhdessä on monimutkainen ja ristiriitainen tehtävä, jonka jokainen monikkosisarus ratkaisee omalla ainutkertaisella tavallaan. Tutkimus toi esille sen, että monilla monikkosisaruksella oli aidosti kertomisen tarve ja halu jakaa kokemansa ja antaa poikkeamia totutusta. Tutkimus vahvistaa sen, että monikkosisarukset kokevat oman monikkosisaruussuhteensa tärkeänä ja merkittävänä, mutta moni kaipaa enemmän yksilönä kohtelemista ja että lähiyhteisö huomioisi jo lapsuudesta lähtien erilaisia persoonallisuuksia. Myös stereotyyppinen kohtelu ei tunnu mukavalta eikä tee oikeutta todellisuudelle. Tutkimuksesta on myös havaittavissa se, kuinka monikkosisaruussuhde ja

siihen liittyvät identiteetti- ja yksilökokemukset eivät pysy samana vaan kehittyvät läpi koko elämänsäkaaren. On kuitenkin hyvä nostaa esille tutkimuksesta myös se, minkä eri identiteettityypit ja tyyppitarinatkin jo osoittivat, että aina ei ole syytä normittaa monikkosisarusten välisiä suhteita ja pakottaa kaikkia yksilöllistymään ja korostamaan omaa yksilöllisyyttään, vaan kaikilla on oikeus omaan kokemukseensa yhdessä tai erikseen.

Tutkimus tuotti kuitenkin lopulta monipuolisen tutkimusaineiston, josta on mahdollisuus tehdä uusia analyysejä. Jokaisen tutkimuksessa mukana olleen monikkosisaruksen tarina kokonaisuudessaan oli kaikesta huolimatta onnellinen, jossa kuvastui kiitollisuus. Tutkimushavainnoista käy hyvin selville monikkosisaruuden ristiriitaisuus ja juuri tähän liitettävän illuusion myötä olisi aihetta nostaa esille myös suhteen epäkohdat ja yksilöllisyyden uhat ja monikkosisaruuteen liittyvät heikkoudet. Olisi mielenkiintoista saada lisäanalyysiä esimerkiksi monikkosisarusten yksilökokemuksiin eniten vaikuttavista tekijöistä ja käännekohdista. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että monikkosisarusten yksilökokemuksia tulisi tutkia tarkemmin. Näistä puhumalla voidaan ymmärtää monikkosisaruuden koko kuvaa ja oivaltaa, että yksilöiden samankaltaisuudesta huolimatta meitä jokaista löytyy maailmasta tasan yksi. Ehkä tämä ei ole tutkimuksellisesti se kaikkein mielenkiintoisin oivallus, mutta tutkimisen arvoista kyllä. Yksilöllisyyttä, erilaisuutta ja psyykkistä hyvinvointia vahvistavilla interventioilla voisi olla mahdollisuudet luoda erityisesti oman minäkuvansa kanssa kamppailevalle monikkosisarukselle tasavertaisemmat lähtökohdat hyväksyä oma ainutlaatuisuutensa. Tutkimusta monikkosisaruksista pitäisi tehdä entistä monipuolisemmin ja antaa ääni monikkosisaruksille, kuten tämän tutkimuksen tarkoituksena oli. Tässä onnistumiseni määrittelee lukija itse, mutta aloittelevana tutkijana mielenkiintoni lisätutkimusta kohtaan on kuitenkin herännyt.

Lähteet

- Aalberg, V., & Siimes, M. A. (1999). *Lapsesta aikuiseksi: Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Aarnio, K., Autio, S., Jämsä, J., Paavilainen, P., & Suomalainen, S. (2017). *Skeema 5: Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen*. Keuruu: Otava.
- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alheit, P. (1997). Theoretically founded applied biographical research. Universität Bremen. Werkstattberichte des IBL 6.
- Alkio, P. (toim.). (2007). *Sylintäydeltä elämää – Arki kaksosten ja kolmosten kanssa*. Helsinki: VL-Markkinointi.
- Almqvist, F. (2000a). Psykkisten rakenteiden kehitys: Ihmisen elämänkaari & leikki-ikä ja varhainen kouluikä. Teoksessa M. Javanainen (toim.), *Lasten- ja nuorisopsykiatria, Vol. I: Lapsen ja nuoren psyykinen kehitys* (s. 12–25). Jyväskylä: Gummerus.
- Almqvist, F. (2000b). Psykkisten rakenteiden kehitys: Ihmisen elämänkaari & leikki-ikä ja varhainen kouluikä. Teoksessa M. Javanainen (toim.), *Lasten- ja nuorisopsykiatria: Vol. I: Lapsen ja nuoren psyykinen kehitys* (s. 30–34). Jyväskylä: Gummerus.
- Andeson, A., & Anderson, B. (1987). Mothers beginning relationship with twins. *Birth*, 14(2), 94–98.
- Anderson, A., & Anderson, B. (1990). Toward a substantive theory of mother-twin attachment. *The American Journal of Maternal/Child Nursing*, 15(6), 373–377.
- Anderson, B. A., & Anderson, A. (1999a). Social support in multiple birth families. Teoksessa M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.), *Perhe hoitotyössä: Teoria, tutkimus ja käytäntö*. (s. 192–210). Porvoo: WSOY.
- Anderson, B. A., & Anderson, A. M. (1999b). Qualitative family research. Teoksessa M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.), *Perhe hoitotyössä: Teoria, tutkimus ja käytäntö* (s. 137–156). Porvoo: WSOY.
- Ainslie, R., C. (1985). *The psychology of twinship*. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Antikainen, A. (1993). *Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta*. Porvoo: WSOY.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1995). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Like.

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, England: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (2002). Ekologisten järjestelmien teoria (A. Toppi, suom.). Teoksessa R. Vasta (toim.), *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä* (2. p., s. 221–288). Tallinna: United Press Global.
- Damato, EG. (2004). Predictors of prenatal attachment in mothers of twins. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 33(4), 436–445.
- Dunderfelt, T. (2012). *Tunnista temperamentit: Väriä elämään ja itsetuntemukseen*. Juva: Bookwell.
- Dunderfelt, T., Laakso, J., Peltola, R., Vidjeskog, J., & Niemi, P. (1993). *Psykologia 5: Yksilöllinen ihminen*. Porvoo: WSOY.
- Eskola, A. (1984). Lapsi ja yhteiskunta. Teoksessa M. Ojala (toim.), *Varhaiskasvatustutkimus Suomessa* (s. 163–181). Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. Jyväskylä: Gummerus.
- Goshen-Gottstein, E. R. (1980). The mothering of twins, triplets and quadruplets. *Psychiatry* 43(3), 189–204.
- Greimas, A. J. (1980). *Strukturaalista semantiikkaa* (E. Tarasti, suom.). Tampere: Gaudeamus.
- Hakulinen-Viitanen, T., Hastrub, A., Heinonen, K., Kalliomaa, S., Karhumäki, A., Korja, R., ... Törrönen, H. (2011). *Meille tulee vauvat: Opas monikkovauvojen odotukseen ja hoitoon*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Erikoismedia Graphic.
- Harris, J. R. (2000). *Kasvatuksen myytti*. Helsinki: Hakapaino.
- Hautamäki, A. (2008). Naisen yksilöllistymisen mahdollisuus ja hinta – Oman äänen löytäminen ja äitiys. Teoksessa A. R. Lahikainen, R.-L. Punamäki & T. Tamminen (toim.), *Kulttuuri lapsen kasvattajana* (s. 117–141). Helsinki: WSOY.
- Heikinheimo, A. (2007). Monikkovanhemmudesta. Teoksessa P. Alkio (toim.), *Sylintäydeltä elämää – Arki kaksosten ja kolmosten kanssa* (s. 12–16). Helsinki: Väestöliitto.
- Heikkinen, H. L. T. (2002). Narratiivisuus – Ei yksi vaan monta tarinaa. Teoksessa H. L. T. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.), *Minussa elää monta tarinaa* (s. 184–196). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H. L. T. (2001). Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II* (s. 143–159). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Heikkinen, H. L. T., Rovio, E., & Syrjä, L. (toim.). (2007). *Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heinonen, K. (2013). *Monikkoperheen elämismaailma varuillaan olosta vanhemmuuden vahvistumiseen: Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus* (Väitöskirja). Hoitotieteen laitos. Terveystieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto.
- Heinonen, K., Hermanson, E., Kumpula, U., Moilanen, I., & Penninkilampi-Kerola, V. (2014). *Multiple birth siblings as adolescents: A guide for parents of twins and higher order multiples*. Finnish Multiple Births Association. Haettu 16.8.2018 osoitteesta <https://www.tamba.org.uk/document.doc?id=748>
- Helminen, M.-L. (2001). Vanhemmuuden roolikartan käyttökokemuksia. Teoksessa M. Rautiainen (toim.), *Vanhemmuuden roolikartta – Syvennä ja sovelle*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Hirsjärvi, S., & Huttunen, J. (1995). *Johdatus kasvatustieteeseen* (4. uud. laitos). Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, S., & Laurinen, L. (2004). *Lempeästi, mutta lujasti: Suomalaisia sanontoja ja arkiuskomuksia kasvatuksesta*. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Holditch-Davis, D., Roberts, D., & Sandelowski, M. (1999). Early parental interactions with and perceptions of multiple birth infants. *Journal of Advanced Nursing*, 30(1), 200–210.
- Hurme, H. (1998). Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa P. Lyytinen, P. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityopsykologiaan* (s. 139–156). Porvoo: WSOY.
- Huttunen, J. (1997). Kasvattajana toimiminen. Teoksessa S. Hirsjärvi & J. Huttunen (toim.), *Johdatus kasvatustieteeseen* (s. 45–62). Juva: WSOY.
- Hyväluoma, J. (2010). *Moninkertaisia onnenhetkiä ja arjen haasteita: Monikkoperheiden vanhempien kokemuksia perheen hyvinvoinnista*. Jyväskylä: Perhetutkimuskeskus.
- Hyvärinen, M. (2004). Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia*, 41(4), 297–321.
- Hyytiäinen, A. (2003). *Sudenhuoneesta opettajainhuoneeksi – Opettajainhuoneen ja oppilaan välisen interaktion etiikka*. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hänninen, V. (1999). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Häkkinen, H., & Kumpula, U. (toim.). (2005). *Monikkolapset koulussa*. Keuruu: Laatupaino.
- Ikonen, O., & Virtanen, P. (toim.). (2007). *Erilainen oppija – Yhteiseen kouluun: Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä*. Juva: WS Bookwell.

- Ikonen, O., & Virtanen, P. (toim.). (2003). *HOJKS II: Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus*. Juva: WS Bookwell.
- Johnson, E., & Kivioja, L. (toim.). (2016). *Avauksia tutkimusmatkalle – Kokemuksia narratiivisesta ja kehittävästä tutkimusotteesta*. Kokkola: Centria-ammattikorkeakoulu.
- Kaasila, R., Rajala, R., & Nurmi, K. E. (toim.). (2008). *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Karjalainen, S. (2014). *Ihan yksilöitä, kuitenkin kaksosia: Kaksosuuden kulttuurisia malleja 2000-luvun Suomessa* (Pro gradu -tutkielma). Oulun yliopisto. Haettu osoitteesta <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201405151382.pdf>
- Kaprio, J., & Marttila, R. (2005). Demographic trends in Nordic countries. Teoksessa I. Blicstein & L. Keith (toim.), *Multiple pregnancy: Epidemiology, gestation & perinatal outcome* (2. p., s. 22–25). London, England: Taylor & Francis.
- Kelahaara, T., Perttula, A., Kolsi, T. & Raatikainen, M. (2000). *Moninkertainen onni: Tietopaketti monikkoperheiden vanhemmille*. Jyväskylä: Suomen Monikkoperheet ry.
- Keltikangas-Järvinen, L. (1995). *Hyvä itsetunto*. Juva: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2008). *Temperamentti – Ihmisen yksilöllisyys*. Helsinki: WSOY.
- Kivelä, A. (2009). Kolme tulkintaa sivistyksestä – Johdatus Klaus Mollenhauerin ajatteluun. Teoksessa A. Kivelä & A. Sutinen (toim.), *Teoria ja traditio: Juhlakirja Pauli Siljanderille* (s. 85–115). Tampere: Tammer-Paino.
- Kivinen, O., Rinne, R., & Ahola, S. (1989). *Koulutuksen rajat ja rakenteet*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Kumpula, U., Kaprio, J., Lavikainen, A. & Moilanen, I. (2020). *Kiehtova kaksosuus: Monikkosisarusten elämää*. Tallinna: Gaudeamus.
- Kuurme, T. (2004). *Koulun sivistystehtävä ja oppilaan koulutodellisuus* (Väitöskirja). Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/urn:isbn:951427394X>
- Laine, K. (2005). *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Keuruu: Otava.
- Laursen, P. F. (2006). *Aito opettaja – Opas autenttiseen opettajuuteen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Lehtinen, E., & Kuusinen, J. (2001). *Kasvatuspsykologia*. Juva: WS Bookwell.
- Lieblich, A. Tuval-Mashiach, R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative research in education: A user's guide*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Linnankylä, P., & Välijärvi, J. (2005). *Arvon mekin ansaitsemme – Kansainvälinen arviointi suomalaisen koulun kehittämiseksi*. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lipponen, A.-H. (2010). Alle kouluikäisten kaksosten kasvatusta vanhempien kokemana. (Pro gradu -tutkielma). Joensuun yliopisto. Haettu osoitteesta http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20100019/urn_nbn_fi_uef-20100019.pdf
- Lipponen, A.-L., Moilanen, I., Ylitolva, S., & Kumpula, U. (2010). *Yhdessä ja erikseen: Näin tuen alle kouluikäisen kaksos- ja kolmoslapsen kasvua* [Opas]. Jyväskylä: Suomen monikkoperheet ry.
- Mahler, M. (1963). *Thoughts about development and individuation: Psychoanalytic study of the child*. New York, NY: Basic Books.
- Moilanen, I. (2007). Kasvatukselliset haasteet ja yksilöllisyyden tukeminen eri elämänvaiheissa. Teoksessa P., Alkio (toim.), *Sylintäydeltä elämää – Arki kaksosten ja kolmosten kanssa* (s. 26–33). Helsinki: Väestöliitto.
- Montessori, M. (1967). *Lapsen salaisuus*. Porvoo: WSOY.
- Mäntymaa, M., & Tamminen, T. (1999). Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykkinen kehitys. *Duodecim*, 15(22), 2447–2453.
- Nousiainen, K. (2004). *Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja*. Jyväskylä: Minerva Kustannus.
- Opetushallitus. (2018). Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. Haettu 12.6.2018 osoitteesta <http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>
- Penninkilampi-Kerola, V. (2006). *Implications of co-twin dependence for twins' social interactions, mental health and alcohol use* (Väitöskirja). Lääketieteellinen tiedekunta. Oulun Yliopisto.
- Pison, G., & D'Addato, A. V. (2006). Frequency of twin births in developed countries. *Twin Research and Human Genetics*, 9(2), 250–259.
- Pollari, J., & Koppinen, M.-L. (2010). *Ketä kannattaa opettaa?* Juva: WS Bookwell.
- Polkinghorne, D. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Hatch & R. Wisniewski (toim.), *Life history and narrative* (s. 5–23). London, England: Falmer.
- Reina, A.-M., Saure, S., Kokko, K., Matala, T., Katajamäki, ... Ahlgrén, K. (2004). Yksilöllisyyden tukeminen. Teoksessa U. Kumpula (toim.), *Asiakkaana monikkoperhe* (s. 6–76). Jyväskylä: Suomen Monikkoperheet ry.
- Robin, M., Josse, D., & Tourette, C. (1988). Mother–twin interaction during early childhood. *Acta Geneticae Medicae et Gemollogiae*, 37(2), 151–159.
- Ricoeur, P. (1992). *Oneself as another*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.

- Rosenthal, G. (2005). Biographical research. Teoksessa R. Miller (toim.), *Biographical research methods: Volume 3* (s. 25–57). London, England: Sage.
- Rutter, M., & Redshaw, J. (1991). Annotation: Growing up as a twin: Twin–singleton differences in psychological development. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 32(6), 885–895.
- Saarinen, P., Ruoppila, I., & Korkiakangas, M. (1994). *Kasvatuspsykologian kysymyksiä*. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Lahti: Helsingin yliopisto.
- Sand, G., & Ekrem, C. (1994). *Tvillingar: Att vara tvilling och synen på tvillingar*. Turku: Åbo Akademis tryckeri.
- Schave, B., & Ciriello, J. (1983). *Identity and intimacy in twins*. New York, NY: Preager.
- Schumacher, K., L., & Meleis, A., F. (1994). Transitions: A central concept in nursing. *Journal of Nursing Scholarship*, 26(2), 119–127.
- Sihvola, S. (2006). Hoivan voima. Teoksessa E. Hermanson & R. Martsola (toim.), *Aikuinen vanhemmuus: Katoavan kasvatuksen jäljillä* (s. 103–116). Jyväskylä: Kirjapaja.
- Siljander, P. (toim.). (1997). *Kasvatus ja sosiaalisuus*. Tampere: Tammer-Paino.
- Siljander, P., Kontio, K., & Pikkarainen, E. (toim.). (2017). *Schools in transition: Linking past, present, and future in educational practice*. Rotterdam, Netherlands: Sense Publishers.
- Silvén, M., & Kouvo, A. (2008). Onko läheisillä ihmissuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa A. R. Lahikainen, R.-L. Punamäki & T. Tamminen (toim.), *Kulttuuri lapsen kasvattajana* (s. 98–116). Helsinki: WSOY.
- Suomalainen, T. (2013). Meitä on kaksi: Kaksoset ovat yhtä aikaa pari ja kaksi erillistä yksilöä: Tiivis kasvukumppanuus vaikuttaa koko elämän. *Tehy 1*, 34–37.
- Suomen perusopetuslaki. (2018). Haettu 14.5.2018 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suomen perustuslaki. (2019). Haettu 18.6.2019 osoitteesta <http://lainsirkjoittaja.finlex.fi/4-perusoikeudet/4-2/>
- Tamminen, T. (2004). *Olipa kerran lapsuus*. Juva: WS Bookwell.
- Theroux, R. (1989). Multiple birth: A unique parenting experience. *The Journal of Perinatal & Neonatal Nursing*, 3(1), 35–45.
- Turunen, K. E. (2005). *Ikävaiheiden kriisit*. Juva: WS Bookwell.
- Törrönen, H. (1997). *Opaskirja monikkolasten vanhemmille*. Suomen Monikkoperheet ry. Helsinki: Stakes.

- Valli, R., & Aaltola, J. (toim.). (2015). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Van der Zalm, J. E. (1995). Accommodating a twin pregnancy: Maternal processes. *Acta Geneticae Medicae et Gemellologiae*, 44(2), 117–133.
- Watson, P. (1982). *Kaksoset* (T. Lahti, suom.). Juva: WSOY.
- Wright, L. (1998). *Kaksoset: Geenit, ympäristö ja identiteetin arvoitus* (J. Heikkilä, suom.). Helsinki: Tammi.
- Värri, V.-M. (2000). *Hyvä kasvatus – Kasvatus hyvään* (3. korj. p.). Tampere: Tampere University Press.
- Zazzo, R. (1984). *Le Paradoxe des jumeaux*. Paris, France: Stock.

Liite

26.3.2018

Hyvät monikkosisarukset,

olen Oulun yliopiston kasvatustieteiden opiskelija ja teen pro gradu -tutkielmaa monikkosisaruksien elämäkokemuksista. Olen yksi teistä, yksi kolmosista.

Monikkosisaruuteen liittyy paljon mielipiteitä ja käsityksiä. Monikkosisarusten keskinäinen suhde kiehtoo ihmisiä. Suhteessa askarruttaa se, menettääkö monikkosisaruksena yksilöllisyytensä ja toisaalta onko suhteessa jotakin ”yliluonnollista”. Jokaisen ihmisen elämänsä elämään liittyy iloa ja suruja, toiveita ja pettymyksiä. Ehkä monikkosisaruksena joutuu taistelemaan yksilöllisyytensä ja omana itsenä olemisen puolesta, mutta kaiken kokemiseen, jakamiseen ja kasvamiseen yhdessä sisältyy sylin täydeltä elämää. Jos yhteisöistä (perhe, ystävät, kaverit, perhepäivähoito, päiväkotit, koulu, ehkä työpaikkakin) tuntuu hämmentävältä suhtautua monikkosisaruuteen, voi monikkosisarus olla yhtä lailla hämmentynyt yhteisöjen suhtautumisesta häneen yksilönä tai vain toisena kaksosista tai yhtenä kolmosista/nelosista.

Tällä kirjoituskutsulla toivoisin mahdollisimman monen monikkosisaruksen jakavan oman elämäkokemuksensa ja auttavan näin myös omalta osaltaan tulevia monikkoperheitä ja oheiskasvattajia valmistautumaan ja kohtaamaan monikkosisaruuden tuomiin haasteisiin ja rikkauksiin omasta näkökulmastaan käsin. Tutkimukseni kohdistuu yli 20-vuotiaisiin kaksosiin, kolmosiin ja nelosiin.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa olen kiinnostunut monikkosisaruksien yksilöllisyyden kokemuksista elämän eri vaiheissa. Kerään tutkimusaineistoani nyt pyytämällä sinua kirjoittamaan minulle omasta elämäntarinastasi monikkosisaruksena lapsuudesta nykyhetkeen. Tutkimusotteeni on narratiivinen, sillä kertomuksilla, elämäntarinoilla on keskeinen merkitys oman itsetuntemuksemme muotoutumiselle. Kokemusten tavoin oma kertomus ei ole valmiina, vaan se syntyy kertomalla ja kirjoittamalla, tarinallisesti omaa elämää elämällä ja kuvaamalla.

Osallistumisesi perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen, eikä henkilöllisyytesi paljastu tutkimuksen missään vaiheessa. Kaikki kokemuksesi ja antamasi tiedot ovat erittäin tärkeitä. Toivoisin Sinun kertovan kirjoittamasi tarinan alussa ikäsi ja sukupuolesi. Tarkoitus on antaa ääni monikkosisaruksien omille elämäkokemuksille, joten:

Kerro oma elämäntarinasi monikkosisaruksena lapsuudesta nykyhetkeen.

Toivoisin, että liittäisit kirjoitukseesi yhteystietosi voidakseni tarvittaessa ottaa Sinuun yhteyttä. Lähetä minulle kirjoituksesi 30.6.2018 mennessä osoitteeseen [poistettu]. Voit tuki kirjoittaa kirjeellä minulle myös nimettömänä.

Yhteistyöstä kiittäen,

Tiina Jalava

PS. Vastaa mielelläni myös aiheeseen liittyviin kysymyksiin.